

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Boštjan Brinovec

**POLITIČNI IN SOCIALNO-EKONOMSKI DEJAVNIKI OBNAVLJANJA
RUSKO-ČEČENSKIH OBOROŽENIH KONFLIKTOV PO HLADNI
VOJNI**

Magistrsko delo

Ljubljana 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Boštjan Brinovec

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

POLITIČNI IN SOCIALNO-EKONOMSKI DEJAVNIKI OBNAVLJANJA
RUSKO-ČEČENSKIH OBOROŽENIH KONFLIKTOV PO HLADNI
VOJNI

Magistrsko delo

Ljubljana 2011

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Maji Garb za napotke pri izdelavi magistrskega dela, družini za finančno in moralno podporo med podiplomskim študijem, posebna zahvala pa gre Amadeji, ki mi je ves čas stala ob strani.

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani Boštjan Brinovec, z vpisno številko 21070760, sem avtor magistrskega dela z naslovom: *Politični in socialno-ekonomski dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni*.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 30.3.2011

Podpis avtorja: _____

POLITIČNI IN SOCIALNO-EKONOMSKI DEJAVNIKI OBNAVLJANJA RUSKO-ČEČENSKIH OBOROŽENIH KONFLIKTOV PO HLADNI VOJNI

Čečenija je avtonomna republika Ruske federacije na območju Severnega Kavkaza. Zgodovinsko nestabilno regijo zaznamujejo: različne etnične skupine, kulture, jeziki, religije in velja za območje večstoletnih oboroženih konfliktov med različnimi religijskimi in etničnimi skupinami. Na tem območju so najbolj kompleksni in konfliktni rusko-čečenski odnosi. Rusko-čečenski oboroženi konflikti po hladni vojni izvirajo iz večstoletnega obnavljanja oboroženih konfliktov. Tudi obdobje po hladni vojni je zaznamovalo neprestano obnavljanje rusko-čečenskih konfliktov različnih intenzivnosti, ki so se stopnjevali do dveh čečenskih vojn. 1. čečenska vojna je potekala med letoma 1994 in 1996, 2. čečenska vojna pa po treh letih miru – med letoma 1999 in 2007. Kljub napredku pri stabilizaciji političnih in varnostnih razmer po koncu 2. čečenske vojne so se oboroženi konflikti nadaljevali, čečenskemu uporništvu v Čečeniji pa še ni videti konca.

Dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni so bili: pretekli konflikti in vojne, terorizem, politični, ekonomski in socialni dejavniki. Najizrazitejši učinek v sklopu političnih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov sta imela ruska notranja politika in boj ruskih političnih elit za oblast v Moskvi. Primarni dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov so bile čečenske separatistične težnje po čečenski neodvisnosti in mednarodnem priznanju suverene Čečenske republike Ičkerije. Pomemben učinek v sklopu političnih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je imela tudi politična nestabilnost v Čečeniji. Zaradi politične nestabilnosti v regiji in posebno v Čečeniji bo imel sklop političnih dejavnikov brez dvoma še naprej pomemben učinek na potek in obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov.

V sklopu ekonomskih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov so bili najpomembnejši naftovodi in nafta na območju Severnega Kavkaza in posebno v Čečeniji, ki pa so imeli v primerjavi s političnimi dejavniki samo sekundarni učinek na obnavljanje. Pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je bila tudi tuja finančna pomoč, ki sta jo prejemale obe strani v konfliktu, in sicer od različnih donatorjev.

V sklopu socialnih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov sta imela pomemben učinek islam in islamizacija. Tudi etničnost, pa čeprav ni bil primaren dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, zaradi zgodovinskih medetničnih konfliktov med Rusi in Čečeni, ki prihajajo v ospredje v vsaki medsebojni konfliktni situaciji, je predstavljala pomemben dejavnik.

Terorizem in z njim povezani teroristični napadi so predstavljali pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Kljub dejstvu, da so ruske oblasti 2. čečensko vojno označile za »protiteroristično vojno«, pa so bile grožnje terorizma v ključnih trenutkih pretirane in so imele tako samo sekundaren ali celo terciaren učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni.

KLJUČNE BESEDE: Čečenija, rusko-čečenski oboroženi konflikti, obnavljanje konfliktov.

POLITICAL AND SOCIAL-ECONOMIC FACTORS CONTRIBUTING TO THE RENEWAL OF RUSSIAN-CHECHEN ARMED CONFLICTS IN THE POST-COLD WAR ERA

Chechnya is an autonomous republic of Russian Federation located in the Northern Caucasus. Historically unstable region is marked by different ethnic groups, cultures, languages and religions. The area has witnessed centuries of armed conflicts among different religious and ethnic groups. The most complex and the most conflict prone are the Russian-Chechen relations. Russian-Chechen post-Cold War armed conflicts originate from a century long recurrence of conflicts. Even the post-Cold War era was marked by a consistent recurrence of Russian-Chechen conflicts of different levels of intensities which finally escalated into two Chechen wars. The first Chechen war took place between 1994 and 1996 and the second war, which happened after three years of peace, took place between 1999 and 2007. Despite of advancements in the area of politics and security after the second Chechen war the armed conflicts still continued and Chechen insurrection may not be coming to an end any time soon.

The reasons for the recurring conflicts after the cold war were terrorism, political, economical and social problems and the previous conflicts. The most distinctive effect among political factors influencing the recurrence of Russian-Chechen armed conflicts can be assigned to the Russian inner politics and to the battle of the Russian political elite for the authority in Moscow. Primary factor influencing the recurrence of the conflicts were the Chechen separatistic tendencies. They wanted the independency and the establishment of internationally recognized Republic of Ichkeria. Political instability in Chechnya was another factor that had influenced the conflicts. Due to the political instability in the region and especially in Chechnya one can easily conclude that the political factors will continue to have a great influence on the recurrence of Russian-Chechen armed conflicts.

Among economic factors influencing the conflicts the ones that stand out are definitely oil and pipelines in the area of Northern Caucasus and Chechnya. However, these factors are secondary to political factors influencing the conflicts. One other important factor that influenced the recurrence of the Russian-Chechen armed conflicts was the financial help from abroad that was received by both parties involved in the conflict and was given by different donors.

Among social factors influencing the Russian-Chechen armed conflict the one that stands out is islam and islamization. Ethnical reasons also have an important influence but they are not the primary reason for the recurrence of the conflicts.

Terrorism and terrorist attacks were another important factor that influenced the recurrence of the Russian-Chechen armed conflicts. Despite the fact that the Russian authorities called the second Chechen war »the anti-terrorism war« it has to be said that the terrorism threats were exaggerated and thus they had only secondary or even tertiary effect on the recurrence of the Russian-Chechen armed conflicts in the post-Cold War era.

KEY WORDS: Chechnya, Russian-Chechen armed conflicts, recurrence of the conflicts.

KAZALO

1 Uvod	9
2 Metodološko-hipotetični del	12
2.1 Opredelitev predmeta raziskovanja.....	12
2.2 Hipoteze.....	12
2.2.1 Splošna hipoteza.....	12
2.2.2 Posebna hipoteza.....	13
2.3 Raziskovalne metode.....	13
2.4 Struktura magistrskega dela.....	14
2.5 Opredelitev temeljnih konceptov in pojmov.....	15
2.5.1 Konflikt.....	15
2.5.2 Oboroženi konflikt.....	15
3 Dejavniki obnavljanja oboroženih konfliktov	17
3.1 Pretekli oboroženi konflikti.....	17
3.2 Ekonomski dejavniki.....	18
3.2.1 Okrevanje gospodarstva.....	18
3.2.2 Gospodarska rast.....	18
3.2.3 Vojaški izdatki.....	19
3.2.4 Tuja pomoč.....	20
3.3 Socialni dejavniki.....	20
3.3.1 Diaspora.....	20
3.3.2 Družbena diverzifikacija.....	21
3.4 Politični dejavniki.....	22
3.4.1 Politična nestabilnost.....	22
3.4.2 Režim.....	22
3.4.3 Volitve.....	24
3.5 Vojaški dejavnik.....	24
3.5.1 Prisotnost tujih vojaških sil.....	24
3.6 Terorizem.....	26
4 Varnostni položaj RF po koncu hladne vojne	28
5 Nestabilna regija Severnega Kavkaza	31
5.1 Vojaškostrateški pomen Severnega Kavkaza in celotnega območja Kavkaza.....	33
6 Avtonomna republika Čečenija (Ičkerija)	35
6.1 Izvor Čečenije: ozemlje in ljudje.....	35

6.2 Ekonomskostrateški pomen Čečenije za RF.....	37
7 Rusko-čečenski odnosi.....	39
7.1 Zgodovina rusko-čečenskih odnosov.....	39
7.2 Rusko-čečenski oboroženi konflikti po hladni vojni.....	42
7.2.1 1. Čečenska vojna.....	43
7.2.2 2. Čečenska vojna.....	45
7.2.2.1 Konflikt v Dagestanu.....	45
7.2.2.2 Zvezna vojaška intervencija.....	46
8 Analiza dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov v primeru rusko-čečenskih oboroženih konfliktov.....	49
8.1 Pretekli oboroženi konflikti.....	49
8.2 Politični dejavniki.....	51
8.2.1 Odcepitev in neodvisnost Čečenije.....	51
8.2.1.1 »Čečenska revolucija«.....	51
8.2.2 Ruska notranja politika in boj za oblast.....	55
8.2.3 Politična nestabilnost v Čečeniji.....	59
8.2.3.1 Nadaljevanje politične nestabilnosti med čečenskima vojnama.....	60
8.2.3.2 Nadaljevanje politične nestabilnosti po 2. čečenski vojni.....	61
8.2.4 Sklep.....	62
8.3 Ekonomski dejavniki.....	63
8.3.1 Nafta in naftovodi.....	63
8.3.2 Tuja pomoč.....	66
8.3.3 Vojaški izdatki.....	67
8.3.4 Gospodarska rast in inflacija.....	69
8.3.5 Sklep.....	69
8.4 Socialni dejavniki.....	70
8.4.1 Islam in spopad religij.....	70
8.4.2 Etnični konflikti.....	73
8.4.3 Diaspora.....	74
8.4.4 Sklep.....	74
8.5 Vojaški dejavniki.....	75
8.5.1 (Ne-)prisotnost tujih vojaških sil in odzivi Zahoda.....	75
8.5.2 Sklep.....	78
8.6 Terorizem.....	79

8.6.1 Teroristični napadi v RF.....	79
8.6.2 »Vojna proti terorizmu«	84
8.6.3 Sklep	86
9 Sklepne ugotovitve in preverjanje hipotez	88
10 Literatura	99
Priloge	105
Priloga A: Zemljevid naftovodov na Severnem Kavkazu.....	105
Priloga B: Gospodarska rast in inflacija RF med letoma 1992 in 2009	106

KAZALO SLIK, TABEL IN GRAFOV

Slika 5.1: Zemljevid Kavkaza.....	31
Tabela 7.1: Obnavljanje in intenzivnost rusko-čečenskih oboroženih konfliktov.....	43
Graf 8.1: Trend višine vojaških izdatkov RF med letoma 1992 in 2009	68

1 Uvod

Obnavljanje oboroženih konfliktov je ena izmed tem, ki ji znanost do zdaj še ni namenila večje pozornosti. Posamezni oboroženi konflikti so večkrat tema publicističnih člankov, strokovnih in znanstvenih raziskovanj, kar pa ne velja za področje obnavljanja oboroženih konfliktov. Strokovne in znanstvene raziskave o časovnem povprečju pokonfliktnega miru pred ponovno obnovitvijo oboroženih konfliktov in dejavnikih obnavljanja oboroženih konfliktov so zelo skromne. Zbiranje in analiza teoretičnih dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov predstavljata v tem magistrskem delu poseben izziv. Študija primera rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni¹, ki so strokovni javnosti znani kot zelo kompleksni, napeti in vedno živi, laični javnosti pa večkrat prikriti in zamolčani, ima z vidika analize obnavljanja oboroženih konfliktov po koncu hladne vojne dodatno vrednost in pomemben prispevek k znanosti.

Po koncu hladne vojne, razpadu Sovjetske zveze (SZ) in Varšavskega pakta so se spremenila mednarodno varnostno okolje in nacionalna varnostna okolja posameznih držav. Ruska federacija (RF) po hladni vojni, ki jo je zaznamovalo obdobje sorazmerne stabilnosti med dvema vojaško-političnima blokoma, ni uspela zadržati primata globalne supervelesile SZ v odnosu do ZDA, saj je imela veliko težav že pri ohranjanju statusa regionalne velesile na območju nekdanjega SZ. Še več, Rusija je imela veliko težav pri zagotavljanju ozemeljske celovitosti RF. Vzporedno z razvojem mlade ruske države in notranjepolitičnimi problemi ter s spremembami političnega in družbeno-ekonomskega sistema se je začela zaostrovati politična in varnostna situacija na zgodovinsko nemirnem Severnem Kavkazu. Območje Severnega Kavkaza zaznamujejo različne etnične skupine, kulture, jeziki, religije in velja za območje večstoletnih oboroženih konfliktov med različnimi religijskimi in etničnimi skupinami. Rusijo na tem območju, ki je zanjo strateškega pomena, ogrožajo nenehne separatistične težnje po neodvisnosti posameznih avtonomnih republik od RF, ki se pogosto stopnjujejo v oborožene konflikte. Republika, ki je najaktivnejša pri uresničevanju separatističnih teženj, je Čečenija. Čečenija, ki je ustavnopravno del RF, ima dolgo zgodovino nestabilnih, konfliktnih odnosov z Rusijo. Rusko-čečenske odnose zaznamujejo zgodovinski, večstoletni oboroženi konflikti za čečensko neodvisnost in – nasprotno – imperialne

---

¹Leta 1990 sta predsednika Bush starejši in Gorbačov na sestanku na Malti razglasila konec hladne vojne (Sruk 1995, 123).

težnje Rusije po širjenju ozemlja in uresničevanje ruske etnične dominantnosti. Odnosi med etničnimi Rusi in etničnimi Čečeni so polni sovraštva, zamer, etničnih kulturnih, religijskih diskriminacij, ki ovirajo sobivanje v skupni državi.

Rusko-čečenski oboroženi konflikti po hladni vojni so še toliko bolj zanimiva študija primera, saj so – tako kot veliko drugih oboroženih konfliktov – pokazali na neučinkovitost mednarodne skupnosti, ki ni uspela na prehodu v 21. stoletje intervenirati v notranjepolitično področje ene izmed stalnih članic Varnostnega sveta Združenih narodov (VS ZN). Strah pred obnovitvijo globalnih napetosti med RF in Zahodom ter prekinitvijo meddržavnih odnosov z Rusijo ob posegu katere izmed držav ali celotne mednarodne skupnosti v notranjepolitične pristojnosti suverene ruske države je večji kot pa skrb za kaotično dogajanje in katastrofalne posledice v znotrajdržavnem oboroženem konfliktu med Rusijo in Čečenijo. Kljub angažiranju neodvisnega ruskega raziskovalnega novinarstva, ki je množično opozarjalo na kriminalna, genocidna dejanja in sistemsko kršenje človekovih pravic in svoboščin v Čečeniji med oboroženimi konflikti, pa svetovna javnost prek množičnih medijev ni dobila zadostnih in pravih informacij o dogajanju »tam nekje« na jugovzhodu Evrope. K temu so pripomogle tudi ruske oblasti, ki so iz kriznih žarišč izločile medije zahodnih držav. Obe čečenski vojni, ki veljata za dve izmed najbolj krvavih vojn po 2. sv. vojni, nista pritegnili večje pozornosti svetovne javnosti, da bi le-ta posredovala pri preprečitvi obnovitve rusko-čečenskih oboroženih konfliktov.

V povezavi z dogajanjem med obema čečenskima vojnama so se ustvarile nove grožnje ruski (nacionalni) in tudi mednarodni varnosti. Teroristične mreže, skrajne islamske skupine so svoj vpliv razširile na območje Severnega Kavkaza in posebno na območje Čečenije, kar je dodatno destabiliziralo družbenopolitično, varnostno in socialno-ekonomsko področje RF in rusko-čečenske odnose. Šele po 11. septembru 2001, ko so bili izvršeni mednarodni teroristični napadi na ZDA, so se interesi ZDA in RF ponovno uskladili pri globalni »vojni proti terorizmu«². Ta vojna je delno povezala politiki obeh držav, Rusija pa je od ZDA in celotne mednarodne skupnosti pridobila legitimnost za vojaške intervencije v Čečeniji in na celotnem območju Severnega Kavkaza. Z moralno podporo Zahoda je Rusija reševala ne samo vprašanja

---

²Fraza je »skovala« administracija predsednika Busha mlajšega, ki zajema skupek notranjih in zunanjih politik, ki pomaga ZDA, njihovim zaveznikom in prijateljem v boju proti terorizmu. Namen nabora teh politik je bil na eni strani zagotoviti boljšo varnost ZDA in državljanov, na drugi strani pa uničenje terorističnih mrež (Wright - Neville 2010, 201).

mednarodnih terorističnih groženj, ampak tudi notranjepolitična, ekonomska, varnostna, socialna vprašanja RF, ki so bila posebno v Čečeniji najbolj pereča.

Vprašanja, ki se v povezavi s temo magistrskega dela postavljajo sama po sebi, so, kateri so osrednji, primarni dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, in na drugi strani, kateri imajo samo posreden, sekundaren ali celo terciaren učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Ali skladno s teorijo o obnavljanju oboroženih konfliktov obstajajo posamezni dejavniki, ki nimajo učinka oz. niso povezani z obnavljanjem rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Dejavniki obnavljanja oboroženih konfliktov se lahko napajajo iz preteklih oboroženih konfliktov in vojn, lahko pa se ustvarjajo med samim oboroženim konfliktom ali celo v pokonfliktnem obdobju. Tema magistrskega dela zahteva podrobno analizo političnih, ekonomskih, socialnih, vojaških idr. dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov.

2 Metodološko-hipotetični del

2.1 Opredelitev predmeta raziskovanja

Osrednji predmet raziskovanja v tem magistrskem delu so obnavljanje oboroženih konfliktov in posebno dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni. Za razumevanje obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je bilo treba raziskati zgodovino rusko-čečenskih političnih, ekonomskih, socialnih odnosov, pretekle oborožene konflikte in spremenjeno varnostno okolje RF, Severnega Kavkaza in Čečenije. V povezavi s tem je bila pomembna raziskava spremenjenih varnostnih groženj RF, ki jih narekuje mednarodno varnostno okolje, ter odzivov mednarodne skupnosti in posebno zahodnih držav na obnavljanje rusko-čečenskih konfliktov.

Razlogov, zakaj analizirati Čečenijo in obnavljanje oboroženih konfliktov na tem območju, je več. Vojne v Čečeniji po hladni vojni veljajo za najbolj krvave med vsemi oboroženimi konflikti na Kavkazu. V primerjavi z drugimi znotrajdržavnimi vojnami po 2. sv. vojni so samo vojne v Afganistanu, Laosu, Vietnamu in v Liberiji zahtevale več življenj glede na predvojno prebivalstvo (Zürcher 2007, 70).

Obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov poteka že več stoletij, zato so ti konflikti večno živi in zaradi številnih političnih, ekonomskih, socialnih idr. dejavnikov brez izgledov za trajen mir in stabilnost v prihodnosti. Študija primera obnovitve čečenskih vojn je zanimiva tudi z vidika (ne-)učinkovite intervencije mednarodne skupnosti, s katero bi lahko preprečila obnavljanje oboroženih konfliktov ter dosegla mir in stabilnosti v državi in širši kavkaški regiji.

2.2 Hipoteze

V zvezi z obnavljanjem rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni postavljam naslednji hipotezi.

2.2.1 Splošna hipoteza

Na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni so imeli učinek številni dejavniki – od ekonomskih (gospodarska rast in inflacija, vojaški izdatki, tuja finančna pomoč), socialnih (diaspora, družbena diverzifikacija), političnih (režim, volitve), vojaških (prisotnost tujih vojaških sil) do virov ogrožanja (islamski ekstremistični terorizem).

2.2.2 Posebna hipoteza

Največji učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov med vsemi dejavniki je imel terorizem.

2.3 Raziskovalne metode

Po študiju relevantne teorije o obnavljanju oboroženih konfliktov sem se lotil raziskovalnega dela po deduktivni logiki. Po oblikovanju hipotez sem uporabil raziskovalno metodo zbiranja virov. Vire za oblikovanje teorije o obnavljanju oboroženih konfliktov in vire za analizo konkretnih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni sem zbiral v računalniških bazah podatkov, kot so: Jane's, PRIO³, SIPRI⁴, Proquest Central, EBSCO Military & Government Collection, in na spletnih straneh Svetovne banke ter v redkih knjigah, ki obravnavajo to tematiko. Pomemben prispevek k oblikovanju teoretičnih idej o dejavnikih obnavljanja oboroženih konfliktov sem črpal iz del skupine raziskovalcev pod vodstvom Paula Collierja. Virov za analizo varnostnih razmer v RF, analizo nestabilne regije Severnega Kavkaza, Čečenije, rusko-čečenskih odnosov, rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, dejavnikov vpliva na obnavljanje oboroženih konfliktov je bilo v primerjavi s teoretičnimi idejami bistveno več in bili so lažje dostopni. Pri opredelitvi temeljnih pojmov sem uporabil neempirično oz. teoretično raziskovalno metodo analize in interpretacije sekundarnih pisnih virov. Pri opisovanju posameznih teoretičnih dejavnikov, ki učinkujejo na obnavljanje oboroženih konfliktov, sem uporabil t. i. opisno (deskriptivno) metodo. Ker sem si v tem delu zastavil analizo problema Čečenije, sem uporabil metodo študije primera. Pri analizi zgodovine rusko-čečenskih odnosov pred hladno vojno in po njej sem uporabil tudi zgodovinskorazvojno analizo. Pri analizi specifičnih geostrateških, političnih, gospodarskih, socialnih, varnostnih razmer Severnega Kavkaza in avtonomne republike Čečenije sem uporabil metodo regionalne analize. V osrednjem delu analize o konkretnih dejavnikih obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov sem se posluževal analize sekundarnih virov. V tem primeru je šlo za analizo znanstvenih in strokovnih člankov – s poudarkom na tujih publikacijah – ter za analizo knjig. Pri analizi ekonomskih dejavnikov, posebno pri vojaških izdatkih, gospodarski rasti in pri inflaciji, pri katerih imamo opravka s številskimi podatki, sem

---

³Peace Research Institute Oslo.

⁴Stockholm International Peace Research Institute.

uporabil empirično kvantitativno metodo analize statistik. Za dodano vrednost analize ekonomskih kazalnikov sem opravil tudi nekaj lastnih analiz statistik. V povezavi s tem je vredno omeniti, da je treba pri analizi (uradnih) statistik veliko pozornost nameniti verodostojnosti in pristranskosti statistikam mednarodnih, državnih, nedržavnih organizacij in drugih publikacij. Pri analizi vojaških izdatkov RF po hladni vojni sem uporabil metodo proučevanja trendov, s katero sem prikazal spreminjanje višine vojaških izdatkov v sedemnajstletnem obdobju (Bučar in drugi 2000, 22–36).

2.4 Struktura magistrskega dela

Magistrsko delo bo strukturirano tako, da bo na začetku predstavljena teorija o obnavljanju oboroženih konfliktov z vsemi temeljnimi dejavniki obnavljanja, nato pa se začne študija primera. Primer rusko-čečenskih konfliktov bo predstavljen po sistemu od splošnega k posebnemu. Najprej bo predstavljen spremenjen varnostni položaj RF po hladni vojni, nato okolje nestabilne regije Severnega Kavkaza in strateški pomen te regije za RF. V nadaljevanju bodo predstavljeni: avtonomna republika Čečenija, njen izvor, strateški položaj in pomen za RF, zgodovina rusko-čečenskih odnosov pred hladno vojno, med njo in po njej ter obnavljanje rusko-čečenski oboroženih konfliktov s poudarkom na obeh čečenskih vojnah. Na koncu sledi predstavitev analize dejavnikov, ki učinkujejo na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni. Najprej je predstavljen dejavnik preteklih oboroženih konfliktov, temu sledi politični sklop dejavnikov, ki zajema poglavja o odcepitvi in neodvisnosti Čečenije, ruski notranji politiki in boju za oblast ter o politični nestabilnosti v Čečeniji. Temu delu sledi sklop ekonomskih dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, ki zajema poglavja o nafti in naftovodu, tuji pomoči, vojaških izdatkih ter o gospodarski rasti in inflaciji. Naslednji sklop socialnih dejavnikov sestavljajo poglavja o islamu in spopadu religij, etničnih konfliktih in o diaspori. Temu delu sledi predstavitev analize terorizma, terorističnih napadov v RF in »vojne proti terorizmu«. Zadnje poglavje o dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov zajema analizo (ne-)prisotnosti tujih vojaških sil in odzivov Zahoda. Sledijo še sklepne ugotovitve in preverjanje hipotez, seznam literature in prilog.

2.5 Opredelitev temeljnih konceptov in pojmov

2.5.1 Konflikt

V psihološkem in sociološkem smislu pomeni konflikt spopad, spor. Konflikt je stanje, ki je neprijetno in vodi k odlašanjem pri odzivanju ali zaviranju odzivov in odločitev oz. k ravnanju v afektu. Konflikt povzročijo nezdružljivi cilji, misli, čustva in motivi (Veliki splošni leksikon 1998, 2044).

Konflikt je normalna značilnost vsake družbe, ki se pojavi zaradi različnih razlogov, posledice pa so lahko konstruktivne ali destruktivne. Konflikt ima več pomenov v vsakdanjem življenju človeka. Nekateri ga razumejo kot obnašanje ali kot dejanje. Konflikt je tudi družbena situacija, v kateri si vsaj dva akterja v istem časovnem obdobju prizadevata pridobiti redka razpoložljiva sredstva, lahko pa ga razumemo kot vojno med dvema državama, kjer se njuni odnosi določajo na bojišču (Wallensteen 2007, 13–15).

Podobno razumejo konflikt Dupuy in drugi (1986, 57), ki pravijo, da je konflikt vojna ali diskreten del vojne.

Heidelberški inštitut definira konflikt kot obsežen in trajajoč spopad med dvema stranema (organizirane skupine, države, skupine držav in organizacije) za nacionalne vrednote, ki sta odločeni zmagati v spopadu in zadovoljiti svoje interese ter doseči zastavljene cilje. Glede na intenziteto konflikta loči: 1. latenten konflikt; 2. manifesten konflikt; 3. krizo; 4. resno krizo; 5. vojno. Za prva dva velja, da ni prisotnega nasilja, pri preostalih treh pa je prisotno nasilje (HIK⁵ 2006, 1).

2.5.2 Oboroženi konflikt

Oboroženi konflikt pomeni oborožene sovražnosti določene intenzitete, ki presegajo raven posamičnih osamljenih spopadov, med oboroženimi silami dveh ali več držav ali med državo in eno ali več organiziranimi nedržavnimi oboroženimi skupinami ali med takšnimi organiziranimi nedržavnimi oboroženimi skupinami in ki sprožijo uporabo prava oboroženih spopadov (Sancin in drugi 2009, 51).

Oboroženi konflikt je odprt oboroženi spopad med dvema ali več centralno organiziranimi stranmi, kjer se pojavlja kontinuiteta spora glede razdelitve oblasti nad vlado in ozemljem (Smith 2004, 3).

---

⁵The Heidelberg Institute for International Conflict Research.

»Dictionary of Military Terms« opredeljuje oboroženi konflikt kot vojno, boj, spopad med dvema ali več nacijami, v katerih je orožje uporabljeno za fizično uničevanje (Dupuy in drugi 1986, 13).

Najbolj celovito, kakovostno razčlenjeno definicijo uporabljajo »SIPRI« (2009, 77), »PRIO« (2004) in »UCDP«⁶(2010), ki pravijo, da je oboroženi konflikt spopad nezdružljivih interesov, ki zadeva vlado in/ali ozemlje, kjer uporaba oborožene sile med dvema stranema, izmed katerih je vsaj ena stran vlada države, povzroči vsaj 25 smrtnih žrtev med samimi oboroženimi spopadi letno (Strand in drugi 2004, 3). Definicija ima dva podsklopa:

a) Trije tipi oboroženih konfliktov glede na stopnjo nasilja

1. Manjši oboroženi konflikti: zajamejo vsaj 25 smrtnih žrtev med oboroženimi spopadi letno in manj kot 1.000 smrtnih žrtev v celotnem času trajanja konflikta.
2. Srednje veliki oboroženi konflikti: zajamejo vsaj 25 smrtnih žrtev med oboroženimi spopadi letno in vsaj 1.000 smrtnih žrtev v celotnem času trajanja konflikta, vendar manj kot 1.000 smrtnih žrtev letno.
3. Vojne: zajamejo vsaj 1.000 smrtnih žrtev med oboroženimi spopadi letno (Strand in drugi 2004, 4).

b) Štirje tipi oboroženih konfliktov glede na lokacijo in udeležence

1. Ekstrasistemski konflikti (predvsem kolonialne in imperialistične vojne).
2. Meddržavne vojne.
3. Znotrajdržavne vojne.
4. Internacionalizirane znotrajdržavne vojne (Gleditsch in drugi 2002, 9).

---

⁶Uppsala Conflict Data Program.

3 Dejavniki obnavljanja oboroženih konfliktov

V teoriji o obnavljanju oboroženih konfliktov obstajajo številni dejavniki, ki sem jih analiziral in smiselno združil v posamezna poglavja. Najprej je predstavljen dejavnik preteklih oboroženih konfliktov, temu pa sledi sklop ekonomskih dejavnikov (okrevanje gospodarstva, gospodarska rast, vojaški izdatki, tuja pomoč). Tretje poglavje dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov predstavljajo socialni dejavniki (diaspora, družbena diverzifikacija). Poglavje o političnih dejavniki obsega analizo dejavnikov politične nestabilnosti, režima, volitev. V sklopu vojaških dejavnikov sem analiziral dejavnik prisotnosti tujih vojaških sil, temu pa sledi samostojno poglavje o terorizmu.

3.1 Pretekli oboroženi konflikti

V državi, ki je v preteklosti že izkusila oboroženi konflikt, obstaja od 2- do 4-krat večja možnost, da se zgodi obnovitev oboroženega konflikta. Če državi v pokonfliktnem obdobju uspe ohraniti mir v prvih desetih letih, se nevarnost obnove oboroženega konflikta bistveno zmanjša, vendar je ta nevarnost še vseeno večja kot pa pred prvim oboroženim konfliktom (Collier 2003, 89–92).

Mirovni proces in proces graditve naroda v pokonfliktnem obdobju sta zelo kompleksna in dolgotrajna dejavnika ohranjanja miru. Svetovna banka je na osnovi izkušenj ugotovila, da je verjetnost obnove oboroženega konflikta v državi v prvih petih letih po končanem oboroženem konfliktu 50-odstotna (Montgomery in Rondinelli 2004, 26).

Še natančnejšo oceno je podal Collier (2006), ki pravi, da v državi, ki je končala znotrajdržavno vojno, obstaja v prvih petih letih 44 % verjetnost obnove oboroženega konflikta. Nevarnost obnove konflikta pa se zmanjšuje z leti miru. Verjetnost obnove konflikta se tako vsako leto zmanjša za 1 % (Collier in Hoeffler 2006, 16).

Vzrok za tako visoko stopnjo nevarnosti je v dejstvu, da so dejavniki, ki so povzročili prvoten oboroženi konflikt, največkrat še vedno prisotni. Če je imela država pred vojno nizke prihodke, ruralna območja obdana z naravnimi viri (nafta, zemeljski plin in druge rudnine), sovražne sosedbe in veliko diasporo, je velika verjetnost, da bodo te karakteristike ostale. Država s takimi karakteristikami ima v pokonfliktnem obdobju 5-krat večjo verjetnost obnove oboroženega konflikta kot država, ki ohranja mir že deset let. Polovica nevarnosti za obnovitev konflikta se ustvari in

pojavlja med samim oboroženim konfliktom. Spreminjajo se razmerja sredstev v družbi, spreminjajo se vrednote, ki jih družba ustvarja in uporablja v mirnodobnem času. Človeške vrednote, spoštovanje človekovega življenja in dostojanstva izgubljajo na pomenu. V ospredje prihajajo veščine, kot je rokovanje z orožjem, povečujejo se sodelovanje uporniških skupin in dobaviteljev orožja, nezakonito trgovanje z naravnimi viri, kriminal, uporniki pa so na vrhu strukturne piramide organiziranega kriminala. Oboroženi konflikt pušča za seboj razdvojeno družbo, kar pomeni medsebojne zamere in sovraštva. Pomembni dejavniki v pokonfliktnem obdobju so kakovost življenja in razmere, v katerih živijo državljani, ter dostop do politične participacije. Nezadovoljstvo državljanov z družbenimi in s političnimi razmerami hitro obudijo stare zamere, ki se nadaljuje z razmahom uporništva in konča z obnovitvijo oboroženega konflikta (Collier 2003, 83–88; Walter 2004, 385).

3.2 Ekonomski dejavniki

3.2.1 Okrevanje gospodarstva

Oboroženi konflikti motijo in zavirajo gospodarski razvoj države. Za državo je v pokonfliktnem obdobju poleg zmanjševanja nevarnosti obnavljanja oboroženih konfliktov glavni izziv obnova oz. okrevanje gospodarstva. Ti spremenljivki sta v komplementarnem odnosu. Obnova gospodarstva zmanjšuje nevarnost obnavljanja oboroženih konfliktov, zmanjševanje nevarnosti obnavljanja oboroženih konfliktov pa pospešuje okrevanje gospodarstva (Collier in drugi 2006, 3).

Collier in drugi (v Zürcher 2007, 51) pravijo, da imajo stopnja prihodkov na prebivalca, gospodarska rast in struktura gospodarstva, ki je odvisna od izvoza primarne proizvodnje, pomemben učinek na obnavljanja oboroženih konfliktov. Visokorazvite države imajo približno 8-krat manjšo verjetnost obnavljanja oboroženih konfliktov kot države s kritičnim gospodarskim razvojem. To se kaže v dejstvu, da je bilo od 127 znotrajdržavnih vojn od leta 1945 34 primerov v podsaharski Afriki, 33 v Aziji, samo dve vojni pa sta bili na Zahodu.

3.2.2 Gospodarska rast

Država v vojnem času v povprečju izgublja 2,2 % gospodarske rasti na letni ravni. Ob oceni, da povprečna znotrajdržavna vojna traja sedem let, je izguba prihodkov ob koncu vojne za 15 % večja, kot bi bila v normalnih razmerah. Oživitev gospodarske rasti v pokonfliktnem obdobju mora biti ena glavnih prioritet vlade. Ta

politika je nujna in teži k zmanjšanju nevarnosti oboroženega konflikta neposredno in tudi kumulativno s povečevanjem ravni prihodkov. V prvem desetletju pokonfliktnega obdobja so dobri pogoji za gospodarsko rast. Gledano prvo desetletje kot na celoto, je letna gospodarska rast na prebivalca 1,1 % večja kot normalno. Seveda ta »boom« gospodarske rasti ni enakomerno porazdeljen skozi celotno desetletje: v prvih treh letih je rast normalna, poveča se nekje v četrtem in petem letu, do konca desetletja pa ta »boom« že zbledi. Collier in Hoeffler pravita, da je gospodarska obnova hitrejša po daljših vojnah (Collier 2003, 84–153).

3.2.3 Vojaški izdatki

Med vojno se vojaški izdatki povečujejo in vojaški proračun se v tipični znotrajdržavni vojni poveča za 50 %. Po konfliktu je zmanjševanje tovrstnih izdatkov za vlado primarna naloga. Ker je v pokonfliktnem obdobju visoka stopnja nevarnosti obnavljanja oboroženih konfliktov, so vojaški lobiji nenaklonjeni zmanjševanju vojaških izdatkov. Še več, vlada mora v določenih primerih uporniške skupine celo vključiti v vojsko, kar povečuje nevarnost obnovitve konfliktov. Vojaški izdatki zmanjšujejo gospodarsko rast; tako so visoki vojaški izdatki med vojno in po njej veliko breme za gospodarski razvoj. Visoki vladni vojaški izdatki so neučinkoviti pri zastraševanju uporniških organizacij in so v pokonfliktnem obdobju nasprotno učinkoviti. Collierjeva statistična analiza je pokazala, da je verjetnost obnovitve oboroženega konflikta ob 100-odstotnem povečanju vojaških izdatkov večja za dobrih 13 %, kot bi bila ob povprečnih vojaških izdatkih (2,87 % BDP-ja). Vzrok, da se vlada odloči za ohranjanje visokih vojaških izdatkov, je v dejstvu, da nima zaupanja v ohranitev miru. S tem ko se nezaupanje vlade povečuje, se povečuje tudi strah uporniških organizacij, ki se tako ves čas pripravljajo na obnavljanje oboroženih konfliktov. Vlada bi morala za krepitev zaupanja v mir in zmanjševanje nevarnosti obnavljanja oboroženih konfliktov zmanjševati vojaške izdatke in ta državna finančna sredstva vlagati v mirovno dividendo⁷ (Collier 2003, 86–87; Collier in Hoeffler 2006, 33).

Looneya in Mehaya (v Sandler in Hartley 1995, 59) pa po empirični analizi ocenjujeta, da vojaški izdatki doživijo precejšen padec v obdobju po oboroženem

---

⁷Pri mirovni dividendi gre za prihranek finančnih sredstev na obrambnem področju zaradi vojne in oboroževalne tekme, ki se nameni za nevojaško javno porabo. Mirovna dividenda se največkrat ne porabi za izboljšanje socialnega stanja v državi, ampak predvsem za pokrivanje proračunskega primanjkljaja (Kotnik 2002, 79).

konfliktu, da pa ti izdatki največkrat ne dosežejo ravni, ki so jo imeli pred oboroženim konfliktom.

Vojaški izdatki za sile ohranjanja miru ZN letno – merjeni kot logaritem porabljenih dolarjev letno – vplivajo na spreminjanje nevarnosti obnavljanja oboroženih konfliktov. Podvojeni vojaški izdatki za sile ohranjanja miru zmanjšajo verjetnost obnavljanja oboroženih konfliktov za 9 % (Collier 2003, 84).

3.2.4 Tuja pomoč

Donatorji med vojno običajno zmanjšajo količino pomoči. Dejavniki, ki določajo, koliko denarja bo dobila država, so: ekonomska vladna politika države, ki sprejema pomoč, BDP na prebivalca in prebivalstvo samo. V prvih letih pokonfliktnega obdobja ima pomoč večji učinek na gospodarsko rast kot v normalnih razmerah. Največji učinek pomoči na gospodarstvo je v četrtem in petem pokonfliktnem letu. Učinek pomoči na pokonfliktno obnovo države je tako pomemben, da država brez pomoči, ki jo med drugim nudi Svetovna banka (Banka za rekonstrukcijo in razvoj), ne bi oživila gospodarstva. Vendar pomoč v prvem desetletju po konfliktu ni dovolj. Pokonfliktna pomoč je tudi priložnost za kredibilno vsiljevanje mirovnega sporazuma. Boyce (2002) pravi, da se lahko pokonfliktna pomoč pogojuje tudi kot spodbuda vladi, da sprejme in izvaja politiko ohranjanja miru (Collier 2003, 157–159).

3.3 Socialni dejavniki

3.3.1 Diaspora

Med vojno se povečajo emigracije delovne sile. Nekateri postanejo begunci v sosednjih državah, drugi iskalci azila v bogatih državah, tretji pa so preprosto ekonomski emigranti zaradi zloma gospodarstva. Emigracije povzročajo tudi veliko diasporo, ki živi v bogatih državah. Obstoj velikih diaspor predstavlja veliko nevarnost obnavljanja oboroženih konfliktov v pokonfliktnih družbah. Te diaspore podpirajo in financirajo nasilne uporniške organizacije v domovini in so lahko bolj ekstremistične od prebivalstva v matični državi. Pomembna naloga vlade je, da prepozna dejanja diaspore, ki so v nasprotju z donacijami za pokonfliktno obnovo, s poslovno dejavnostjo, preostalo konstruktivno ekonomsko dejavnostjo, s sodelovanjem v mirovnem procesu, in da tovrstno podpiranje in financiranje oboroženega nasilja ekstremistov zatrejo (Collier 2003, 84–163).

Primeri diaspor, ki sta z donacijami in s podporo odigrali ključno vlogo pri obnavljanju znotrajdržavnih oboroženih konfliktov, sta vezani na delovanje Tamilskih tigrov v Šrilanki in Kosovske osvobodilne vojske (Zürcher 2007, 51).

Collier in drugi (2006, 12) pa so na osnovi analize diaspore v ZDA (kot % prebivalstva v pokonfliktni državi) ugotovili, da ta dejavnik zmanjšuje nevarnost obnavljanja oboroženih konfliktov. Ta rezultat je nekako presenetljiv glede na dejstvo, da naj bi diaspore predstavljale vir financiranja za politično bolj ekstremistične organizacije. Učinek tega dejavnika je sorazmerno velik, saj podvojitve diaspore zmanjša nevarnost obnovitve oboroženih konfliktov s 40 % na 32,8 %.

3.3.2 Družbena diverzifikacija

Družbe z različnimi etničnimi in religijskimi skupinami imajo manjšo nevarnost obnavljanja oboroženih konfliktov kot homogene družbe. Vzrok za to tezo lahko najdemo v dejstvu, da se uporniške vojske težje organizirajo, oblikujejo in delujejo v družbah različnih religij, etnij, jezikov, kultur itn. V vojskah s tovrstnimi lastnostmi se pojavlja pomanjkanje kohezije in motivacije. Ena izjema pa se pojavi v tezi, da so homogene družbe nevarnejše pri obnavljanju oboroženih konfliktov kot pa diverzificirane družbe z več kot eno etnijo, in to je prevladujoča etnična oz. religijska skupina. Če določena skupina prevladuje v družbi z večino – 45–90 % prebivalstva, je velika verjetnost, da ima ta skupina politično moč in različne interese, da izkoristi manjšino. Tako je »etnična dominantnost« pomemben dejavnik nastanka in obnavljanja oboroženih konfliktov, ne pa etničnost »per se« (Collier 2006, 11–13).

Etničnost ima največji učinek šele takrat, ko razmere v družbi postanejo nestabilne. Pomemben dejavnik je tudi ekonomska in kulturna diskriminacija etničnih skupin, ki po trditvah Teda Gurra (v Zürcher 2007, 53) vpliva na nastanek in obnavljanje oboroženih konfliktov. To velja za Peru, Kolumbijo, Makedonijo in za Kosovo (Zürcher 2007, 53).

Manjšine v družbah, kjer nobena skupina ne prevladuje, pa lahko računajo na politični boj in preboj v vladajočo politično koalicijo. S tem ko postaneš enakovreden politični subjekt v družbi različnih etničnih in religijskih skupin, se zmanjša tudi verjetnost nastanka in obnavljanja oboroženih konfliktov (Collier 2006, 11–15).

3.4 Politični dejavniki

3.4.1 Politična nestabilnost

V državah, ki so na novo dosegle politično neodvisnost oz. doživele politično nestabilnost v centru moči, obstaja večja nevarnost obnovitve oboroženega konflikta. V prvem mesecu neodvisnosti in miru je nevarnost obnovitve konflikta večja za več kot 10-krat kot pa po desetih letih miru. Fearon in Laitin (v Zürcher 2007, 48) poudarjata, da ima država, ki je v politični nestabilnosti, v prvih treh letih 67 % večjo verjetnost, da se pojavi izbruh znotrajdržavnega oboroženega konflikta, kot pa država, ki je politično stabilna. Nestabilni politični položaj in nenadna sprememba režima prinašata politično liberalizacijo, ki v politično tranzicijski fazi prinaša nasilen prevzem oblasti s podporo ljudskih množic, spopad nacionalističnih in religijskih elit za oblast, priložnosti za realizacijo secesionističnih idej (Zürcher 2007, 48–50).

3.4.2 Režim

Po razpadu SZ je postala prevladujoča mednarodna strategija promoviranja miru v revnih državah demokracija. Mednarodna skupnost se včasih prengli pri spreminjanju političnih sistemov, ko skuša nedemokratske politične sisteme nadomestiti z demokracijo. Čeprav ima avtokracija kot politični sistem velikokrat negativno konotacijo, pa se številne avtokracije pokažejo kot zelo uspešne pri preprečevanju obnavljanja oboroženih konfliktov. Razlika verjetnosti obnavljanja oboroženih konfliktov med visokoavtokratično in nevisokoavtokratično državo znaša skoraj 39 %. Velike težave pri ohranjanju pokonfliktnega miru imajo države, za katere velja, da so po naravi zelo represivne (Collier in drugi 2006, 10).

Demokratske ustanove so ekstremno nestabilne v državah z nizkimi prihodki. Demokracije se v teh državah težko obdržijo, razen če vsi pomembnejši akterji ne sprevidijo, da je zatekanje k fizičnemu nasilju nesprejemljivo. Tako je v revnih državah zmanjševanje nevarnosti oboroženih konfliktov predpogoj demokratskega političnega sistema in ne nasprotno, da demokracija zmanjšuje nevarnost obnavljanja konfliktov. Demokracija ima bolj blage oz. nenevarne učinke v bogatejših državah. Na varnost demokracije značilno vpliva rast prihodkov in na drugi strani povečuje nagnjenost avtokracij k oboroženim konfliktom. Ko prihodki naraščajo, delež primarnih surovin pada in tako se spreminja struktura gospodarstva. To je pomembno, ker primarne surovine v osnovi predstavljajo plen za uporniške skupine in osnovo za njihovo delovanje. Inglehart (1997) poudarja, da se z rastjo prihodkov

spreminjajo tudi individualne prioritete; ugotavlja, da je »instrumentalni« cilj materialnih nagrad manj pomemben kot pa bolj abstraktni cilji ideologije in identitete (Collier 2003, 163; Collier in Rohner 2007, 2–6).

Doyle, Sambanis in Walter (v Walter 2004, 386) dajejo pomemben učinek na proces demokratizacije poleg državnim prihodkom tudi zunanji finančni pomoči in varnostnim garancijam tretje strani, ki se vključi v pokonfliktnem obdobju kot zunanja vojaška intervencija.

ZDA so prevladujoči subjekt v mednarodni skupnosti, ki vidijo demokracijo kot rešitev za veliko mednarodnih izzivov, s katerimi se spopadata njihova država in celotna mednarodna skupnost. Pomembno pri procesu demokratizacije je zaporedje dogodkov. Demokratizacija se mora začeti z reformami države in gospodarstva z omejeno obliko demokratične participacije, ne pa z radikalno potezo izvedbe ljudskih volitev brez utrditve ustanov, kot so: javna uprava, profesionalno novinarstvo, politične stranke in vladavina prava. Nedokončana demokratična tranzicija povečuje verjetnost izbruha vojne (Mansfield in Snyder 2005, 124–126).

Analiza šestnajstih glavnih ameriških procesov graditve narodov⁸ po letu 1900 je pokazala, da se je samo v štirih primerih (Zahodna Nemčija, Grenada, Japonska in Panama) po spremembi režima demokratični politični sistem po preteku 10 let obdržal. V samo petih primerih (Kuba, Haiti, Nikaragva, Vietnam, Kambodža) se je demokratični politični sistem obdržal samo tri leta po tem, ko so Američani zapustili krizna območja, temu pa je sledil diktatorski režim. V 80. in 90. 20. st. so bile ZDA prav tako neuspešne pri spremembi političnega režima in graditvi naroda v Libanonu in Somaliji (Pei in Kasper 2003, 2–7).

Pritisk na avtoritarne države s hitro demokratizacijo brez pravega nadzora in učinkovitega vpliva je vnaprej obsojen na propad in povečuje pritisk na ponoven izbruh oboroženega konflikta. Danes se ZDA ravno zaradi teh razlogov spopadajo s težavami pri graditvi narodov v Afganistanu in Iraku (Mansfield in Snyder 2005, 124–126).

Kljub vsem dejstvom se promoviranje demokracije v sodobnem času ne postavlja pod vprašaj. Mednarodno promoviranje demokracije mora biti v revnih državah dopolnjeno z mednarodnim utrjevanjem miru in varnosti, kajti demokracija

---

⁸Eno izmed meril procesa graditve narodov je sprememba režima, vendar primarni interes ZDA pri spremembi režima ni gradnja demokracije, ampak varovanje ameriških nacionalnih varnostnih in ekonomskih interesov (Mansfield in Snyder 2005, 125).

sama po sebi ni instrument za preprečevanje nevarnosti nastanka in obnovitve oboroženih konfliktov (Collier in Rohner 2007, 2–6).

3.4.3 Volitve

Volitve imajo v pokonfliktnem obdobju vpliv na spreminjanje nevarnosti obnovitve oboroženih konfliktov. Zmanjšujejo nevarnost obnovitve konfliktov v letu volitev, ta nevarnost pa se stopnjuje v letih po volitvah. Verjetno gre vzroke za to iskati v dejstvu, da antagonisti pozornost in moči v letu volitev preusmerijo iz nasilja v politično tekmo. Po volitvah pa politični poraženci usmerijo svoje napore v krepitev oboroženih sil in nasilja. V letu volitev se verjetnost obnovitve oboroženega konflikta zmanjša za približno 3 %, v letu, ki sledi pa se ta verjetnost poveča za dobrih 5 % (Collier in drugi 2006, 11).

3.5 Vojaški dejavnik

3.5.1 Prisotnost tujih vojaških sil

Pomemben dejavnik pri preprečevanju obnavljanja oboroženih konfliktov je prisotnost tujih vojaških sil. Pri tovrstnih intervencijah gre lahko za regionalne vojaške sile ali mednarodne sile. Ne glede na to, katere sile se razvrstijo v državi, morajo biti kredibilne in objektivne in ne smejo biti skorumpirane od katerega izmed subjektov v konfliktu (Collier 2003, 163).

Funkcija tujih vojaških sil naj bi bila zatiranje nasilja, ki predstavlja za vlado velik izziv, pa tudi, da bo vlada spoštovala dogovore in resolucije ter da bo delovala skladno z ustavo. Operacije ZN v okviru Poglavlja VI Ustanovne listine so se izkazale kot ne najbolj uspešne. V razmerah, ki jih narekuje pravni okvir Poglavlja VI, ki ne dovoljuje uporabe ustreznih vojaških sil za spopad z uporniškimi skupinami, države niso naklonjene izpostavljanju svojih enot prevelikim nevarnostim. Uspešna tuja intervencija je odvisna od uporabe Poglavlja VII, ki dovoljuje uporabo večje vojaške sile za spopad z uporniki (Collier 2005, 7).

Opazovalci ZN izvajajo »monitoring« nad agresorji, da ne bi ti izzvali ponovnega konflikta pod pretvezo, da je druga stran začela agresijo. V občutljivem pokonfliktnem obdobju morajo operacije ohranjanja miru poskrbeti, da se prepreči ponovni izbruh konflikta. Prav tako lahko te operacije preprečijo politične zlorabe, ki bi določeno stran izključila iz političnega procesa in zlorabila volitve v svojo korist.

Mednarodne operacije lahko pomagajo pri obnovi zaupanja in procesa transparentnosti v družbi pa tudi pri obnovi gospodarstva (Jung In Jo 2006, 25–26).

Avtorji, kot so: Doyle in Sambanis (2000) ter Fortna (2004) v (Jung In Jo 2006, 26), trdijo, da operacije ohranjanja miru ZN vzdržujejo mir v pokonfliktnem obdobju.

Doyle (2007, 13) nadaljuje, da je uspešnost mirovnih operacij odvisna tudi od drugih strategij, ne samo od operacij ohranjanja miru, ampak tudi od operacij ustvarjanja miru, rekonstrukcijske graditve miru in diskretnega vsiljevanja miru, ki skupaj tvorijo nerazdružljivo celoto, ki podaljšuje pokonfliktni mir in zmanjšuje nevarnost obnovitev oboroženih konfliktov.

ZN v pokonfliktnem obdobju z izvrševanjem teh mirovnih strategij predstavlja kredibilnega akterja pri zagotavljanju pokonfliktnega miru. V bolj strateških operacijah ohranjanja miru, ki zajemajo poleg opazovanj in mediacij tudi operacije vojaškega vsiljevanja, je pridobitev politične in finančne podpore ter legitimnosti za tovrstne velike in drage operacije s ciljem ohranjanja miru še toliko pomembnejša. V kompleksnejših konfliktih je odločitev, kateri vrsti mirovnih operacij dati večji poudarek, zelo težka. Tako ni mogoče sklepati, da bolj vojaška operacija prinaša uspešnejši proces graditve miru. Nedvomno pa drži, da strateške operacije ZN potrebujejo pri ohranjanju pokonfliktnega miru veliko politične in finančne podpore (Jung In Jo 2006, 26).

Jung In Jo skladno s teoretičnimi tezami trdi, da se nevarnost obnovitve znotrajdržavnih oboroženih konfliktov manjša s prisotnostjo sil ZN. V oboroženih konfliktih, v katerih se je zgodila obnovitev, je bila v 40 % neintervencija ZN. V primerih obnovitve konflikta pa je bilo samo 16 % primerov, ko so intervenirale sile ZN (Jung In Jo 2006, 30).

Fortna (2004) je oblikovala podobne rezultate in poudarja, da je bilo v oboroženih konfliktih znotraj držav po letu 1944 med tistimi, v katerih se je konflikt med dvema stranema ponovil, v 39 % prisotne mirovne sile in v 42 %, kjer niso intervenirale mirovne sile. V obnovitvi oboroženih konfliktov so v 43 % intervenirale mirovne sile ZN, v 40 % pa je bilo to brez intervencij ZN. Glede na ta dejstva napor mednarodne skupnosti pri ohranjanju miru v pokonfliktnem obdobju ni zaman in pomembno prispeva k ohranitvi miru (Fortna 2004, 271–288).

Učinek operacij ZN na ohranjanje pokonfliktnega miru je odvisen od situacije oz. vrste operacij. »Monitoring« in multidimenzionalne operacije ohranjanja miru zmanjšujejo verjetnost obnovitve znotrajdržavnih oboroženih konfliktov. Preostale

operacije ZN, kot so tradicionalno ohranjanje miru in vojaško vsiljevanje miru, pa imajo majhen učinek na čas obnovitve tovrstnih oboroženih konfliktov. Ta ugotovitev pa je v nasprotju s tezo (Diehl 1996; Dixon 1996; Dubey 2002), ki pravi, da misije ohranjanja miru ZN ne zagotavljajo dosledno uspeha v konfliktnem menedžmentu (Jung In Jo 2006, 33–34).

Diehl in drugi (2001, 693) pravijo, da ZN sodeluje po hladni vojni v intervencijah z vsaj minimalnim prispevkom v $\frac{3}{4}$ primerov meddržavnih konfliktov in je pri teh neučinkovit na daljši rok. Operacije ZN so usmerjene v doseganje kratkoročnih ciljev, kot je prekinitev oboroženih spopadov, kar pa ne prinaša rešitev konfliktov na daljši rok. Intervencije ZN so prehodnega pomena in zmanjšujejo največje nevarnosti krize, kar pa se po navadi povrne v obnovitev konflikta. Neučinkovite niso samo operacije ohranjanja miru, ampak tudi celoten nabor intervencij ZN. Avtorji poudarjajo, da intervencije ZN nimajo učinka na zmanjševanje nevarnosti obnovitve oboroženih konfliktov (Diehl in drugi 2001, 693–698).

Regionalne, ne-ZN-operacije ohranjanja miru in graditve miru so se izkazale kot uspešnejše od mednarodnih intervencij ZN. Regionalne organizacije so učinkovitejše, ker so seznanjene z regionalno politiko, kulturo itn. In ker imajo tudi večjo verodostojnost pri sprtih straneh. Za te organizacije velja, da obstaja manjša verjetnost, da bi jih za njihovo intervencijo ovirala politika VS ZN⁹. Prednost regionalnih organizacij je tudi v tem, da imajo večja institucionalna sredstva in več tehničnega znanja kot mirovniki ZN. Seveda se pri nekaterih regionalnih organizacijah pojavlja dvom o nepristranskosti, saj sredstva za vojaške intervencije prihajajo neposredno od enega ali več državnih hegemonov. Država, ki je regionalni hegemon in daje sredstva in pomoč regionalni organizaciji, je lahko neposredno vpletena v oboroženi konflikt. Regionalni hegemon in regionalna organizacija sta velikokrat omejena na regionalno varnost in tako njuno delovanje nima primarnega cilja vzdrževati mednarodnega miru, varnosti in stabilnosti (Collier 2003, 163–166).

3.6 Terorizem

Eno izmed oblik ogrožanja varnosti predstavlja terorizem, ki v novem tisočletju predstavlja grožnjo državnih in tudi globalni varnosti. Teroristični napadi 11. septembra 2001 na ZDA so sprožili globalno, dolgotrajno in kompleksno »vojno proti terorizmu«.

---

⁹Sistem glasovanja v VS ZN pogosto ohromi mednarodne vojaške intervencije zaradi pravice vložitve veta. Velike sile so to pravico v obdobju 1946–1995 izkoristile 282-krat, od tega po koncu hladne vojne samo 3-krat (Collier 2003, 165).

Izkazalo se je, da ima terorizem neposreden in tudi posreden vpliv na države in njihove nacionalnovarnostne sisteme. Veliko držav je izkusilo moč terorističnih organizacij pri obnovitvi in nadaljevanju znotrajdržavnih oboroženih konfliktov, ki tovrstnim konfliktom narekujejo obseg in intenziteto oboroženih spopadov. ZDA, RF in EU, posledično pa večina mednarodne skupnosti so se poenotili pri povezovanju uporniških oboroženih skupin (npr. v Čečeniji, Palestini, Indoneziji, v Ugandi in na Filipinih) v znotrajdržavnih oboroženih konfliktih z mednarodnimi terorističnimi organizacijami. S tem ko so oboroženi uporniki dobili oznako »teroristične skupine«, so vlade držav manj vezane na moralna in politična načela pri pogajanjih in končanju oboroženih konfliktov, kar pomeni, da se oboroženi konflikti končujejo z vojaškim uničenjem oz. s predajo opozicijske uporniške strani. Kot odgovor na finančno in vojaško pomoč vojaških velesil drugim državam pri spopadanju s teroristi pa mednarodni terorizem ves čas financira, uri in na vse mogoče načine pomaga uporniškim islamskim ekstremističnim skupinam pri obnavljanju znotrajdržavnih oboroženih konfliktov (Dwan in Gustavsson 2004, 121–123).

4 Varnostni položaj RF po koncu hladne vojne

Da bi razumeli varnostni položaj sodobnega RF po koncu hladne vojne, moramo razumeti zunanje in notranje dejavnike, ki imajo odločilen vpliv na varnost ruske države. Ko govorimo o notranjih dejavnikih, sta imela razpad SZ in nastanek novih držav na prostoru SZ velik učinek na spremenjen varnostni položaj Rusije. RF je danes večetnična država s približno 140,000.000 prebivalcev, med katerimi je približno 20 % prebivalcev drugih etničnih skupin. RF sestavlja enaindvajset republik; vsaka izmed njih si prizadeva pridobiti večjo politično in gospodarsko avtonomijo, kar predstavlja nacionalnovarnostno grožnjo ozemeljski celovitosti federacije, centralna vlada v Moskvi pa vse težje nadzoruje posamezna avtonomna območja federacije. Odnosi med centrom in posameznimi avtonomnimi republikami so zelo kompleksni in napeti. Njihovi politični odnosi so na eni strani federalni, na drugi strani fevdalno-vazalni, zaznamujejo pa jih: diktatura za ceno demokracije, razvoj kriminala, korupcije, delovanje regionalnih tajkunov, razcvet islamskega fundamentalizma itn. Najbolj konfliktni odnosi so bili in so še vedno odnosi s Čečenijo, vse bolj pa tudi z drugimi avtonomnimi republikami Severnega Kavkaza (Dagestan, Ingušija, Severna Osetija). V največji meri konfliktno odnose generirajo slabo socialno-ekonomsko stanje, medetnične ter medverske napetosti in težnje po osamosvojitvi. Eden izmed pomembnih dejavnikov, ki predstavljajo varnostno tveganje, je družbena kriza. Razvoj novih družbenih vrednot je povezan z razcvetom organiziranega kriminala, ki nadomešča legitimne funkcije države v gospodarstvu. Ključna problema sta tudi povečevanje družbenega razslojevanja in slaba demografska slika (Jane's Sentinel 2010; Tatalović in drugi 2008, 162–163).

Pomemben element pri razumevanju varnostnega položaja RF je ruska zunanja politika. RF po razpadu SZ ni bil zmožen prevzeti vloge globalne velesile, ki bi predstavljala protiutež dominantni moči ZDA. Po štiristo letih neprestanega imperialnega širjenja ozemlja ima RF danes probleme pri nadzorovanju svojega ozemlja, ki ga nenehno ogroža proces dezintegracije. Kljub tem dejstvom pa RF s svojo vojaško in gospodarsko močjo, s stalnim članstvom v VS ZN, z dominantnim vplivom na območju Srednje Azije predstavlja pomemben subjekt v mednarodni skupnosti (Tatalović in drugi 2008, 159–163).

Prioritete varnostne politike RF so:

1. zaščita ozemeljske celovitosti države;
2. zaščita ruske manjšine na območju nekdanjega SZ;
3. članstvo v mednarodnih organizacijah;
4. vzdrževanje podpore Zahoda pri gospodarskih reformah (Grizold in Ferfila 2000, 91).

Prispevek k stabilnemu varnostnemu položaju RF predstavlja delovanje Ruske armade v sosednjih državah pri operacijah vsiljevanja in vzpostavljanja miru na ruskointeresnem prostoru. Ruska armada je bila angažirana v znotrajdržavni vojni v Tadžikistanu zaradi preprečevanja širjenja islamskega fundamentalizma na območju Srednje Azije, prav tako pa je posredovala tudi v Gruziji in Moldaviji. V mednarodnih spopadih je vojaško posredovala med Armenijo in Azerbajdžanom, na »domačem dvorišču« pa tudi v Čečeniji. Moskva se ne more sprijazniti z dejstvom, da so baltske države leta 2004 vstopile v Nato, saj tam živi velik delež ruske manjšine (v Latviji celo 37,5 % celotnega prebivalstva), tako pa so te države prišle zunaj ruskega vpliva. Zaradi ruske manjšine so napeti odnosi tudi med Rusijo in Moldavijo. Vpliv na ruski varnostni položaj ima tudi Ukrajina, ki ima v lasti polotok Krim, kjer je strateškega pomena Črnomska flota, ki je bila v času SZ najpomembnejša komponenta sovjetske vojne mornarice. Osrednji »varnostni problem« hladne vojne je bil jedrsko orožje, v povezavi s katerim sta za zmanjševanje jedrskega arzenala ZDA in RF podpisala sporazum »START 2« in »START 3« (zadnji ni nikoli stopil v veljavo). Leta 2002 je bil podpisan še sporazum »Strategic Offensive Reductions Treaty« (»SORT«), na osnovi katerega naj bi vsaka država zmanjšala število jedrskih bojnih konic za 1.700–2.000. Pomemben varnostni element RF je odnos do Evrope in širše do celotnega Zahoda. Dejstvo je, da se vzhodnoevropske države oddaljujejo od RF in vstopajo v evroatlantske povezave. Po koncu hladne vojne je ruski predsednik Boris Jelcin nakazal smer politiki in gospodarstvu proti zahodni demokraciji in tržnemu gospodarstvu, razvoju prijateljskih odnosov z zahodnimi evropskimi državami in ZDA, vendar so bili rezultati teh procesov pod pričakovanji, poleg tega pa se je RF še ves čas ukvarjal v zunanji politiki s sosednjimi državami, z nekdanjimi članicami SZ. Ruske nacionalistične in neokomunistične težnje v notranji politiki so povzročile odmik ruske zunanje politike od prozahodnih procesov. RF je skušal regionalno dominantnost ohraniti in razširiti – glede na obdobje hladne vojne – prek

»Skupnosti neodvisnih držav« (»SND«)¹⁰, »Organizacije Sporazuma o kolektivni varnosti«¹¹ in »Šanghajske organizacije za sodelovanje«¹². Na drugi strani pa obstajajo zagovorniki sodelovanja z Zahodom, sprejemanja zahodnih političnih, gospodarskih, varnostnih, kulturnih idr. smernic, med katerimi je veliko tistih, med njimi tudi zdajšnja ruska vlada, ki vidijo v teh odnosih samo pragmatičen interes RF. V zadnjem desetletju so se večkrat pojavila nesoglasja med Rusijo ter evropskimi in transatlantskimi partnerji (intervencija Nata na Kosovu leta 1999, ameriški napad na Irak leta 2003, širjenje Nata na rusko interesno območje, reševanje krize iranskega jedrskega programa), ki pa medsebojne odnose niso pripeljali do stanja, ki smo mu bili priča med hladno vojno. Zveza Nato je leta 1991 ustanovila »Severnoatlantski svet za sodelovanje«, v katerega so bile povabljene nekdanje članice Varšavskega pakta. Ta poteza Zahoda je bila usmerjena k normalizaciji odnosov z nekdanjimi nasprotnicami v sklopu ustvarjanja nove evropske varnostne arhitekture. Kljub ruskemu nasprotovanju širjenja Nata, v katerega so v letih 1999 in 2004 vstopile nekdanje države Varšavskega pakta, je Rusija od ustanovitve »Partnerstva za mir« leta 1996 sodelovala v Natovi mirovni misiji v BiH. Leta 2002 pa so ustanovili še »Svet Nato – Rusija«. Kljub nasprotujočim si interesom Zahoda in RF ti sodelujejo v »globalni vojni proti terorizmu«, kriznem upravljanju, preprečevanju širjenja jedrskega orožja, pri vprašanih, povezanih s protiraketno obrambo, z vojaškim sodelovanjem in obrambnimi reformami (Grizold in Ferfila 2000, 92–93; Tatalović in drugi 2008, 162–168).

---

¹⁰Primarni interes RF po razpadu SZ je bil, da bi v »SND« zajeli nekdanje sovjetske republike, v katerem bi imela Moskva prevladujoč položaj. Ruski interesi v tej organizaciji so bili: a) da bi ohranjali stabilnost in preprečevali spore na kriznih žariščih na območju nekdanje SZ, tako da se ti ne bi razširili na prostor RF; b) da bi ohranjali rusko gospodarsko moč, obnovili regionalno gospodarstvo »SND« in dolgoročno preoblikovanje »SND« v gospodarsko zvezo; c) da bi »SND« pridobil status mednarodne organizacije. Organizacija je kmalu po tem, ko države niso želele svoje politične prihodnosti pod okriljem Moskve in so se začele približevati Zahodu, doživela krizo identitete (Tatalović in drugi 2008, 170).

¹¹Organizacija, ki jo v nekateri literature najdemo tudi pod imenom »Kolektivna varnostna organizacija«, je skušala od leta 1992 zapolniti vrzel, ki je nastala po razpadu skupnega sovjetskega obrambnega prostora in sorazmerno neučinkovitem delovanju »SND«. Rusija, Armenija, Kazahstan, Kirgizija, Tadžikistan in Belorusija so se v okviru te organizacije, ki ima od leta 2004 v ZN status opazovalke, zavezale k neuporabi grožnje s silo, če se ta situacija zgodi, pa se takoj aktivirajo mehanizmi mirnega reševanja sporov in pogajanja za usklajevanje stališč. Ob agresivnem napadu na eno izmed držav podpisnic tega sporazuma ji preostale države nudijo potrebno pomoč skladno s pravom kolektivne samoobrambe (Tatalović in drugi 2008, 173–174).

¹²RF je skupaj s Kitajsko (pobudnica ideje), z Uzbekistanom, s Tadžikistanom, Kirgizijo in s Kazahstanom ustanovila »Šanghajsko organizacijo za sodelovanje«, katere cilj je gospodarsko, kulturno in varnostno sodelovanje (boj proti terorizmu, separatizmu in ekstremizmu). Vojaške dejavnosti te organizacije so omejene na vojaška urjenja in trgovino z orožjem, pri kateri je Kitajska največji kupec ruske oborožitve in vojaške tehnologije (Tatalović in drugi 2008, 174–175).

5 Nestabilna regija Severnega Kavkaza

Regija Severnega Kavkaza velja za eno najbolj etnično in jezikovno raznolikih delov sveta¹³. Zajema osem republik v okviru RF, in to so: Čečenija, Dagestan, Ingušija, Severna Osetija, Kabardino - Balkarija, Karačevo - Čarkezija, Kalmikija in Adigeja (glejte sliko 5.1). Severno od »etničnega« Severnega Kavkaza ležijo še tri etnično ruske regije, kjer prevladuje kozaško prebivalstvo, ki pa se že zgodovinsko uvršča v regijo Severnega Kavkaza. To so: Krasnodar, Stavropol in Rostov (Melvin 2007).

Slika 5.1: Zemljevid Kavkaza

Vir: Chufrin (2000, 158).

Od leta 2000 je območje Severnega Kavkaza pod oblastjo Južnega zveznega okraja RF, ki ga vodi predsednikov posebni odposlanec. V zadnjih dveh desetletjih se je varnostna situacija na Severnem Kavkazu poslabšala do te mere, da sta se Čečenija in RF zapletla v 1. čečensko vojno (1994–1996) in 2. čečensko vojno (1999–2007). Tudi v sosednjih avtonomnih republikah Dagestana, Ingušije, Kabardina - Balkarije in Karačeva - Čarkezije je bilo veliko konfliktnih situacij, ki pa niso prerasle v oborožene konflikte. Bombni napadi so se začeli pojavljati tudi na

¹³Zgodnji arabski geografi so regijo poimenovali »jebel al alsan«, kar pomeni »gora jezikov« (Seely 2001, 5–6).

etnično ruskih območjih Krasnodara in Stavropola. Nestabilnost te regije postaja vse kompleksnejša, saj jo povzročajo etnonacionalni, politični, socialno-ekonomski in religijski dejavniki. Ruske oblasti so se reševanja problematike na tem območju lotile s spremembo strukturnih, organizacijskih in vodstvenih sprememb po posameznih republikah ob prisotnosti močne vojaške in politične avtoritete centralne vlade RF. Hkrati so Rusi izločili vse mednarodne sile iz Severnega Kavkaza. Po sorazmerno neuspešni »vojni proti terorizmu« se upravičeno zastavljajo vprašanja, ali lahko RF ohrani ozemeljsko celovitost na dolgi rok. Nekateri strokovnjaki zaradi razširitve nasilja, ekstremizma, terorizma, razcveta separatizma, brutalnosti in korupcije varnostnih in sodnih organov po celotni regiji Severnega Kavkaza že primerjajo RF s propadlo državo. Razmere v Čečeniji v zadnjih desetletjih, ko so naraščali: kriminal, spopadi med klani, medetnični konflikti, razcvet vojaškega »salafizma«¹⁴ in katastrofalna socialno-ekonomska situacija¹⁵, so se razširile po celotnem Severnem Kavkazu. Ta nestabilnost pa ne ogroža samo nacionalne varnosti RF, ampak tudi nacionalno varnost sosednjih držav Armenije, Azerbajdžana in Gruzije na Južnem Kavkazu. Vredno je omeniti, da je bilo v obdobju med letoma 1988 in 2005 na celotnem območju Kavkaza šest znotrajdržavnih vojn¹⁶, kar z vojnami na Balkanu predstavlja 1/3 vseh znotrajdržavnih vojn od leta 1989. Vzroke za nestabilnost Severnega Kavkaza je treba iskati že v zgodovinskih napakah ruskega in sovjetskega režima, ki nista uspela etničnih in religijskih nasprotij, pluralizma interesov znotraj posameznih avtonomnih območjih pa tudi širše v federaciji reševati po mirni in demokratični poti. Največji izziv za posovjetsko rusko vlado ni samo »vojna proti terorizmu«, ampak reševanje problemov »graditve narodov in držav« (Jane's Sentinel 2010; Melvin 2007).

Po koncu hladne vojne, razpadu SZ in Komunistične partije se je RF spopadel s problemom vzpostavitve političnih odnosov z republikami Severnega Kavkaza. RF je namesto graditve ustanov, ki bi izboljšale vsesplošno kaotično situacijo v regiji, vse napore usmeril v vzpostavljanje odnosov s krajevnimi političnimi elitami. Tisto obdobje je zaznamovalo neučinkovito vzpostavljanje demokratičnih regionalnih

---

¹⁴»Salafizem« je radikalno fundamentalistično gibanje znotraj Sunni Islama, ki zagovarja vrnitev na »popolnoma neomadeževan« Islam, ki so ga zagovarjale prve tri generacije Muslimanov med katerimi je bil tudi Mohamed (Melvin 2007, 3).

¹⁵Leta 2002/03 je bila povprečna brezposelnost v avtonomnih republikah RF 22,5 % (Melvin 2007).

¹⁶Na Južnem Kavkazu je bila prva vojna med Armenijo in Azerbajdžanom za območje Nagorny-Karabah, tri pa so bile v Gruziji, in sicer za regiji Južna Osetija in Abhazija in za oblast v Tbilisiju. Na Severnem Kavkazu pa sta potekali dve čečenski vojni (Zürcher 2007).

ustanov, uvajanje neposrednih volitev lokalnih voditeljev, ki jih je politična elita zlahka manipulirala, in slab napredek splošnega procesa demokratizacije. Namesto participacije državljanov v javnem in političnem življenju sta ponovno zacvetela korupcija in kriminal. Etnonacionalizem se ves čas pojavlja kot prevladujoči dejavnik političnih konfliktov na Severnem Kavkazu, pomembno vlogo pa igrajo tudi religijska nasprotovanja, ki so po šestih desetletjih sovjetske protiislamske kampanje, ko so islam uničevali institucionalno in tudi intelektualno, ponovno vživela. Politično nestabilnost niso povzročali samo spopadi med islamom in ruskim ortodoksnim krščanstvom, ampak tudi med različnimi vejami islama. V zadnjih letih je situacija na Severnem Kavkazu kljub povečani centralni kontroli iz Moskve, okrepljenim varnostnim prijemom še vedno nestabilna; nestabilnost se širi tudi na druge dele Rusije (regija Volga). Vprašanje stabilnosti na Severnem Kavkazu in tudi stabilnosti sosednjih evropskih držav je odvisna od štirih medsebojno soodvisnih problemov: a) nacionalno-teritorialni problemi; b) islam in islamizacija; c) problemi vladanja ter socialno-ekonomski problemi avtonomnih republik in centralne vlade RF (Melvin 2007, 15–37).

5.1 Vojaškostrateški pomen Severnega Kavkaza in celotnega območja Kavkaza

Kavkaz že od nekdaj velja za območje, na katerem so se stikale različne civilizacije in kulture in kjer so se posamezne države borile za nadvlado. Kavkaz je primerno izhodišče za prodiranje iz Evrope na Bližnji Vzhod in proti Perzijskemu zalivu ter iz Azije v Evropo. Prav zaradi tega vzroka se na tem prostoru prepletajo islamske in krščanske civilizacije. Med hladno vojno je imel Kavkaz vlogo južnega krila evropskega vojskovališča SZ. Na tem območju so bile nameščene specifično organizirane oborožene sile in vojaška infrastruktura, ki bi v mogoči vojni s Turčijo, ki je članica Nata, in z Iranom, ki je bil član CENTO, odigrale ključno vlogo pri preprečevanju prodorov v zaledje glavne evropske fronte na črti Baltik – Jadran. Kavkaško vojaško območje takratnega SZ je obsegalo območje od Črnega morja pa vse do Turkestana, kar je predstavljalo mogočo vojno frontno črto 3.600 kilometrov. Ofenzivne prednosti Kavkaza so prišle do izraza med intervencijo SZ v Afganistanu (1979–1988), ko se je izkazalo, da je Perzijski zaliv stisnjen v primež med Kavkaz in Afganistan. Takrat se je SZ močno vklenil med Iran in Pakistan¹⁷. Kavkaz je že od

---

¹⁷Do leta 1979 sta bila pomembna člena zahodnega koncepta obrambnega bazena Indijskega oceana (Žabkar 1995, 4).

nekdaj strateškega pomena tudi zaradi bogatih zalog nafte, obenem pa ima izredno izhodišče za prodor v smeri Male Azije in Perzijskega zaliva, ki ima bogate zaloge nafte in iz katerih se lahko oskrbujejo evropske članice Nata. Po hladni vojni se je vojaškostrateški položaj na Kavkazu bistveno spremenil. Rusko vojno območje se je skrčilo na območje severno od Kavkaza v RF in na obmejnem delu Zakavkazja, saj so bile v Zakavkazju ustanovljene neodvisne države Gruzija, Azerbajdžan in Armenija, ki so posledično na tem prostoru oblikovale svoje oborožene sile. Tudi Črnomska flota je izgubila svoj prostor po razglasitvi neodvisnosti Ukrajine in Gruzije¹⁸. Kljub vsemu pa je RF še vedno ostal prisoten v Zakavkazju in širše, saj je leta 1994 podpisal vojaške sporazume z Armenijo, Azerbajdžanom, Belorusijo, z Gruzijo, s Kazahstanom, Kirgizijo, Tadžikistanom in z Uzbekistanom. Ker te države niso mogle zadušiti vstaj manjšinskih narodov, jim je RF v zameno za prisotnost na njihovih območjih ponudil pomoč pri zadužitvi upornikov in tako zmanjšal »varnostni vakuum«, ki je nastal za RF po razpadu SZ (Žabkar 1995, 3–7).

---

¹⁸Črnomska flota je bila tako omejena le na vzhodno obalo Azovskega morja in luko Novorossijsk (Žabkar 1995, 4).

6 Avtonomna republika Čečenija (Ičkerija¹⁹)

6.1 Izvor Čečenije: ozemlje in ljudje

Čečenija se nahaja v severni kavkaški regiji in danes predstavlja južno mejo RF. Južna polovica Čečenije leži v goratem delu Kavkaza. Regija, ki je dobila ime po gorovju, se razprostira od vzhoda proti zahodu, od Kaspijskega do Črnega morja in od severa proti jugu, od ruskih step do iranske in turške meje. Nekoč je Kavkazijec zapisal:« Kavkaz je ključ obrambe pred islamskim svetom, ozemlje, ki povezuje dve morji, vez med dvema celinama, na severu odprt proti ogromnim evrazijskim stepam, na jugu pa vodi do rodovitnega polmeseca. Je regija, kjer so se že tisočletja križale in spopadale kulture, kljub vsemu pa je razvila svojo lastno kohezijo in regionalno enotnost. Kavkaz je veliko več kot le zemljepisni koncept« (Seely 2001, 5).

Čečenijo sestavljata zemljepisno dva različna dela. Na severu je nizka in nezanimiva ravnina severno od reke Terek v obsegu 1/3 celotnega območja, ki sega do ruske rodovitne regije Stavropol. Vse do sredine 19. st. je bila večina severne Čečenije pogozdena. V naslednjem stoletju so to območje izsekale ruska imperialna vojska in večje kolektivne kmetije. Na jugu se predgorje vleče do gorovja Kavkaz, katerega vrhovi dosega preko 4.000 metrov nadmorske višine, in se južneje razteguje do politično »viharne« Gruzije. Glavno mesto Čečenije je Grozni, katerega začetki so bili zaznani leta 1812 kot vojaško oporišče ruskega kolonializma na Severnem Kavkazu, ki je takrat dobilo oznako »grozečega« mesta. Preostala večja območja v osrednjem delu Čečenije, kjer so skozi zgodovino potekali večji spopadi, so: Gudermes, Shali in Urus - Martan. Ozemlje celotne Čečenije obsega 15.800 kilometrov. V Čečeniji velja, da bolj kot se približuješ goratemu svetu, bolj se ustavljajo procesi modernizacije. Čečenija ima mednarodno mejo z Gruzijo, znotraj RF pa Čečenija meji na Republiko Ingušijo, Dagestan in Stavropol Krai. Čečeni kot ljudstvo so zelo konservativni in v določenem smislu (»kvazi-«)srednjeveški. Čečenska družba je patriarhalno urejena in v njej prevladujejo klani. V družbi obstaja 160 klanov, znani kot »teips«. Skupina od deset do petnajst družin pa se imenuje »nek'e« ali »gar«. Čečeni niso nikoli izkusili fevdalizma in sužnjelastništva niti sodobne demokracije, zato v primerjavi z drugimi republikami v RF ne poznajo drugega režima kot totalitarnega. Zemljepisne razlike med severom in jugom se

---

¹⁹Po razglasitvi neodvisnosti od RF so čečenski voditelji svojo državo poimenovali Čečenska republika Ičkerija (Dyson 2003, 98).

odražajo tudi med samim prebivalstvom. Severnjaki so z leti postali bolj prilagodljivi Rusiji, južnjaki pa so vzgojeni uporniki z veččinami gorskega bojevanja. Južni Čečeni se obravnavajo kot branilci čečenske identitete in čečenskega ponosa. Čečeni skupaj s sosednjimi Inguši tvorijo etnično skupino »Vainakh« in govorijo podoben jezik. V Čečeniji prevladuje oblika sunni²⁰ islama z vplivi sufi²¹. V času pred SZ je bil na Severnem Kavkazu pomemben center vojaškega, asketskega islama, ki pa so ga ruski nacionalisti v parih letih zatrli. Islam je pomemben kulturni dejavnik tudi v novi identiteti Čečenije, ki se je med obema čečenskima vojnoma povzpел do te mere, da je prevzel celo vlogo države. Ena izmed tradicionalnih značilnosti čečenske družbe je, da obožujejo rokovanje z orožjem, ki v povezavi z revščino omogoča razvoj oboroženega nasilja, kriminala. Na ta račun jih veliko išče vzporednice Čečenov s Sicilijanci v Evropi (Jane's Sentinel 2010; Seely 2001, 5–13; Zürcher 2007, 70–71).

Čečensko prebivalstvo je pred 1. čečensko vojno obsegalo 1,084.000 ljudi. Od tega je bilo 715.000 Čečenov, 269.000 Rusov, 25.000 Ingušov. Preostalo prebivalstvo pa predstavljajo manjše skupine kavkaškega ljudstva. Večina etničnih Rusov je bila naseljena v glavnem mestu, ki je obsegalo 397.000 prebivalcev, med katerimi je bilo 210.000 Rusov, 121.000 pa Čečenov. Poznavalci ocenjujejo, da so se pred 1. čečensko vojno izselili skoraj vsi Rusi. Danes ocenjujejo, da ima Čečenija od 600.000 do 800.000 prebivalcev. Ima veliko diasporo še iz časov 19. st. (približno 1,000.000), ki je naseljena v Turčiji in Jordaniji. Čečeni sebe imenujejo »Noxche« in predstavljajo eno izmed kavkaških narodnosti. Najbolj so podobni sosednjim Ingušem, čeprav njihova politična združitev ni bila najuspešnejša. Ime »Čečen« so jim dali Rusi že v 16. st. (Jane's Sentinel 2010).

Čečenija je bila v času SZ eno najbolj ekonomsko zaostalih območij. Čeprav je SZ veliko vlagal v proizvodnjo nafte in plina, so bila vsa delovna mesta namenjena etničnim Rusom in drugim Slovanom, ki so prišli v Čečenijo. Večina etničnih Čečenov se je preživljala s kmetijstvom, preostali pa so emigrirali za težjim fizičnim delom na konstrukcijah in v agrikulturi v Sibiriji, Kazahstanu in v evropski Rusiji. Pred 2. sv. vojno so bila naftna nahajališča v Čečeniji najproduktivnejša – takoj za Azerbajdžanom. Do razpada SZ pa so te zaloge skoraj pošle. Po letu 1991 sta

---

²⁰Sunni je prevladujoča veja Islama in obsega 90 % vseh muslimanskih vernikov. Ta oblika temelji na prepričanju, da Mohamed ob svoji smrti ni določil naslednika, ki bi vodil muslimansko skupnost (Krusch 2010).

²¹Sufi je gibanje znotraj in v nekaterih ekstremnih primerih zunaj okvirov Islama. Al Kaida in gibanja v Egiptu temeljijo na Sufi Islamu (GlobalSecurity.org 2010).

predelava krajevne nafte in nezakonit transport nafte iz Sibirije in Azerbajdžana proti Groznemu igrala vlogo pri boju za moč in oblast v Čečeniji. Po letu 1990 se je odvisnost davka od nafte močno povečala, saj davek od naftne proizvodnje in izvoza prinaša 1/3 čečenskega BDP-ja (Zürcher 2007, 70–72).

Kljub naravnim bogastvom in naftni industriji pa je bila Čečenija v preteklosti ena izmed najrevnejših območij glede prihodkov na prebivalca in z zelo nizko stopnjo investicij. Čečenija je v času SZ veljala za republiko z največjo stopnjo umrljivosti novorojencev, najkrajšo pričakovano življenjsko dobo, s slabo zdravstveno oskrbo, slabo izobrazbo in s katastrofalnimi ekološkimi razmerami (Seely 2001, 7–20).

6.2 Ekonomskostrateški pomen Čečenije za RF

Kavkaz ima poleg pomembnega prometnega položaja tudi obsežna naravna bogastva v obliki neizkoriščenih zalog nafte in zemeljskega plina, ki se prek številnih naftovodov transportira proti osrčju Evrope. Čečenija skupaj z Dagestanom²² za RF predstavlja pomembno naftnopredelovalno območje, kjer se združujejo naftovodi iz širšega kaspijskega območja (Milovac 2000, 25).

Čečenija je že od nekdaj predstavljala pomembno predelovalko nafte. V okolici Groznega so nahajališča nafte izkoriščali že leta 1893. Območje je bilo eno najpomembnejših za predelavo na celotnem Kavkazu. Predelovanje nafte se je po 2. sv. vojni zmanjšalo zaradi nafte z območij Sibirije. Leta 1932 so proizvajali še 154.000 sodčkov nafte dnevno, kar je predstavljalo 1/3 sovjetskih potreb, leta 1990 pa 84.000 sodčkov nafte dnevno. Gibanje upadanja pa se je nadaljevalo v obdobju po letu 1991. Zaloge so bile leta 2000 ocenjene na 30,000.000 ton, locirane na območjih Malgobek - Voznesen, Khayankort in Starogroznensk. Bolj kot po zalogah nafte je bila Čečenija pomembna kot rafinerija naftnih proizvodov (Seely 2001, 197).

Naftna rafinerija v Groznm je še leta 1991 predelala 17,000.000 ton nafte, dve leti pozneje pa samo 1,200.000 ton nafte. Tako se je strateška pomembnost Čečenije za RF v 90. letih 20. st. zaradi naftnih rezerv in predelave nafte močno zmanjšala (Zürcher 2007, 70–72).

Danes je dejansko nemogoče oceniti, koliko nafte proizvedejo, ker je veliko te proizvodnje za črni trg. Čečenske politične oblasti si prizadevajo, da bi naftne družbe, ki so v ruski državni lasti, novo naftno rafinerijo gradile v Čečeniji in ne v Kabardinem

---

²²Dagestan obsega 70 % ruskega dela kaspijske obale (Milovac 2000, 25).

- Balkariji, kot je bilo sprva načrtovano. Moskva je že zagotovila, da bo rafinerijo zgradila do leta 2013 (Jane's Sentinel 2010).

Zelo pomemben strateški faktor so naftovodi, ki potekajo iz Azerbajdžana in Kazahstana prek Groznega proti Novorossijskemu. Ker v Azerbajdžanu in Kazahstanu obstajajo velika naftna polja, to predstavlja za RF velik zaslužek s taksami od transporta nafte prek Čečenije. RF bo svoj vpliv na strateških območjih skušal še naprej intenzivirati (Baranovsky 1998, 111–118).

7 Rusko-čečenski odnosi

7.1 Zgodovina rusko-čečenskih odnosov

»Rusi so naš zgodovinski sovražnik. Že stoletja nas želijo uničiti, podjarmiti, izbrisati. Že stoletja se borimo proti njihovim umazanim imperialističnim ciljem in nam je vojna v krvi. Borili se bomo do konca, čeprav nas pobijejo vse do zadnjega,« je dejal eden izmed čečenskih poveljnikov med 2. čečensko vojno (Areh 2000, 23).

V Rusiji obstaja splošno mnenje med posameznimi Rusi in širše med družbenimi razredi, ki do Čečenov gojijo nezaupanja vreden in sovražen odnos. Ruski mediji v protičečenski propagandi označujejo Čečene kot »južne goste«, katerih konjički so množično posiljevanje žensk in deklet ter druge oblike kriminala. Takšen odnos so Rusi gojili že v času SZ, saj je politika SZ obravnavala Čečene kot najbolj problematične in neenakovredne kateremu koli narodu v SZ. V očeh sovjetskih oblasti so bili Čečeni »sobaki«, ki govorijo »sobachni yazik« oz. psi, ki govorijo pasji jezik (Seely 2001, 185).

Zgodovina Čečenije in tudi širšega območja Severnega Kavkaza v zadnjih dveh stoletjih temelji na bojih proti imperialni Rusiji, ki je gojila najbolj diskriminatoren odnos do Čečenov med vsemi etničnimi skupinami v okviru RF in SZ. Rusi danes Čečene imenujejo tudi »chernye« in »chernozhopy«, kar pomeni »črnci« in »črna rasa« (Russell 2005, 106).

Ruski imperij je na Kavkazu angažiran že od 17. st. in posebno od stoletja med letoma 1720 in 1820, da bi preprečil nadaljnji prodor islama in dveh islamskih držav – Otomanskega in Perzijskega imperija na svoji južni meji. Od let 1816–1860 je bilo obdobje večjih in manjših oboroženih konfliktov med Ruskim imperijem in avtohtonimi Čečeni, ki so v spopadih sodelovali tudi z drugimi avtohtonimi ljudstvi Severnega Kavkaza. Čečeni so se vztrajno upirali ter prizadejali ogromne človeške in gmotne izgube močnejšemu in na koncu tudi taktično uspešnejšemu imperiju. Po končnem vojaškem porazu Čečenov proti Rusom v 60. letih 19. st. je več tisoč Čečenov, skupno pa prek 600.000 Muslimanov, zbežalo iz svoje domovine v sosednjo Turčijo. Odpor do ruske nadoblasti je bil tako velik, da so se raje odpovedali svoji domovini, kot pa da bi trpeli imperialno nadoblast (Seely 2001, 32–35).

Brutalnost ruskih kolonialnih vojn, grozote znotrajdržavne vojne po boljševiški revoluciji leta 1917, okrutnost nacionalizacije ozemlja med letoma 1920 in 1930, državne deportacije celotnih narodnostnih skupin med 2. sv. vojno so izkusili Čečeni

na svoji lastni koži in to je zaznamovalo prebivalstvo za nadaljnje generacije in rusko-čečenske odnose do današnjih časov (Seely 2001, 71).

Med boljševisko revolucijo so Kozaki kolonializirali območje Čečenije, Čečeni pa so trpeli revščino, saj so izgubili skoraj večino obdelovalne zemlje za rast žita. Čečenom so bile zatrite kulturne pravice in svoboda, intelektualne protikomuniste so likvidirali, množice ljudi pa deportirali v centralno Azijo in Sibirijo. V znotrajdržavni vojni, ki je sledila razpadu carskega režima, je Kavkaz postal krvavo in kompleksno bojišče med nacionalisti, islamskimi borci, carsko Belo armado in boljševiski. Do leta 1921 je Rdeča armada načrtno pomorila ali izgnala krajevno prebivalstvo. Posledice vojne so bile uničujoče. Devetdeset mest v gorovjih je bilo »izbrisanih«, agrikultura je bila uničena, prebivalstvo pa je bila tako revno, da so po pisanju ruskih kronistov ljudje hodili oblečeni v živalske kože. Dogodki z začetka 20. let 20. st. so prinesli dolgotrajajočo zapuščino protiruske ksenofobije. Zapuščina vojne je obsegala tudi uničenje tradicionalnih ustanov, med katerimi je bilo uničenih več tisoč mošej. Leta 1920 so boljševiski ustanovili marionetno vlado – Sovjetsko gorsko republiko, ki je zajemala Čečenijo, Ingušijo, Osetijo, Kabardo, Balkarijo in Karači. Kmalu je potem sledila razpustitev te republike in nastale so avtonomne regije. Čečenska »oblast«, kot so imenovali te regije, je bila ustanovljena leta 1922, leta 1935 pa sta bili čečenska in inguška regija združeni v veliko avtonomno »oblast«. Leta 1936 se je »oblast« transformirala v avtonomno republiko. Sovjeti so šli pri manipuliranju s temi etničnimi skupinami tako daleč, da so ozemlja, ki so predhodno pripadala eni etnični skupini pri ustanavljanju avtonomnih regij in pozneje republik, dali drugi etnični skupini. To je seveda med etničnimi skupinami sprožalo etnične napetosti in konflikte. Te napetosti so bile po hladni vojni še posebej izražene med Osetijo in Ingušijo ter med Abhazijo in Gruzijo (Seely 2001, 74–77).

Trpljenje, lakota in nasilne smrti so se nadaljevali tudi po letu 1920. To je bil čas kolektivizacije industrije in agrikulture. Boljševiška oblast je z nacionalizacijo ozemlja prevzela kontrolo nad agrikulturno proizvodnjo in ustvarila kolektivne državne kmetije pod pretvezo modernizacije agrikulture. Kmetom so odvzeli pridelke in tako uničili življenja in kulturo kmetov, nad katerimi so ves čas izvajali nasilje in druge oblike pritiska. Vse tiste, ki so se upirali in borili proti boljševiskom, pa so aretirali ali ubili. Do 2. sv. vojne so Sovjeti v Čečeno-Ingušiji ustvarili 490 kolektivnih kmetij na 75 % od 401.000 hektarov celotne orne zemlje (Seely 2001, 77–79).

Po letu 1935, ko je Stalin začel izvajanje sodnih procesov proti nasprotnikom v partiji, da bi ohranil svojo moč na oblasti, se je v drugem krogu sodnih procesov lotil tudi Severnega Kavkaza. V teh procesih je bilo ubitih 3 % severnokavkaškega prebivalstva. Samo v enem dnevu je bilo aretiranih 14.000 Čečenov in Ingušev (Seely 2001, 79–81).

Med 2. sv. vojno so imeli Čečeni Nemce za odrešitelje in prijatelje, saj so bili sovražniki SZ. Nekateri Čečeni so med prodiranjem Nemcev na Severni Kavkaz dezertirali iz Sovjetske armade, v katero so bili predhodno mobilizirani. Potem ko se je prodor Nemške armade upočasnil in leta 1942 dokončno ustavil, se je sovjetska oblast maščevala Čečenom in petim drugim etničnim skupinam, katerih zvestoba do SZ je bila močno vprašljiva. Leta 1943 so deportirali prek 1,400.000 ljudi, od teh je bilo 700.000 Čečenov. Ruski zgodovinarji govorijo, da vzrok za deportacije ni bil primarno zaradi sodelovanja kavkaških narodov z nacisti med vojno, ampak maščevanje zaradi nasprotovanja in upiranja kolektivizaciji in sovjetski oblasti. Vsi tisti, ki so se upirali deportaciji, so bili ubiti ali živi zažgani. Vsi drugi so bili z vlakom deportirani v Kazahstan, Sibirijo in v centralno Azijo. Do konca leta 1944 je bila Čečeno-Ingušija izbrisana z zemljevida, ozemlje pa je bilo razdeljeno med preostale sosednje ozemeljske enote. Grozni je postal provinca. Na desetisoče različnih kavkaških etničnih skupin, ki niso bile deportirane (Ukrajinci, Belorusi pa tudi Rusi), so poselile čečenske vasi in gorska mesta. Čečeni so se leta 1954 kljub še vedno trajajoči prepovedi počasi vračali iz izgnanstva. Vse tiste, ki so jih sovjetske oblasti našle na Kavkazu, so jih aretirale. Šele Stalinov naslednik Nikita Hruščev, ki je deportacije označil za nekaj najbolj pošastnega in groznega, je Čečenom leta 1957 dovolil vračanje v obnovljeno republiko Čečeno-Ingušijo. Kljub vrnitvi iz izgnanstva pa se je velika sovražnost med Čečeni in sovjetsko oblastjo nadaljevala. Spopadi so se nadaljevali tudi med Čečeni in drugimi etničnimi skupinami, tudi etničnimi Slovani, katerim so bila dodeljena ozemlja v Čečeniji. Ti spopadi so se vrstili še celotna 60. leta 20. st. Čeprav so se Čečeni vrnili v svojo domovino, pa so dejansko postali podnajemniki in »sužnji« lastne zemlje in domov, brez služb v tovarnah, katerih niso nikoli več dobili nazaj. 40 % moških je emigriralo za težjim fizičnim delom v Sibirijo, Kazahstan, v evropski del Rusije. Ti ljudje so dobili oznako »cigani SZ«. Med letoma 1960 in 1990 je bilo za Čečenijo najbolj mirnodobno obdobje. Začela sta se višji standard in (počasen) napredek, ki je prinesel tudi telefone in televizije. Islam pa je še vedno ohranjal močen vpliv v visokogorskih družbah. Leta 1985 je Gorbačov

postal generalni sekretar Komunistične partije in s svojim prihodom oznanil dve politiki: »perestrojko«²³ in »glasnost«²⁴. Vidni znaki teh politik so prišli do izraza šele ob koncu 80. let 20. st., ko so Čečeni in Inguši začeli oblikovati politične skupine. Čečenija in Ingušija sta se leta 1992 odcepili in postali ločeni avtonomni republikli (Melvin 2007, 16; Seely 2001, 81–93).

7.2 Rusko-čečenski oboroženi konflikti po hladni vojni

Rusko-čečenske odnose so v obdobju po hladni vojni zaznamovali številni konflikti in dve čečenski vojni. Konflikti političnih interesov so se pojavili že leta 1991, kmalu po razpadu SZ, saj je Čečenija začela uresničevati idejo o neodvisnosti in suverenosti Čečenske republike Ičkerije. 26. novembra 1994 je oboroženi konflikt terjal davek prvih petindvajsetih smrtnih žrtev in začela se je 1. čečenska vojna, ki se je stopnjevala do leta 1996. V zadnjem letu je število smrtnih žrtev znašalo 2.721. Obnovitev oboroženih konfliktov se je zgodila po treh letih miru in tako se je leta 1999 začela 2. čečenska vojna, ki je trajala do leta 2007. V obdobju med letoma 1999 in 2007 se je spreminjala intenzivnost rusko-čečenskega oboroženega konflikta. Leta 1999, 2000 in 2004 lahko glede na smrtne žrtve označimo za vojna leta. Največ smrtnih žrtev je bilo leta 1999 (5.749). Obdobja med letoma 2001 in 2003 in letoma 2005 in 2007 pa so zaznamovali konflikti majhne intenzivnosti, kar pa kljub sorazmerno majhnim smrtnim žrtvam (med 146 in 784) kaže na to, da se je konflikt ves čas obnavljal in ogrožal dolgotrajen mir in stabilnost (glejte tabelo 7.1). Da je intenzivnost konflikta med letoma 2005 in 2007 upadla, gre na račun zmanjšane moči čečenskih upornikov in smrti nekaterih ključnih čečenskih vojaških poveljnikov. Leta 2007 je bilo konec 2. čečenske vojne, ne pa tudi čečenskega uporništva. 7. oktobra 2007 je Doku Umarov²⁵ prevzel vodenje čečenskega uporništva in razglasil Kavkaški emirat, združeno Kavkaško islamsko državo, in enostransko oznanil konec Čečenske republike Ičkerije, tako pa pokazal nestrinjanje in upor novi proruski čečenski vladi in

²³Perestrojka je temeljna družbenopolitična koncepcija in usmeritev, katere utemeljitelj je bil sovjetski partijski voditelj Mihail S. Gorbačov. Pri tej koncepciji je šlo za celostno politiko, ki naj bi modernizirala, prenovila, demokratizirala in humanizirala sovjetsko družbo ter pospešila socialno-ekonomski razvoj družbe (Sruk 1995, 235).

²⁴Glasnost pomeni načelo javnosti, odprtosti in demokratičnega družbenega nadzora v političnem, kulturnem in v gospodarskem življenju. Glasnost je bila pomembna podmena in sestavina perestrojke in je skušala reševati težavne probleme SZ na demokratičen in liberalen način (Sruk 1995, 114).

²⁵Doku Umarov se glede na svoje predhodnike razlikuje po tem, da je pragmatičen nacionalistični vojaški poveljnik, ki mu religija in ideologija nista primarnega pomena. Umarov v svojem uporništvu zavrača kakršne koli teroristične napade proti civilnemu prebivalstvu; osnovno načelo mu predstavljajo dialog in pogajanja z ruskimi oblastmi, ki pa so med vladavino stranke »Združena Rusija« v Rusiji in Čečeniji nemogoča (Galeotti 2006, 52).

ruski politiki. V obdobju med letoma 2007 in 2009 UCDP (2008) zaznava majhno intenzivnost konflikta med ruskimi vladnimi silami in Kavkaškim emiratom, vendar gibanje smrtnih žrtev narašča, kar je in mora biti za rusko politiko skrb vzbujajoče (Galeotti 2006, 52; UCDP 2008).

Tabela 7.2: Obnavljanje in intenzivnost rusko-čečenskih oboroženih konfliktov

Leto	Intenzivnost oboroženih konfliktov	Ocene smrtnih žrtev
1994	Majhna	229
1995	Vojna	1.754
1996	Vojna	2.721
1999	Vojna	5.749
2000	Vojna	2.907
2001	Majhna	784
2002	Majhna	753
2003	Majhna	480
2004	Vojna	1.151
2005	Majhna	668
2006	Majhna	259
2007	Majhna	146

Vir: UCDP (2008).

V nadaljevanju poglavja sta predstavljeni obe čečenski vojni, konflikt v Dagestanu in povračilni ukrepi zvezne ruske vojske proti Čečeniji.

7.2.1 1. Čečenska vojna

Ruska armada je tri leta po razglasitvi neodvisnosti Čečenije – 10. decembra 1994 – vdrla z 10.000–15.000 vojaškimi silami v Čečenijo. Enote so bile sestavljene iz vrst ministrstva za obrambo, ministrstva za notranje zadeve, zvezne protiobveščevalne službe in specialnih enot policije. Rusija je v vojno vstopila z nepripravljenimi, s slabo urjenimi in z nemotiviranimi silami. Ruska operacija je imela veliko težav pri obkolitvi Groznega, ki so ga čečenski uporniki trdno branili. Kmalu po začetnem napadu so se ruske sile okrepile še z dodatnimi 20.000 vojaki. Grozni je

tako padel šele februarja 1995 skupaj s še nekaterimi večjimi mesti (Jane's Sentinel 2010).

Ruska intervencija se je izkazala, da ni bila niti kratka niti zmagovita. Vojna se je izkazala za dolgo, krvavo in za nepriljubljeno; v njej so majhne, mobilne in visokomotivirane čečenske enote pred očmi javnosti ponižale Rusko armado, ki je izgubila 4.000 vojakov²⁶. Še en črni madež v tisti vojaški kampanji pa gre pripisati ruski politiki in Ruski armadi, saj so bili storjeni načrtni vojni zločini proti civilistom. Rusi so ustanovili »filtrirne kampe«, v katerih so ruske varnostne sile zadrževale moške Čečene v starosti med šestnajstim in šestdesetim letom, ki so jih »filtrirali« med uporniške bojovnike in nedolžne civiliste. Rusi so načrtno mučili Čečene, v zameno za izpust iz kampov pa so zahtevali plačilo od svojcev zapornikov in tudi plačilo za telesa ubitih zapornikov (Minić 2000, 236–239; Zürcher 2007, 81–83).

Med 1. čečensko vojno je 380.000 ljudi zapustilo Čečenijo, 200.000 pa se jih je razselilo po celotni Čečeniji (Jane's Sentinel 2010).

Poleti 1996 pa se je zgodil eden najbolj ponižujočih porazov sodobne vojske, saj je 1.500 čečenskih upornikov z nenadnim napadom obkolilo 10.000 ruskih vojakov (večina v okviru ministrstva za notranje zadeve), blokiralo bližnjo vojaško bazo in prevzelo mesto Grozni ter izgnalo ruske sile. Samo v spopadih za Grozni je bilo ubitih 494 Rusov, 1.407 je bilo ranjenih, 182 pa pogrešanih oz. ugrabljenih. Konec avgusta 1996 sta ruski pooblaščenec general Aleksandr Lebed in čečenski vodja Aslan Mashadov²⁷ podpisala Hasavjurtski sporazum ob prisotnosti vodje misije OVSE v Čečeniji. V tem sporazumu sta se obe strani zavezali, da bosta našli rešitev konflikta do leta 2001. Ruski predsednik Jelcin je za tisto obdobje sprejel »de facto« suverenost Čečenije, ne pa tudi »de jure«. Ruske sile so zapustile Čečenijo, Čečenija pa je ostala v rokah koalicije čečenskih področnih poveljnikov (Clodfelter 2002, 606; Zürcher 2007, 81–84).

---

²⁶Izguba 4.000 ruskih vojakov je podatek ruskih virov, ki pa verjetno ne vključuje smrtnih žrtev enot ministrstva za notranje zadeve in policije. Bolj realistična ocena je 7.500 smrtnih žrtev. Ocene civilnih smrtnih žrtev pa se gibajo od 20.000 do 100.000. Še težje pa je oceniti smrtne žrtve med čečenskimi uporniki, ki znašajo približno 4.000 (Zürcher 2007, 99–100).

²⁷Aslan Alijevič Mashadov je bil rojen leta 1951 v izgnanstvu v Kazahstanu. Leta 1957 se je s svojo družino lahko vrnil nazaj v Čečenijo. Po uspešnem šolanju na Tbiljski artilerijski šoli leta 1972 je služil kot poveljnik sovjetskih raketnih sil in artilerije v Vilni ter se vojaško upokojil v Ruski armadi leta 1992 s činom polkovnika. Veljal je za briljantnega častnika in človeka posvetnih pogledov ter za uspešnega pogajalca z ruskimi oblastmi (Zürcher 2007, 86).

7.2.2 2. Čečenska vojna

24. septembra 1999 je predsednik Putin²⁸ sprožil »protiteroristično« kampanjo proti Čečeniji in začela se je 2. čečenska vojna. Čečenija je po koncu 1. čečenske vojne postala vse bolj brezpravna republika. Število vojaških voditeljev na Severnem Kavkazu je postajalo vse večje; izvajali so številne kriminalne dejavnosti na teh območjih. Tudi novoizvoljeni predsednik Čečenije Mashadov je bil pri vzdrževanju reda in vladavine prava nemočen, za ruske oblasti pa Mashadov ni bil več legitimni vodja Čečenije. V Čečeniji so začeli naraščati tudi ugrabitve in umori tujcev²⁹. Vzroka za 2. čečensko vojno sta bila tako invazija ekstremističnih islamskih upornikov iz Čečenije v Dagestan pa tudi vrsta terorističnih bombnih napadov v Bujnasku v Dagestanu, Moskvi, Volgodinsku in v Rjazanu, za katere so Rusi obtožili Čečene (Zürcher 2007, 92; Williams 2001, 137).

7.2.2.1 Konflikt v Dagestanu

7. avgusta 1999 je skupina približno 2.000 bojnikov iz vrst čečenskih »banditov« pod vodstvom Šamila Basajeva³⁰ in islamskih ekstremistov pod vodstvom savdskega poveljnika Hataba vdrla v sosednjo republiko Dagestan in začela »džihad«³¹. Namen »džihada« je bil osvoboditi republiko izpod oblasti RF in jo priključiti »Veliki Čečeniji«, s katero bi skupaj z Ingušijo, s Kabardino - Balkarijo, Karačevo - Čarkezijo ustvarili islamsko republiko. Ta republika bi obkrožila meje

---

²⁸Vladimir Putin je bil rojen leta 1952 v Leningradu. Po študiju prava je postal rekrut KGB-ja in se razvijal v pravega sovjetskega patriota. Leta 1990 je zapustil KGB in je v zadnjih letih Jelcinove vladavine prišel v Moskvo, kjer je hitro napredoval po uradniški lestvici centralne vlade in bil tudi vodja civilnega dela FSB-ja. Leta 1999 je bil imenovan na mesto premierja RF, ob koncu istega leta pa je postal predsednik RF. V očeh ruskih liberalcev je Putinova vladavina avtokratična (Evtuhov in drugi 2004, 808).

Ana Politkovska (2007, 244) v Putinu vidi naslednika Stalina, ki ni sposoben razumeti koncepta (politične) razprave, ki ne sodeluje v predvolilnih razpravah, saj je njegov žanr vojaški monolog, do politične opozicije pa se obnaša, kot da ne obstaja.

²⁹V decembru 1998 so bili trije britanski in en novozelandski telekomunikacijski inženirji, ki so delali za britansko družbo v Čečeniji, ugrabljeni in ubiti (Smith 2000, 5).

³⁰Šamil Basajev je bil rojen leta 1965 v vasi blizu Vedena v jugovzhodnem delu Čečenije. Ime je dobil po Imamu Šamilu, legendarnemu vodji iz 19. st., ki se je boril proti carski Rusiji. Leta 1992 je ustanovil t. i. Abhazijski bataljon, s katerim se je boril na strani separatističnih Abhazijcev proti Ruski armadi. Kot izkušen, renomiran poveljnik se je s tem bataljonom boril v prvih linijah tudi proti Rusom v čečenski vojni in bil eden glavnih poveljnikov pri ponovnem zavzetju Groznega leta 1996. Po koncu 1. čečenske vojne je na volitvah za predsednika Čečenije izgubil proti Mashadovu, ki je bil med vojno vrhovni poveljnik čečenskega upora, Mashadov pa ga je pozneje postavil na mesto premierja (Zürcher 2007, 84–85).

³¹»Džihad« je arabski termin za »boj« ali »upor« za dosego določenega cilja. V nasprotju s teroristi, ki izrabljajo pomen »džihada«, beseda ne pomeni nujno nasilnega boja. Termin, uporabljen v vojaškem kontekstu, pa se nanaša na boj proti oboroženi agresiji, ki pa mora biti obvezno omejen in začasno dejanje. Al Kaida je postavila »džihad« v središče svoje ideologije, saj verjame, da islam ogroža koalicija neislamskih sil Zahoda (Wright - Neville 2010, 122).

Čečenije in omogočila izhod do Kaspijskega morja. Vdor v Dagestan so še dodatno spodbudile obtožbe ruskih oblasti, da so čečenski uporniki odgovorni za teroristične napade na civilno prebivalstvo v ruskih mestih. Po treh dneh, ko so ekstremisti zavzeli in utrdili položaj v gorskem okraju Botlih, so razglasili neodvisno islamsko državo v južni republiki RF. Basajev je postal »emir« (vladar) islamske države Dagestan (Chufrin 2000, 166–168).

Ruske varnostne sile so z intenzivno vojaško operacijo hitro odgovorile na čečenski napad. Po dveh tednih so islamske ekstremiste izgnale iz tega okraja. Zvezne sile so priložnost izkoristile tudi za uničenje uporniških vasi in kompleksov in razorožitev upornikov. Čečenski vdor v Dagestan, ki se je končal s prisilnim umikom upornikov v Čečenijo, ni imel podpore med dagestanskim prebivalstvom, saj so si intervencijo interpretirali kot agresijo Čečenije nad Dagestanom in ne kot nacionalno osvoboditev Dagestana. Državljeni so zaradi nezaupanja in nasprotovanja ekstremistom prostovoljno sodelovali z rusko vojsko in s policijo. Basajev in Hatab sta nesimpatije za vojaško intervencijo doživela tudi pri mobilizaciji v drugih republikah na Severnem Kavkazu (Blandy 2000, 11; Chufrin 2000, 169).

Analitiki in množični mediji so oblikovali sklepno ugotovitev, da so vdor v Dagestan sprva načrtovali v Kremliju, izzvale in organizirale pa so ga ruske obveščevalne službe. Vlada Mashadova je dagestanski pohod obsodila ter za vse provokacije in podtikanja obsodila Moskvo (Litvinenko in Felštinski 2007, 136).

7.2.2.2 Zvezna vojaška intervencija

Oktober 1999 je Ruska armada začela obstreljevanje Čečenije s težko artilerijo in z vojaškim letalstvom, šele nato pa vdrla v Čečenijo s 100.000 vojaki. Ruska armada je glede na 1. čečensko vojno spremenila taktiko in namesto slabo izurjenih, ranljivih lahkomotoriziranih enot v urbano bojevanje najprej poslala težko artilerijo in letalstvo, šele nato pa pehotne enote. Ruska armada je do pomladi leta 2000 hitro zasedla vsa večja območja, vključno z glavnim mestom. Izgube človeških življenj in uničene infrastrukture so bile ogromne. Čečenom je tako ostalo le še gverilsko bojevanje (Zürcher 2007, 93).

Rusi so med vojno uporabljali tudi kemično orožje, da so lahko strli čečenski upor. Na območju četrti Oktobrska in Staropromislovskaja v Groznom so Rusi dvakrat uporabili kemične strupe, katerih podrobnosti niso znane. V eksploziji letalske bombe se je razširila nenavadna rumena snov, ki je naredila velik oblak. Na tistem

območju je zaradi zastrupitve umrlo približno 40 ljudi, približno 200 pa jih je utrpelo resne poškodbe (Areh 2000, 51).

Še ena velika razlika glede na 1. čečensko vojno je bila v tem, da so dali Rusi velik pomen uspehu »informacijske vojne«. V prvi vojni so ruske oblasti izgubile »informacijsko vojno« proti Čečeniji, saj so popolnoma ignorirale informacijsko stran vojne. Rusi se niso veliko zanimali za množične medije in preostalo javnost – še več: njihov odnos je bil aroganten, saj so zavračali vsakršen stik vojske in poveljnikov z mediji. Čečeni na drugi strani pa so z mediji sodelovali in tako manipulirali z mediji. Televizijskim reporterjem so pokazali dogodke, prizorišča, ki so jih sami načrtno izbrali in ki niso bili odraz objektivnega stanja med oboroženimi konflikti; ruske sile so prikazali kot brutalne. Na ta račun sta Ruska armada in ruska politika v tistem obdobju izgubljali kredibilnost in javno podporo (Thomas 2000, 113).

V nasprotju s 1. čečensko vojno so se Rusi leta 1999 intenzivno pripravili na »informacijsko vojno«, kar je v informacijski eri nujno potrebno, in posledično doživeli popoln uspeh. Januarja 2000 je predsednik Vladimir Putin imenoval Sergeja Jastržembskija na mesto asistenta predsednika Rusije za koordiniranje informacijskega dela zveznih organov izvršne oblasti za sodelovanje v protiterorističnih operacijah na območju severnokavkaške regije in sodelovanje z množičnimi mediji. Jastržembski je dobil vlogo t. i. ministra za propagando. Množični mediji so tako postali »gostje« Ruske armade, ki so lahko spremljali njihove operacije. Minister za propagando je poskrbel, da so množični mediji objavljali, kako Rusija vodi protiteroristične napade proti čečenskim »banditom« in teroristom, ki jih sponzorirajo islamski sponzorji. Ruska vojska je bila prikazana kot popolnoma dominantna sila, kar pa dejansko ni bila. Tako množični mediji javnosti niso prikazali perspektive Čečenov, čečenskih žrtev, kršenja človekovih pravic itn. Ruska vlada na čelu s predsednikom Putinom je v tistem času pridobivala podporo javnosti, ki je bila še pod vtisi bombnih eksplozij v stanovanjskih blokih v Moskvi (Zürcher 2007, 93–96).

Čečenski uporniki v letu 2001 niso mogli več vzdrževati vojaškega odpora, zato so se velike vojaške operacije do leta 2002 končale. V obdobju 1999–2002 je po uradnih podatkih ruskega ministrstva za obrambo v vojaških operacijah umrlo 4.752 ljudi, ranjenih pa je bilo 15.549 ruskih vojakov iz vrst različnih varnostnih agencij, ki so sodelovale pri vojaški intervenciji. Med čečenskimi bojevniki je bilo 3.000 smrtnih

žrtev³², med civilisti pa približno 13.000. Potem ko so Rusi uspeli izgnati upornike na jug v gorovje, je Rusija začela transformacijo politične moči k zvestim krajevnim elitam in celo izpeljala referendum o novi čečenski ustavi, ki je bila že v osnovi del ustavnopravnega reda RF (Zürcher 2007, 97–100).

Aprila 2009 je Moskva izdala uradno deklaracijo, v kateri je oznanila konec vojaških operacij in zmago proti čečenskemu uporništvu, iz Čečenije pa je umaknila večino še preostalih oboroženih sil. Namesto teh sil so večjo vlogo prevzele obveščevalne službe s svojimi specialnimi enotami. Kljub smrti nekaterih vodilnih čečenskih uporniških poveljnikov (Mashadov, Sadulajev, Basajev) v zadnjih letih in dejstvu, da je uporništvo po svoji strukturi in operativnosti zelo oslabilo, uporniki še vedno ogrožajo varnost Čečenije in RF z napadi na vladne varnostne sile. Največ teh napadov se zgodi na čečenski meji, v Ingušiji in Dagestanu (Jane's Sentinel 2010).

---

³²Tudi ta ruska ocena čečenskih žrtev je verjetno prirejena, saj so ruske oblasti leta 2001 objavile, da naj bi med letoma 1999 in 2001 v »protiterorističnih operacijah« ubili 10.000 upornikov. Leta 2002 pa so ta podatek ocenili na 5.000–20.000 smrtnih žrtev. Nedržavne in pročečenske organizacije pa so ocenile, da je število žrtev čečenskih upornikov malo manjše od ruskih (Zürcher 2007, 100).

8 Analiza dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov v primeru rusko-čečenskih oboroženih konfliktov

V 8. poglavju magistrskega dela je predstavljena analiza dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni. V prvem podpoglavju so predstavljeni pretekli oboroženi konflikti kot pomemben dejavnik obnavljanja oboroženih konfliktov, temu delu pa sledi sklop političnih dejavnikov, ki zajema dejavnik odcepitve in neodvisnosti Čečenije, v povezavi s tem pa predstavitev »čečenske revolucije«, dejavnik ruske notranje politike ter boja za oblast in analizo politične nestabilnosti v Čečeniji. V podpoglavju o ekonomskih dejavnikih obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je analiza posameznih dejavnikov, in to so: nafta in naftovodi, tuja pomoč, vojaški izdatki, gospodarska rast in inflacija. Temu delu sledi podpoglavje o socialnih dejavnikih obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, v katerem sem podrobno analiziral dejavnike, kot so: islam in spopad religij, etnični konflikti in diaspora. V podpoglavju o vojaških dejavnikih obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov sem analiziral (ne-)prisotnost tujih vojaških sil in odzive Zahoda. V zadnjem podpoglavju pa je predstavljena analiza terorizma ter posebno teroristični napadi v RF in »vojna proti terorizmu«.

8.1 Pretekli oboroženi konflikti

Eden izmed najpomembnejših dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov so pretekli konflikti in vojne. Zürcherjeva trditev (2007, 51) »War breeds war«, kar pomeni, da vojna rodi novo vojno, v primeru rusko-čečenskih oboroženih konfliktov povsem ustreza. Potem ko sta ruska in čečenska stran ob koncu 1. čečenske vojne avgusta 1996 podpisali Hasavjurtški sporazum, se je po treh letih zgodila obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, ki so se razširili v še eno znotrajdržavno vojno, in to v 2. čečensko vojno.

1. čečenska vojna je popolnoma uničila infrastrukturo v Čečeniji, ki zaradi politične izolacije v odnosu do Rusije in preostalega sveta po vojni ni bila obnovljena. Šele leta 1999 se je začela obnova glavnega mesta. Obnovili so: ceste, šole, vrtce in stanovanjska naselja, kot glavni uspeh obnove pa Rusi poudarjajo obnovo in ponovno odprtje civilnega letališča v Groznem (Grošelj 2006, 25).

Čečenska vojna je povzročila socialno-ekonomsko katastrofo v Čečeniji. V družbi, ki so jo že zgodovinsko zaznamovali: slabo izobražena mladina, visok odstotek brezposelnih, visok odstotek mrtvorojenih, odvisnost ljudi od subvencij

ruskega zveznega proračuna, se je krizna situacija samo še poglobila. Vredno je omeniti, da so do izгона pred 1. čečensko vojno Rusi v Čečeniji predstavljali skoraj absolutno večinski delež izobraženega ljudstva (zdravniki, inženirji, učitelji itn.) (Melvin 2007, 44).

Življenjski standard večine čečenskega prebivalstva je bil po 1. čečenski vojni daleč pod pragom revščine, ljudem pa je bilo onemogočeno ustvarjati prihodke, saj sta se ob uničeni infrastrukturi razcvetela kriminal in nasilje, ki sta prevladovala v družbenopolitičnem življenju. Brezposelnost je bila množično razširjena in brez zgledov, da bi se situacija izboljšala. Tudi socialna infrastruktura, izobraževalni in zdravstveni sistem so se popolnoma sesuli. Tudi čečenski predsednik Mashadov ni bil zmožen obvladovati kaotičnih socialno-ekonomskih, političnih in varnostnih razmer v republiki. Radikalna opozicija, ki je s kriminalnimi akcijami spodbujala destabilizacijo, ki je pripeljala do uničenja države, pa je začela ustvarjanje lastnih oboroženih sil, s katerimi si je izbojevala nadzor nad posameznimi območji, vključno z delom Groznega, in bila pripravljena na oborožene konflikte večjih razsežnosti (Chufrin 2000, 165).

Rusija je pogojevala zvezno finančno pomoč Čečeniji med obema čečenskima vojnama s podpisom sporazuma, s katerim bi Čečenija postala del RF. Glede na to, da Čečenija ni bila za podpis takega sporazuma, Rusija ni zagotavljala Čečeniji finančnih sredstev za plače in pokojnine med obema čečenskima vojnama. Finančna sredstva za izobraževanje in zdravstveno oskrbo pa so bila minimalna. Redka izjema je bilo leto 1997, tj. bilo med volitvami v Čečeniji, ko je Rusija zagotovila vsaj 1/8 finančnih sredstev, namenjenih za čečenske plače in pokojnine. Večino zveznih sredstev za gospodarsko obnovo Čečenije v letu 1998 pa je padlo v »črno luknjo« korupcije ruskih in čečenskih uradnikov (Wilhelmsen 2005, 47).

Ljudje so bili zaradi lakote, pomanjkanja osnovnih življenjskih dobrin in samega preživetja primorani priključiti se radikalnim uporniškimi oboroženim skupinam, ki so se z gmotno in s finančno pomočjo islamskih skupin in terorističnih organizacij pripravljale na »džihad« proti ruskemu imperializmu. V imenu islama so se pripravljali na oborožene spopade za ustanovitev islamske države na Severnem Kavkazu, kar so skušali realizirati z vdorom v sosednji Dagestan. Ta vdor je imel poleg zgodovinskih zamer do etničnih Rusov za večstoletno diskriminacijo in zatiranje osnovnih človekovih pravic in svoboščin, kratenje političnih in ekonomskih pravic tudi širše islamske državotvorne ambicije. Vdor v Dagestan, ki je povzročil

vzrok za 2. čečensko vojno, so Rusi zatrli, glavnina rusko-čečenskih oboroženih spopadov pa se je prestavila ponovno v Čečenijo.

8.2 Politični dejavniki

8.2.1 Odcepitev in neodvisnost Čečenije

Tako kot veliko drugih ruskih avtonomnih republik je tudi Čečeno-Inguška republika v zadnjih letih obstoja SZ kazala ambicije, da bi pridobila status ene izmed republik SZ. V čečeno-inguških političnih krogih so se ponovne pobude o neodvisnosti Čečenije od Rusije začele pojavljati med zatonom SZ, ki ga je za Čečene zaznamoval prihod 46-letnega častnika letalskih sil, generala Džokaja Musajeviča Dudajeva (»Dudija«)³³, na politično sceno, ki je bil pozneje tudi vodja »čečenske revolucije.« Dudajev je ob koncu 80. let 20. st. – med službovanjem v Estoniji – podpiral estonsko samoodločbo, odcepitev od SZ in priznanje neodvisnosti od mednarodne skupnosti. V Čečenijo se je vrnil pod separatističnimi vtisi v slogu Šamila izpred sto petdeset let in skušal kljub simpatijam do Kremlja svoje sonarodnjake in domovino rešiti in odcepiti od sovjetskega aparata, ki je Čečene tlačil in zatiral celotno njihovo zgodovino (Gayazova 2002, 10–12).

8.2.1.1 »Čečenska revolucija«

Leta 1989 je bilo prvo srečanje »Konfederacije kavkaških gorskih ljudstev.« Namen te konfederacije je bil, da bi postali alternativa sovjetskemu zakonodajnemu telesu. Pomembnejši za Čečenijo je bil »Vsenacionalni kongres čečenskega ljudstva« jeseni leta 1990, ki so ga sestavljali: koalicija majhnega čečenskega srednjega razreda, skupina intelektualcev, čečenski poslovneži in Moskovska čečenska skupnost. Kongres je sprejel deklaracijo o čečenski suverenosti in oznanil, da ima Čečenija željo, da bi postala podpisnica nove Zvezne pogodbe. 1.000 predstavnikov na kongresu ni želelo več videti Čečenije v okviru RF, z deklaracijo pa so Čečeni izključili Ruse s stalnim prebivališčem v republiki, Inguše in tudi druge muslimanske »brate« ter zahtevali, da vsi višji položaji v vladi pripadajo etničnim

---

³³Dudajev je bil človek kombinacije Stalinove paranoje, Sovjetske armade in čečenskega besa. Rojen je bil leta 1944 in bil z družino deportiran v Sibirijo. Imel je srečo, da je preživel, odraščal pa je v lakoti in revščini. Po študiju matematike na Severnoosetijski Univerzi v Vladikavkazu je vstopil kot kadet v šolo za pilota zračnih sil v Tambovu v Sibiriji. Pozneje je diplomiral na elitni »Gagarin Air Force«, akademiji v Moskvi. Po tridesetih letih službovanja v letalskih silah je bil prvi Čečen v sovjetski zgodovini, ki je postal general. Dudajeva je raketa Ruske armade ubila aprila 1996 (Clodfelter 2002, 606; Seely 2001, 90).

Čečenom. Za predsednika izvršnega komiteja »Vsenacionalnega kongresa« je bil izbran Dudajev (Gayazova 2002, 12; Seely 2001, 81–93).

Leta 1991 se je kongres preimenoval v »Nacionalni kongres čečenskega ljudstva«, ki je razglasil čečensko državo zunaj okvirov SZ in RF ter oznanil parlamentarne in predsedniške volitve. Dudajev je ustanovil tudi oboroženo Nacionalno gardo in uvedel obvezno vsečečensko vojaško služenje. Čečenska revolucija se je navdihovala z rezultati političnih dogodkov v Moskvi med Avgustovskim pučem leta 1991. Ko se je ruski predsednik Jelcin spopadel s sovjetskimi pučisti v Moskvi, je Dudajev organiziral protidemonstracije proti pučistom v Groznom. Ta protest se je kmalu sprevergel v vojaške demonstracije proti sovjetskemu sistemu, proti komunizmu in za čečensko neodvisnost. 21. avgusta 1991 je postalo jasno, da puč v Moskvi ni uspel in da je SZ »de facto«, če ne »de jure« prenehal obstajati. V naslednjih dneh je bila sovjetska oblast radikalno razstavljena tudi v Čečeniji, rdeče zastave na ulicah pa so zamenjale zelene, ki simbolizirajo islam. Izvršno oblast v Čečeniji je prevzel »Izvršni komite Nacionalnega kongresa«. Dudajev je bil v tistem času še zaveznik ruskega predsednika, ko so se borili proti stari sovjetski nomenklaturi in pučistom, Jelcin pa je Dudajevu pomagal pri odstranitvi sovjetskih struktur na vseh administrativnih ravneh. Šele ko je Dudajev transparentno razglasil neodvisnost Čečenije kot primarni cilj nove politike in postavil datum predsedniških volitev v Čečeniji, so se v Moskvi odzvali. Jelcin je novembra 1991 razglasil izredno stanje v Čečeniji, skušal zamenjati Dudajeva z Ahmedom Arsanovom, ki je bil takrat eden izmed poslancev Republike Čečeno-Ingušije v Zveznem parlamentu, ruske letalske sile pa so neuspešno poskušale zavzeti letališče v Groznom, ki so ga branili čečenski uporniki. Volitve tako niso bile ogrožene in Dudajev je zmagal z 90-odstotno večino glasov³⁴. Njegov prvi predsedniški dekret je bil razglasitev neodvisnosti Čečenije. Afganistan je bil edina država, ki je priznala čečensko neodvisnost, ne pa tudi preostale države mednarodne skupnosti (Zürcher 2007, 77–79).

Čečenija je neodvisno politično držo nadaljevala leta 1992, ko je zavrnila podpis Zvezne pogodbe, ki opredeljuje status ruskega ustavodajnega ozemlja, in

---

³⁴Volitve so zaznamovale kršitve proceduralnih pravil. Izvedene so bile samo na območju Republike Čečenije, tako pa je bilo prebivalstvo šestih od štirinajstih regij Republike Čečeno-Ingušije izključeno, prav tako pa se volitev niso smeli udeležiti Rusi, ki so v večini zaradi smrtnih groženj zapustili Čečenijo. Volitev so se lahko udeležili pripadniki čečenske diaspore, živeči zunaj Čečenije (Gayazova 2002, 13).

zavrnila sodelovanje na parlamentarnih volitvah decembra 1993 in tudi na referendumu o novi ruski ustavi (Baranovsky 1994, 197).

Situacija, ki je nastala na Severnem Kavkazu in še posebno v Čečeniji po razglasitvi neodvisnosti Čečenije, je predstavljala grožnjo ruski nacionalni varnosti. Rusi so se bali t. i. »kavkaškega dominoučinka« etničnih nacionalizmov v preostalih avtonomnih republikah RF, ki bi sledili čečenskemu separatizmu. Rusi so se bolj kot rusko-čečenske vojne bali rusko-kavkaške vojne, zato je bilo treba najprej disciplinirati Čečenijo, preostalih etničnih republikam pa dati v vednost, da odcepitev od RF ne pride v poštev. Nevarnost, ki se je v tistem času pojavljala za RF, je bilo Dudajevo novačenje kavkaških prostovoljcev z vzhodnega in zahodnega dela Kavkaza za »Mednarodno brigado«, ki bi sprožila vsesplošno vstajo proti ruskemu imperializmu, tako pa bi bil ogrožen strateški južni del RF (Gayazova 2002, 17–18).

Za rusko nacionalno varnost je pomemben tudi geopolitični položaj Severnega Kavkaza in Čečenije. To območje predstavlja najkrajšo pot za transport nafte iz Kaspijskega morja do ruskih obal Črnega morja in potem proti Evropi. Čečenija in Severni Kavkaz predstavljata tudi pomembno povezavo med Evropo in Azijo, v vojaškem smislu pa je bilo to območje za RF že skozi zgodovino strateškega pomena (Žabkar 1995, 3–4).

Nevarnost, ki jo prinaša neodvisnost Čečenije, je tudi ta, da bi lahko suverena država blokirala strateška prometna omrežja, ki povezujejo različna območja Kavkaza. Na tem območju bi se lahko razširili fundamentalizem, etnični nacionalizem, separatizem in posledično razcvet kriminala in terorizma, ki pa ga ruske oblasti na noben način ne bi mogle nadzorovati. Pomembna skrb za Rusijo je predstavljala neodvisnost Čečenije, ker bi se lahko povezala s Turčijo, ki je ruska nasprotnica že celotno zgodovino. Čečenija bi se lahko povezala z osjo Turčija – Gruzija – Azerbajdžan, na katero imajo velik vpliv ZDA. Tako Rusija zaradi geopolitičnih, ekonomskih in vojaških interesov za nobeno ceno ne sme tolerirati čečenske neodvisnosti (Main 2000, 38; Žabkar 1995, 3–4).

Odločitev, da Rusija vojaško intervenira v Čečeniji, je šla tudi na račun izgubljene prevladujoče vloge supervelesile v Vzhodni Evropi. Nekdanje socialistične države so se začele približevati zahodnim evropskim integracijam, kar je pomenilo, da prihaja vpliv ZDA prek Nata na ruske nacionalne meje. Posledično si RF ni smel dovoliti še izgube avtonomne republike znotraj meja RF (Tatalović in drugi 2008, 163).

Predsednik Jelcin se je prav tako bal za osebni in državni renome na Zahodu in v mednarodni skupnosti, saj bi bilo z odcepitvijo posameznih republik videti, da v RF niso sposobni varovati ustavnega reda federacije, zagotavljati ozemeljske celovitosti in urejati znotrajdržavnih problemov (Gayazova 2002, 17–18).

Vprašanje samoodločbe naroda in odcepitve Čečenije je prišlo v ospredje tudi pred 2. čečensko vojno. Pomemben učinek na obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je bil skrb RF, da bi Čečenija na osnovi Hasavjurtskega sporazuma po 31. decembru 2001 postala suverena neodvisna država. Vsem akterjem v rusko-čečenskem konfliktu je bilo jasno, da bo Rusija do leta 2001, ko je potekla »de facto« neodvisnost Čečenije, namesto pogajanj obnovila oborožene konflikte v Čečeniji. Tako je RF skušal Čečenijo disciplinirati z vojaško intervencijo in opozoriti preostale avtonomne republike na najslabši mogoči scenarij, če bi sledile čečenskemu separatističnemu zgledu (Smith 2000, 4–5).

Vladimir Putin je takoj po prihodu na mesto predsednika Rusije oznanil, da med njegovo vladavino Čečeniji ne bo dopustil odcepitve od RF in neodvisnosti, saj bi to pomenilo strateško izgubo Kavkaza. Prav tako ne bo toleriral čečenskega nespoštovanja zveznih zakonov, saj to predstavlja grožnjo varnosti in ozemeljski celovitosti RF. Ruske oblasti so se v tistem času zavedale, da čečenski strateški vdor v Dagestan ni pomenil samo ustvariti »Velike Čečenije«, ampak odcepiti celotni Severni Kavkaz od Rusije in v nadaljevanju priključiti še avtonomni republiki v regiji Volga – Baškirijo in Tataristan (Chufrin 2000, 166–167).

Po koncu 2. čečenske vojne je ruska politika »čečenizacije« prinesla novo čečensko politično vodstvo, ki ni pod neposrednim nadzorom Moskve in ki upravlja z republiško politično, ekonomsko in z varnostno sfero. Novi čečenski politični sistem je dobil obliko »sistemskega separatizma«, ki posledično povečuje nevarnost obnove rusko-čečenskih oboroženih konfliktov ob povečevanju moči čečenskega predsednika. Predsednik Ramzan Kadirov³⁵, ki je vodja pro-Putinove stranke

---

³⁵Ramzan Kadirov je bil rojen let 1976 v bližini Gudermasa v Čečeniji. Pred 1. čečensko vojno je bil znan po svojih boksarskih dosežkih. Med vojno je poveljeval čečenski četi, od leta 1996 pa delal v osebni varnostni straži svojega očeta. Kadirova družina se sklicuje na veliko milico etničnih Čečenov, t. i. Varnostno službo Ahmada Kadirova, splošno znano kot »kadiroviki«, ki jo sestavljajo sorodniki in sovaščani družine Kadirov. Milica zajema 4.000 bojnikov, ki predstavljajo daleč največjo oboroženo formacijo v Čečeniji. Po letu 2002 je to milico uradno priznala Rusija in postala je del ministrstva za notranje zadeve Republike Čečenije. Leta 2003 se je Kadirov uspel dogovoriti z Mashadovom, da je skoraj 2.000 čečenskih upornikov prestopilo v vrste »kadirovikov«. Ti so tako postali bojniki proti še preostalim uporniškim skupinam. Organizacije za človekove pravice so se že večkrat pritoževale nad dejanji »kadirovikov«, ki so odgovorni za vrsto zlorab človekovih pravic v imenu države (Jane's Sentinel 2010; Zürcher 2007, 97–98).

Združena Rusija v Čečeniji, je zelo ambiciozen voditelj, ki se je v 1. čečenski vojni že vojskoval proti RF ter mu v Čečeniji vztrajno naraščajo politična moč, avtoriteta in priljubljenost³⁶. Kadirovu Rusi očitajo neverodostojne in netransparentne podatke o moči njegovih oboroženih sil. Kljub vsemu pa mu ne morejo očitati dejstva, da uspešno nadzoruje in preprečuje delovanje uporniških skupin z juga. O dejstvu, kako vpliven in močen je Kadirov, govorijo dogodki 14. aprila 2008, ko se je Kadirova osebna varnostna garda spopadla s Sulim Jamadajevim³⁷, specialnim bataljonom iz Vostoka, ki je bil del ruske 42. Motorizirane pehotne divizije in je bil podrejen ruskemu ministrstvu za obrambo, ki so napetosti med Čečenijo in Moskvo zaostriale. Dejavniki politične, gospodarske, vojaške nenadzorovano naraščajoče moči, avtoritete in priljubljenosti v Čečeniji najbolj skrbijo ruske oblasti na čelu z ruskim predsednikom Dmitrijem Medvedjevem, saj se dogajanje v republiki lahko hitro sprevrže v oborožene spopade za neodvisnost Čečenije (Jane's Sentinel 2010).

8.2.2 Ruska notranja politika in boj za oblast

Ruska notranja politika je imela po koncu hladne vojne spremenljiv odnos do rusko-čečenskih konfliktov. Predsednik Jelcin je zaradi političnih spopadov z elitami v Moskvi v prvih treh letih po razglasitvi ruske neodvisnosti zanemarjal reševanje rusko-čečenskih odnosov. Bolj kot Čečenija je varnostno grožnjo Rusiji predstavljala vojna v Tadžikistanu. Rusija je v povezavi s Čečenijo v začetni fazi začela blokado in akcije tajnih služb, ki so bile povezane s proti-Dudajevovo opozicijo, vendar te aktivnosti niso bile učinkovite. Odnose med Jelcinom in Dudajevom je zaznamovala primitivna osebna politična kultura v obliki medosebnega žaljenja in napadanja, kar je zmanjševalo možnosti političnega dialoga in reševanje političnih problemov. V Moskvi so politična pogajanja s predsednikom Dudajevom prelagali tako dolgo, da so rusko-čečenski odnosi postali kritični. Jelcin je imel decembra leta 1993 veliko političnih skrbi na parlamentarnih volitvah, ki se niso končale skladno z njegovimi pričakovanji. Ruska država in vse tri veje oblasti so izgubile legitimnost in realne osnove za delovanje. Vladne službe in vojska so bile brez pravega nadzora, pravna država pa

---

³⁶Kadirov je kljub svojim nasilnim metodam postal v Čečeniji zelo priljubljen, saj je naredil konec spopadom z ruskimi vojaškimi silami, ki so zapustile Čečenijo. Predsednik je začel rekonstrukcijsko kampanjo po vsej Čečeniji, začel je obnavljati infrastrukturo po republiki, ustanovljati poslovne družbe in je leta 2006 ponovno odprl civilno letališče za komercialne polete. Ljudem je omogočil zaposlovanje v gradbeništvu (Jane's Sentinel 2010).

³⁷Sulim Jamadajev in Ruslan Jamadajev, ki sta predstavnika Jamadajevskega klana, ki je nadzoroval mesto Gudermes in ki je bil trn v peti Kadirovemu klanu, sta bila ubita v Dubaju marca 2009 in v Moskvi septembra 2008 po domnevnem naročilu iz Groznega (Jane's Sentinel 2010).

ni delovala. Ekonomska kriza je še dodatno prepričala večino Rusov na volitvah, da so se odločili za Liberalno demokratsko stranko Vladimirja Žirinovskega, velik delež pa je dobila tudi Komunistična stranka Gennadja Zjuganova, kar je povzročilo veliko vznemirjenja pri Jelcinu in ZDA ter pri zahodnoevropskih državah (Zürcher 2007, 79).

Šele po porazu na parlamentarnih volitvah in po izidih javnomnenjskih raziskav, ki so kazali, da je priljubljenost Jelcina padla na najnižjo mogočo raven, se je predsednik odzval. S svojimi notranjimi političnimi krogi je skušal pridobiti nazaj izgubljeno legitimnost oblasti na račun Čečenije. Uporabil je nacionalistično politiko, podobno tisti v zgodnjih 90. letih 20. st. proti politiki Gorbačova. Čečenijo, v kateri so v prvih letih po koncu SZ vladale katastrofalne politične, varnostne in socialno-ekonomske razmere, je izkoristil, tako da je mobiliziral rusko javnost proti skupnemu zgodovinskemu sovražniku in si tako skušal povrniti priljubljenost in politične dividende za naslednje predsedniške volitve. S ponujeno pomočjo se je obrnil tudi k etničnim Rusom, ki jih je režim Dudajeva izgnal iz Čečenije. Jelcin se je skušal z vojaško intervencijo državljanom prikazati kot branitelj ruske enotnosti, reda in vladavine prava, zato je za vsako ceno potreboval kratko in uspešno vojno v Čečeniji. S kratkim in z učinkovitim reševanjem politične in varnostne situacije v Čečeniji si je skušal povrniti legitimnost oblasti (Gayazova 2002, 18; Lloyd 1996, 27).

Eden izmed dejavnikov, ki so spodbudili Jelcina, da je leta 1994 okrepil zanimanje za reševanje rusko-čečenskih političnih problemov, je bila reakcija na potezo ameriškega predsednika Billa Clintona, ki je območje Kaspijskega morja označil za strateško interesno območje ZDA. Clinton je v tistem času močno promoviral Turčijo kot izhodišče za zunanji trg, posvetni model islamskega naroda in alternativni neruski naftovod skozi Turčijo. Rusija je bila tako prisiljena – kot odgovor na vmešavanje ZDA v njeno strateško območje – intervenirati v Čečeniji in vzpostaviti nadzor na vseh ravneh družbenega in političnega življenja (Gayazova 2002, 17–18).

Poleti 1994 je Moskva intenzivno povečala svoj interes v Čečeniji in začela podpirati opozicijo proti Dudajevu z orožjem in denarjem. Jeseni istega leta se je za Grozni spopadlo več sto oboroženih podpornikov Avturkanova, ki so jih podpirali ruski vojaki. Dudajeve oborožene sile so odgovorile na napad in zajele številne Ruse. Mesec dni pozneje je Rusija prešla iz politike prikrite intervencije v odprto vojaško intervencijo; začela se je 1. čečenska vojna (Kobal 1998, 26; Zürcher 2007, 80).

Ker se je vojna v Čečeniji izkazala za dolgo, krvavo in za nepriljubljeno z velikimi ruskimi izgubami, je bilo treba v predvolilni predsedniški kampanji najti

prioritetno politično rešitev za izhod iz vojne. Vsi predsedniški kandidati, vključno z Jelcinom, so se v predvolilni kampanji zavzemali za mir. V maju 1996, samo en mesec in pol pred volitvami, so se začeli pogajanja in podpis premirja. Po podpisu Hasavjurtskega sporazuma je Jelcin sprejel »de facto« suverenost Čečenije, ne pa tudi »de jure«, kar je takrat pomenilo, da je bilo najpomembnejše vprašanje statusa formalnopravne neodvisnosti republike časovno odloženo. Na ruskih predsedniških volitvah je Jelcin v drugem krogu zmagal s 54 % glasov (Baranovsky 1997, 103–104; Clodfelter 2002, 606).

Maja 1999, štiri mesece pred ponovno rusko vojaško intervencijo v Čečeniji, je ruska дума v petih točkah obsodila ruskega predsednika Jelcina za: 1. uničenje SZ; 2. ukinitvev ustave in bombardiranje zgradbe ruskega parlamenta leta 1993; 3. zlorabo ustave, ko je sprožil 1. čečensko vojno proti ruski zvezni republiki Čečeniji leta 1994; 4. oslabitev vojske in obrambnih sposobnosti države; 5. genocid ruskega naroda skozi reforme, ki so povzročile zlom gospodarstva in krajo državnih sredstev. Kljub neuspelim obtožbam proti predsedniku so nekateri člani parlamenta obljubljali tožbo proti Jelcinu na sodišču po izteku predsedniškega mandata leta 2000. Jelcin je tako pred koncem mandata potreboval naslednika, ki bi mu jamčil uradno imuniteto. Nobeden izmed predsedniških kandidatov na volitvah leta 2000 – niti Primakov niti Zjuganov – nista bila zainteresirana za zaščito Jelcina. Vladimir Putin pa je Jelcinu zagotovil uradno zaščito in tudi dosmrtno uradno imuniteto. Po sklenitvi tega političnega posla se je Jelcin predčasno upokojil. Jelcin je ob odhodu obžaloval le čečensko vojno, ki se je zgodila v njegovem mandatu in za katero je prevzel odgovornost. Da je Putin prišel v Kremelj, je imela velik vpliv vojna proti Čečeniji po tem, ko so bili izvedeni številni bombni napadi v Moskvi med avgustom in septembrom 1999 (dva meseca pred Jelcinovo predčasno upokojitvijo in pet mesecev pred predsedniškimi volitvami), ki so pobili 300 civilistov. V predsedniški predvolilni kampanji je bilo razkrito, da so bili agentje FSB tisti, ki so v stanovanjskih blokih podstavljali bombe, in ne Čečeni na čelu z Basajevim. FSB se je zagovarjal, da je šlo le za vajo, za katero pa niso bili obveščeni niti krajevne oblasti niti prebivalci. Sklep teh dogajanj je, da je bil edini, ki je imel korist od bombnih napadov, ki so brez dvoma spodbudili obnovitev oboroženih konfliktov v Čečeniji, nekdanji vodja FSB Vladimir Putin, kateremu je priljubljenost na račun Čečenije v trenutku narasla. Putin je močno potreboval priljubljenost pred predsedniškimi volitvami, da je lahko kot ruski predsednik pozneje zagotovil varstvo in imuniteto pred kazenskim preganjanjem

posameznim oligarhom in skorumpiranim uradnikom (Goldfarb in Litvinenko 2007, 212–216; Pain 2000, 59).

Decembra 1999 so v Rusiji potekale parlamentarne volitve, tem pa so sledile predsedniške volitve junija leta 2000. Posebej pomembne so bile predsedniške volitve, ki so utrdile naslednika ruskega predsednika Jelcina Vladimirja Putina. Uspeh stranke »Jedinstvo« na parlamentarnih volitvah in uspeh Putina na predsedniških volitvah sta šla na račun ruske vojaške operacije v Čečeniji, ki jo je podpiralo skoraj celotno rusko prebivalstvo. Takoj po terorističnih napadih v »črnem septembru« so javnomnenjske raziskave pokazale, da je bilo 64 % Rusov za to, da se Čečene izžene iz države, podoben delež prebivalstva pa je želel, da se čečenska mesta bombardirajo, kar je pomenilo, da so ruske oblasti dobile zeleno luč za ponovno vojaško intervencijo v Čečeniji. Z naraščajočo podporo vojaški intervenciji je naraščala tudi podpora Putinu. Ta je imel takoj po prevzemu predsedniške funkcije konec avgusta 1999 po javnomnenjskih raziskavah samo 2-odstotno podporo prebivalstva, konec oktobra 1999 že 25-odstotno, sredi decembra pa je imel Putin daleč največjo podporo s 45 %, najbližji zasledovalec Zjuganov pa samo 17 %. Putinova volilna kampanja je temeljila izključno na odločni drži v protiterorističnih akcijah v Čečeniji. Putinova retorika v odnosu do čečenskih upornikov in njihovih vojaških voditeljev je bila brutalna in neizprosna, kar je bilo Rusom pri 2. predsedniku RF po koncu SZ zelo všeč. Javnomenjske raziskave marca leta 2000 so pokazale, da je 73 % ljudi podpiralo nadaljevanje vojaških operacij ruskih sil v Čečeniji (Ispra - Landa 2003; Russell 2005, 108; Smith 2000, 5–7).

Kljub dejstvu, da je šlo pri obnovitvi rusko-čečenskih oboroženih konfliktih za protiukrepe terorističnih napadov v Rusiji v obliki ruske »protiteroristične vojne«, pa večina Rusov 2. čečensko vojno vidi kot patriotsko vojno, s katero je ruska oblast po desetletju napak in stagnacij na vseh področjih družbenopolitičnega življenja skušala ustvariti močno, ponosno in disciplinirano državo. Predsednik Putin je iz te krizne situacije pridobil največje politične dividende, ki jih s pridom unovčuje že več kot desetletje na ruski politični sceni (Baev 2000, 9–10).

8.2.3 Politična nestabilnost v Čečeniji

Vsesplošno nestabilnost v Čečeniji v začetku 90. let 20. st., po unilateralni razglasitvi neodvisnosti, je treba analizirati v kontekstu krizne družbenopolitične in socialno-ekonomske situacije v mladem RF. RF v zgodnji fazi ni uspel izvesti tranzicije režima, reform procesa graditve držav in graditve demokratičnih ustanov ter uvedbe neposrednih demokratičnih volitev, na katerih bi izvolili regionalne voditelje v posameznih avtonomnih regijah. V Čečeniji se je po razglasitvi suverenosti in neodvisnosti nadaljeval avtoritarni politični sistem, obdobje postkomunistične tranzicije pa so zaznamovale sovjetske značilnosti pomanjkanja vladavine prava, pravne države in državnih ustanov na splošno. Namesto participacije državljanov v javnem in političnem življenju sta se razcvetela korupcija in kriminal (Gayazova 2002, 12; King 2003).

Obdobje prvih let neodvisnosti zgodovinarji, politični analitiki in druga stroka označujejo za obdobje izgubljenih priložnosti za Čečenijo, saj predsednik Dudajev v treh letih ni uspel izvesti reform gospodarstva, ni imel niti časa niti ni bil dovolj zavzet, da bi vzpostavil nove politične ustanove in druge temelje za upravljanje suverene neodvisne države. Namesto tega se je ves čas bojeval (tudi z orožjem) za oblast z nasprotujočimi si političnimi elitami. Prvi državni udar se je zgodil že spomladi 1992, ki ga je vodil Umar Avturkanov, vodja administrativnega okoliša Terek, ki je zahteval delež od naftnega davka. Da bi zatrl notranjo opozicijo, je Dudajev razpusil parlament in uvedel avtoritarni predsedniški režim, vendar tudi ta poteza ni zaustavila naraščajoče anarhije. Čečenija je v treh letih neodvisnosti postala »de facto« »prosta ekonomska cona« za nezakonite transakcije v RF in zunaj RF, varno zavetje za razvoj kriminala in korupcije, ki ga zvezna policija in pravni sistem nista mogla/hotela nadzorovati. Tako so se krepili mafijski klani, ki so manipulirali z mlado državo. Tako Baranovsky (1995, 241), Litvinenko in Felštinski (2007, 30–32) ter Seely (2001, 175) poudarjajo, da so kriminalne razmere v Čečeniji ugajale političnemu vodstvu na posameznih ruskih ministrstvih in v vladi ter kriminalnim združbam v Moskvi, saj so posamezniki in organizacije s podkupninami in z izsiljevanji Dudajeva zaslužili ogromno denarja na račun kaotičnih političnih, varnostnih, kriminalnih razmer v Čečeniji. Seely (2001, 190) pravi, da se je politična opozicija v Rusiji zapletla v kriminalne posle z Dudajevom z namenom, da bi si ustvarila bogastvo in da bi destabilizirala situacijo v Čečeniji, tako pa bi diskreditirala predsednika Jelcina, ki ni

mogel zagotavljati ključnih interesov RF in ohranjati stabilnosti v regiji (Zürcher 2007, 79–80).

8.2.3.1 Nadaljevanje politične nestabilnosti med čečenskima vojnama

Čeprav so svobodne volitve od leta 1989 vsepovsod po svetu postale ritual, ki so označevale konsolidacijo novega političnega sistema, pa to za Čečenijo ni veljalo. Namesto svobodnih in poštenih volitev je Čečenija med obema čečenskima vojnama postala brezpravna, propadla država, v kateri je dramatično naraščal kriminal, med katerim je prevladovalo organizirano ugrabljanje ljudi. Državna vlada je prenehala funkcionirati, zamenjala pa so jo neskončna rivalstva med vojaškimi voditelji. Čečenijo so namesto politične tranzicije iz sovjetskega totalitarnega režima v demokracijo zaznamovali: popolno uničenje sovjetskih državnih ustanov, ki so jih zamenjale alternativne neučinkovite ustanove, izguba državnega nadzora s pomočjo nasilja, neuspešna vključitev oboroženih sil v državne strukture in radikalizacija islama. Na čečenskih predsedniških in parlamentarnih volitvah v začetku leta 1997, ki jih je pomagal organizirati, financirati in nadzorovati OVSE, je predsednik postal vojaški poveljnik čečenskih upornikov Aslan Mashadov z 59,3 % glasov. Drugo mesto pa je zasedel najbolj priljubljen vojaški poveljnik Basajev s 23,5 % glasov, ki je dobil mesto premierja. Kljub dejstvu, da je OVSE podpiral čečensko politično konsolidacijo in da se Rusija ni intenzivno vmešavala v čečenske zadeve zaradi ruskih notranjepolitičnih spopadov, se je predsednik Mashadov znašel v težavah pri centraliziranju oblasti in prenosu oblasti na vladne ustanove. Mashadova osnovna politična ideja je bila oblikovati zmerno islamsko državo, v kateri bi združil norme posvetne družbe z zahtevami šeriatskega prava, s široko zasnovano vlado, v kateri bi delovali mlajša generacija uporniških poveljnikov, pomembni meščanski intelektualci in tradicionalni voditelji klanov. Svoje politične ideje ni realiziral, saj se je ves čas spopadal z notranjo opozicijo vojaških poveljnikov, ki so se borili za neodvisnost od čečenske države in proti neislamskim ustanovam. Tako je opozicija, ki so jo sestavljali: podpredsednik Arsanov, nekdanji predsednik Jandarbijev, nekdanji zunanji minister Udugov in dva vplivna vojaška poveljnika – Radujev in Basajev –, zahtevala razpustitev zakonodajnega parlamenta in namesto ustanovitve zakonodajnega predsedniškega islamskega sveta («shure») ustanovitev lastnega islamskega sveta. V letu 1999 je bila politična situacija naslednja: predsednik je bil brez politične moči, parlament brez odgovornosti, predsedniška in opozicijska

»shura« pa polna vojaških uporniških poveljnikov. Predsednik je razveljavil ustavo in napovedal novo, ki bi temeljila na šeriatskem pravu. Eden bistvenih elementov pri ukinjanju državnih ustanov je bil proces islamizacije, ki so ga misijonarji po koncu SZ začeli izvajati v smeri destabilizacije regije. Radikalni islamisti so uničevali državno centralno oblast, da bi bila ta pozneje nezmožna nadzorovati in preprečevati kriminalne posle. Radikalni islamisti so pozneje z vdorom v Dagestan izzvali rusko vojaško intervencijo in začetek 2. čečenske vojne (Jane's Sentinel 2010; Melvin 2007, 17; Zürcher 2007, 85–88).

Politična nestabilnost v kombinaciji z varnostno nestabilnostjo v Čečeniji se je v prvih desetih letih izkazala za pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, ki so rusko vlado in armado prisilili v vojaško intervencijo, ki se je razvila v vojno.

8.2.3.2 Nadaljevanje politične nestabilnosti po 2. čečenski vojni

Potem ko so ruske sile uspele izgnati čečenske upornike na jug v gorovje, se je v čečenskem družbenopolitičnem življenju začel proces »normalizacije«. Predsednik Putin je čečenskim separatistom, ki so se do 1. avgusta 2003 razorožili, obljubil pomilostitev in tako pokazal domači in tuji javnosti, da ima stvari v Čečeniji pod nadzorom. Samomorilski napad na ruski vlak blizu Čečenije med mestoma Mineralne vode in Kislovodsk decembra 2003, v katerem je bilo ubitih 36 ljudi, in bombni napad na nekdanjega čečenskega predsednika Ahmada Kadirova maja 2004 sta pokazala, da so razmere v Čečeniji še vedno nestabilne, kar predstavlja izziv za varnostne strukture RF (Dwan in Gustavsson 2004, 125; Jane's Sentinel 2010).

Rusija je v politični sferi začela transformacijo politične moči k zvestim krajevnim elitam in izpeljala referendum o novi čečenski ustavi. Ustava iz leta 2003 zagovarja temeljna načela človekovih pravic in demokracije. Politični sistem v Čečeniji deluje pod skrbstvom Rusije, njegovo delovanje pa omejuje korupcija. Da demokracija v Čečeniji ne deluje, potrjujejo predsedniške volitve leta 2003 in parlamentarne volitve v letih 2005 in 2008, ki so bile ob odsotnosti mednarodnih opazovalcev nesvobodne in nepravične. Opozicijski politiki so bili na volitvah po posegu »kadirovikov« in Kremlja izločeni iz političnega boja. Od leta 2007 je predsednik Čečenije Ramzan Kadirov, zdajšnji premier pa je Odes Baisultanov (Jane's Sentinel 2010; Zürcher 2007, 97).

Čeprav sta Moskva in predsednik Putin našla političnega zaveznika v Čečeniji, ki med drugim tudi nadzoruje finančne transakcije na relaciji Moskva–Grozni, pa glavni problem nestabilnosti republike še vedno ostaja. Problem je tudi v tem, da so v vrstah »kadirovikov« nekdanji vojaški uporniki, ki lahko v trenutku zamenjajo strani in sprožijo oboroženi konflikt proti regularni vojski in varnostnim silam. Na jugu je v nasprotju s trditvami Kadirova, da je 30–40 »hudičevih« upornikov, veliko več nevarnih upornikov (Malashenko 2008).

8.2.4 Sklep

Politični dejavniki imajo primarni učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni. Najizrazitejši učinek v sklopu političnih dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov imata ruska notranja politika in boj ruskih političnih elit za oblast v Moskvi. 1. čečensko vojno je vladajoča politika Jelcina po porazu na parlamentarnih volitvah izkoristila za povrnitev legitimnosti oblasti in nabiranje političnih dividend za prihajajoče predsedniške volitve s ciljem ponovne izvolitve predsednika Jelcina. 2. čečensko vojno so v Moskvi sprožili, saj je naslednik Jelcina, Vladimir Putin, potreboval priljubljenost in podporo med ruskimi volivci za utrditev na mestu predsednika države. Vojno v Čečeniji so potrebovali tudi administracija predsednika, vladni ministri in poslanci dume, saj so z obujanjem patriotizma proti skupnemu zgodovinskemu sovražniku pozornost javnosti preusmerili iz občutljivih tem o finančnih škandalih in korupciji, ki so se dogajali v političnih vrhovih.

Tudi težnje po samoodločbi čečenskega naroda o odcepitvi od RF in mednarodno priznanje čečenske suverenosti še pred razpadom SZ so imeli pomemben učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Čečeniji, ki je strateškega pomena za RF, nobena ruska vlada – niti pod Jelcinom niti pod Putinom – tudi za ceno vojne ni dovolila »de jure« neodvisnosti. Pomembnost Čečenije v gospodarskem, vojaškem, političnem in v socialnem smislu je tako velika, da bi Rusija s priznanjem neodvisnosti Čečenije ogrozila rusko nacionalno varnost, ozemeljsko celovitost in suverenost ruske države.

Pomemben dejavnik pri obnavljanju rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je tudi politična nestabilnost v Čečeniji. Čečenija je imela po »čečenski revoluciji« in razglasitvi neodvisnosti ogromno težav pri tranziciji političnega sistema, vzpostavitvi državnih ustanov, pravne države in drugih temeljev za upravljanje suverene

neodvisne države. Namesto participacije državljanov v javnem in političnem življenju so Čečenijo zaznamovali državni udari, razcvet korupcije, kriminalni mafijski klani pa so prevzeli upravljanje mlade države. Tudi med obema čečenskima vojnama se je nadaljevala anarhija na vseh področjih družbenopolitičnega in socialno-ekonomskega sistema, vse bolj pa se je začel krepiti separatizem s pomočjo islamskega fundamentalizma, ki je poleg destabilizacije čečenske državne centralne oblasti in z vdorom v Dagestan izzval rusko vojaško intervencijo in začetek 2. čečenske vojne. Rusija je bila v tistem trenutku prisiljena vojaško intervenirati v Čečeniji, saj je prek Čečenije skušala ohraniti ključne interese RF in zagotoviti stabilnost v regiji.

8.3 Ekonomski dejavniki

8.3.1 Nafta in naftovodi

Ekonomska dejavnika, ki že skozi stoletno zgodovino Čečenije zaznamujeta rusko-čečenske odnose, predstavljata nafto in naftovode v Čečeniji, ki jih Rusija želi obvladovati, pa čeprav za ceno vojne (Gayazova 2002, 17).

Pred 1. čečensko vojno je naftni sektor predstavljal jedro čečenskega gospodarstva. Naftna rafinerija v Groznejem je še leta 1991 predelala 17,000.000 ton nafte, dve leti pozneje pa samo 1,200.000 ton nafte (Zürcher 2007, 70).

S politično, z varnostno in ekonomsko nestabilnostjo v Rusiji in Čečeniji so nastopili nezakoniti mafijski naftni posli, ki so še dodatno destabilizirali državo. Vplivne ruske poslovne skupine, ruska politična opozicija in del politične pozicije, ruski vojaški vrh in posamezniki so nezakonito izsiljevali režim predsednika Dudajeva za nezakonito rafinerijo in izvod nafte na svetovne trge. Nezakoniti naftni posli so potekali s krajo nafte neposredno iz naftovodov, črpanjem visokokakovostne nafte, ki so jo zamenjali z nafto nizke kakovosti pa tudi izvoz nafte in naftnih proizvodov z izsiljenimi licencami. Daleč najbolj dobičkonosen je bil zadnji način, ki so se ga posluževali najvišji uradniki v Moskvi; ti so od zvezne korporacije »Roskontrakt« pridobili licence za izvoz nafte. Posamezniki so tako v nekaj dneh postali milijonarji. Zaradi takšnih dejanj je Rusiji že v prvih letih po razpadu SZ zavladal »umazani kapitalizem«. Samo v treh mesecih leta 1993 je v Čečeniji z nezakonitimi posli izginilo 47.000 ton nafte, kar je bilo takrat vredno približno 4.000,000.000 USD. V letu in pol je bilo 20,000.000 ton nafte iz Rusije transportiranih v Čečenijo za rafinerijo. V Rusijo se ni vrnilo niti litra nafte – niti v obliki letalskega goriva niti v obliki parafina.

Skladno s temi dogodki jih je veliko čečensko vojno označilo kot mafijsko vojno med Dudajevom in številnimi mafijskimi klani, ki so nezakonito poslovali z nafto, orožjem in z mamili ter ne za oboroženi konflikt med Čečeni in Rusi (Seely 2001, 198–199).

Bolj kot mafijski naftni posli so rusko oblast skrbeli naftovodi z območij Kaspijskega morja in centralne Azije proti Evropi. V začetku 90. let 20. st. so nafto in plin iz bogatih nahajališč v Kazahstanu (Tengis, Karachaganak) in Azerbajdžanu (Baku) transportirali v Evropo in ZDA prek Novorossijskega na obalo Črnega morja. Naftovod je imel tri poti: 1. pot je bila na relaciji Tengiz–Novorossijsk, ki je prečkala Čečenijo in je bila namenjena samo kazahstanski nafti; 2. pot poteka na relaciji Baku–Tihorestk–Novorossijsk, ki prečka Čečenijo in je namenjena azerbajdžanski nafti. Ta naftovod je povezan tudi s 3. potjo, ki poteka od mesta Turkmena v Kraznovodsku do Baka (glejte prilogo A). Čečenija je tako izjemnega ekonomskega pomena za RF, saj zmanjšuje izvozne stroške in predstavlja najkrajšo pot naftovoda. Septembra 1994 je Azerbajdžan sklenil posel stoletja, ko je podpisal pogodbo v višini 8.000.000.000 USD s tujim konzorcijem naftnih družb, ki ga vodijo Američani. Rusi so na Azerbajdžan pritiskali, da bi ta uporabljal naftovod Baku–Novorossijsk, da bi se azerbajdžanska nafta transportirala prek Čečenije. Rusija bi tako pobirala davke in pristojbine od transporta surovin. Poleg tega pa bi izločila ameriško-turški predlog na relaciji Baku–Ceyhan do Mediterana ali iransko naftno pot do Perzijskega zaliva (glejte prilogo A). Da bi lahko uresničili rusko idejo, je bilo treba na vsak način zavarovati rusko ozemeljsko celovitost in zagotoviti stabilne varnostne razmere v regiji, ki jih je RF skušal zagotoviti z vojaško intervencijo v 1. čečenski vojni. Ena izmed ruskih možnosti je bila tudi graditev 200 kilometrov naftovoda v severnem Dagestanu in Stavropolu, ki bi se tako izognili čečenskemu ozemlju. Stroški gradnje in vzdrževanja bi bili v tem primeru bistveno manjši kot gmotne in človeške izgube med čečensko vojno. Tako lahko sklepamo, da primarni dejavnik 1. čečenske vojne ni bil ekonomski dejavnik (nafta in naftovod), je pa bil ta dejavnik brez dvoma sekundarnega pomena (Milovac 2000, 26; Seely 2001, 189–190).

Med 1. čečensko vojno so bili večina naftnih vrtin, celotna infrastruktura rafinerije in 147 kilometrov naftovoda prek Čečenije poškodovani ali uničeni, prav tako pa tudi železniško in cestno omrežje. Tranzit nafte je bil prek Čečenije onemogočen, naraščajoči kriminal in politična nestabilnost pa sta še dodatno oteževala situacijo v Čečeniji (Jane's Sentinel 2010).

V naslednjih letih sta se čečenska vladna stran in tudi ruska stran zavzemali za obnovitev in zaščito naftovodov; podpisali sta sporazum za povečanje transporta azerbajdžanske nafte prek Čečenije. Ta naj bi se povečal z 120.000 ton iz leta 1997 na 1,500.000 ton ali več v letu 1998. Naftni posli so bili redka skupna točka obeh politik, saj je za Čečenijo naftni posel predstavljal stabilen periodičen prihodek, za Rusijo pa je transport azerbajdžanske nafte prek Čečenije predstavljal najkrajšo in edino realno pot (Chufrin 1999, 228).

Leta 1999 so se razmere na Severnem Kavkazu ponovno zaostrele, kar je sprožilo poostrene varnostne ukrepi nad 1.411 kilometrov dolgim naftovodom na relaciji Baku–Novorossijsk. Naftovod je bil leta 1999 zaradi varnostnih groženj v šestih mesecih kar 95 dni zaprt, kar je zamajalo rusko-azerbajdžanske politične in poslovne odnose, saj so se že začele uresničevati alternativne rešitve za naftovod prek Gruzije na relaciji Baku–Supsa. Rusi so med uresničevanjem načrtov o gradnji naftovoda v severnem Dagestanu naredili radikalen korak in nafto začeli transportirati z vlakom iz Dagestana v Novorossijsk ter se tako izognili naftovodu prek Čečenije. To je sprožilo v Čečeniji val nezadovoljstva, saj je čečenska vlada izgubila edini zanesljiv dohodek od nafte, kar je socialno-ekonomsko situacijo v Čečeniji drastično poslabšalo. Čečeni so pravico o kršitvi rusko-čečenske pogodbe, ko so jim Rusi postavili gospodarsko blokado in jim odvzeli prihodke od transporta nafte, zaman iskali v mednarodni skupnosti. Basajev, Hatab in čečenski uporniki niso tolerirali ruske ideje o naftovodu prek severnega Dagestana in tako z vojaško silo vdrli v Dagestan. Rusi so na drugi strani obtoževali Čečene, da skušajo s pomočjo Dagestana Rusijo odcepiti od Kaspijskega morja in naravnih surovin ter posledično prevzeti nadzor nad regijskim strateškim transportom in komunikacijami. Grožnja, ki se je pojavljala, je bila tudi ta, da bi Čečenija z neodvisnostjo vzpostavila gospodarske odnose z drugimi državami na Kavkazu. Ker Dagestan zajema 2/3 ruskih obal Kaspijskega morja, bi unija ali konfederacija s Čečenijo pomenila, da bi republiki postali vodilni kaspijski gospodarski sili, Rusija pa bi izgubila pomemben geoekonomske položaj (Chufrin 2000, 163–164).

V nasprotju z Rusijo, ki je vztrajala, da bi vsi naftovodi iz Kaspijskega morja potekali čez ozemlja njene federacije, pa so imele preostale kaspijske države alternativne scenarije, ki bi zaobšle RF in tako zmanjšale njen vpliv. Ena izmed alternativ je bila »zahodna pot« prek Gruzije do Črnega morja in naprej proti Evropi prek Ukrajine, Romunije ali prek Bolgarije in Grčije. Druga alternativa je bila »južno-

zahodna pot« iz Azerbajdžana do Gruzije in naprej do Sredozemskega morja prek Turčije. »Južna pot« prek Irana do Evrope, prek Turčije do Perzijskega zaliva ali prek Afganistana do Pakistana, »Vzhodna pot« pa iz Kazahstana in Turkmenistana do Kitajske. Realizacija teh naftovodov je odvisna ne samo od ekonomskih računov, ampak tudi od političnih razmer (Chufrin 1999, 218).

Rusija je kot odgovor na vse špekulacije alternativnih naftovodov že pred 2. čečensko vojno podpisala dogovor s Francijo o gradnji novega naftovoda, ki naj bi iz Kaspijskega morja prek obal Dagestana s širokim ovinkom mimo Čečenije oskrboval Turčijo in preostalo Evropo. Čeprav bi to najdaljšo pot verjetno ovirala nevarna kurdska območja, pa so Rusi tako v zahodnih državah legitimirali rusko vojaško intervencijo na Severnem Kavkazu in posledično 2. čečensko vojno, s katero so ponovno vzpostavili stabilnost v regiji (Milovac 2000, 27).

8.3.2 Tuja pomoč

Čečenski uporniki so bili s tujo pomočjo dobro opremljeni in odlično izurjeni v gverilskem vojskovanju, saj so se urili v posebnih taborih v Vedenem v Čečeniji. Za pripravo na »džihad« so dobili tudi finančno podporo iz različnih mednarodnih ekstremističnih organizacij, kot sta »Islamska akcijska fronta« iz Jordanije in »Muslimanska bratovščina« iz Egipta. Finančne donacije za uporniške skupine so po informacijah ruskega ministrstva za obrambo znašale več kot 50.000.000 USD. Ruska vlada trdi, da so separatiste v Čečeniji in Dagestanu financirali in gmotno oskrbovali iz Savdske Arabije, posebno Osama bin Laden³⁸ in mednarodni mamilarški karteli. Samo Osama bin Laden je med drugim zagotovil približno 1.500 islamskih prostovoljcev. Velike finančne transferje v Čečenijo je izvedla tudi vplivna Čečenska poslovna skupnost v Rusiji, ki je donirala denar na prostovoljni osnovi in z izsiljevanjem čečenskih kriminalnih tolpe. Po raziskovanju policije in FSB je samo ena od celotne mreže bank v Moskvi čečenskim upornikom nakazovala 180.000 USD dnevno (Chufrin 2000, 168; Milovac 2000, 27).

Poleg spodbujanja »džihada« na Kavkazu ima financiranje uporništva tudi druge interese. Savdski Arabiji, ki velja za največjo izvoznico nafte na svetu, ugaja, da so razmere na Kavkazu nestabilne, saj si s tem ustvarja prednost na trgu naftnih poslov (Milovac 2000, 32).

---

³⁸Bin Laden je savdski milijonar, ki je najbolj znan in iskan terorist na svetu (Chufrin 2000, 168).

Tudi mednarodna skupnost je ponudila pomoč Čečeniji. ZDA in EU sta prek OVSE financirala čečenske volitve leta 1997. Pomoč je znašala 600.000 USD (Baranovsky 1997, 112).

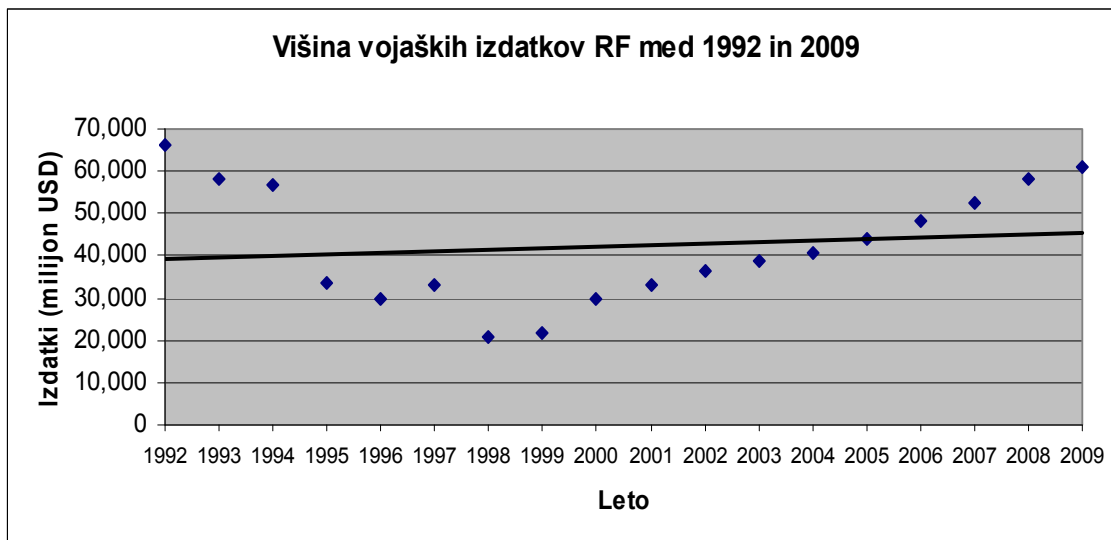
RF je Razvojnemu programu ZN in Svetovni banki dovolil, da z omejenim posegom izvajata infrastrukturne projekte v Čečeniji. Evropska komisija pa je pokazala interes pri vzpostavljanju stabilnosti v regiji Severnega Kavkaza in posebno v Čečeniji, saj je v zadnjih letih zagotovila 20,000.000 evrov finančnih sredstev za zdravstveni sistem, gospodarske in razvojne programe ter za humanitarno pomoč (Melvin 2007, 45).

V Evropi in ZDA so v 90. letih 20. st. prevladovale pobude, da se Rusiji zadrži izplačevanje mednarodne finančne pomoči zaradi vojn v Čečeniji, v katerih so kršili številne mednarodne pogodbe. Zadrževanje finančne pomoči RF je bil predmet tudi predsedniške predvolilne kampanje v ZDA. Tudi Mednarodni denarni sklad je bil po srečanju OVSE v Carigradu skeptičen glede denarnih posojil Rusiji, saj je bilo splošno znano, da namesto investicij v mirovno dividendo ogromno finančnih sredstev porabi za financiranje vojn v Čečeniji (Chufrin 2000, 175).

8.3.3 Vojaški izdatki

Vojaški izdatki v teoriji o obnavljanju oboroženih konfliktov predstavljajo pomemben dejavnik. Za boljšo preglednost spreminjanja višine vojaških izdatkov RF in določitev trenda sem v tem delu naredil graf. Na abscisni osi grafa 8.1 imamo neodvisno spremenljivko – čas (proračunsko leto), na ordinatni osi pa odvisno spremenljivko – višina vojaških izdatkov v milijonih USD glede na vrednost USD iz leta 2008. Pri vrednostih odvisne spremenljivke sem vzel konstantno vrednost USD iz leta 2008, da dobimo realnejšo sliko. Na grafu 8.1 nam linearna črta gibanja spreminjanja višine vojaških izdatkov RF pokaže, da so vojaški izdatki od leta 1992 do leta 2009 naraščali. Najvišja vrednost (maksimum) vojaških izdatkov je bila leta 1992 in je znašala 66,000.000 USD. Minimum višine vojaških izdatkov je bil leta 1998 in je znašal 21,000.000 USD. V obdobju med letoma 1992 in 1998 je višina vojaških izdatkov z izjemo leta 1997 padala. Od leta 1998 do leta 2009 pa gibanje višine vojaških izdatkov narašča. Na grafu 8.1 lahko vidimo, da je bila od leta 1998 naprej prav vsako leto pozitivna rast višine vojaških izdatkov in je leta 2009 z 61,000.000 USD ta višina vojaških izdatkov dosegla skoraj maksimum iz leta 1992.

Graf 8. 1: Trend višine vojaških izdatkov RF med letoma 1992 in 2009

Vir: SIPRI Military expenditure Database (2009).

Med 1. čečensko vojno se je v nasprotju s Collierjevo teorijo, ki pravi, da se vojaški izdatki med vojno povečajo za 50 %, višina vojaških izdatkov RF zmanjšala za 47,7 %. Ta je iz leta 1994, ko je znašala 56,800.000 USD, leta 1996 padla na 29,700.000 USD. Prav nasprotna situacija pa je v primeru 2. čečenske vojne, ko je višina vojaških izdatkov iz leta v leto naraščala. Leta 1999 je višina znašala 21,800.000 USD, leta 2002, ko se je končala glavnina vojaških operacij v Čečeniji, je višina vojaških izdatkov znašala 36,600.000 USD, leta 2009, ko je Rusija uradno razglasila zmago in umaknila oborožene sile iz Čečenije, pa že 61,000.000 USD. Vojaški izdatki so se tako med 2. čečensko vojno povečali za približno 180 %. V nasprotju s teorijo Looneya in Mehaya (v Sandler in Hartley 1995, 59), da vojaški izdatki doživijo precejšen padec v obdobju po oboroženem konfliktu, se višina vojaških izdatkov RF v 1. letu po obeh vojnah ni zmanjšala, ampak se je celo povečala. Naraščajoči vojaški izdatki RF med letoma 1998 in 2009 kažejo na to, da je bila nevarnost čečenskih uporniških skupin v sodelovanju z radikalnimi islamskimi (terorističnimi) skupinami ves tisti čas prisotna. Ruska vlada je bila ves čas v pripravljenosti in poviševala vojaške izdatke, če bi se stopnja ogrožanja nacionalne varnosti RF povečevala. S tem ko se je pripravljenost Rusije povečevala, se je povečeval tudi strah uporniških organizacij, ki so se ves čas pripravljale na obnovev oboroženih konfliktov (SIPRI 2009).

Spreminjanje višine vojaških izdatkov lahko povežemo z gospodarskim razvojem ruske države. Katastrofalni gospodarski razvoj v Rusiji v začetku 90. let 20.

st. ni dovoljeval, da bi se vojaški izdatki povečevali. Zapuščina hladne vojne, oboroževalne tekme, je izčrpala rusko gospodarstvo do te mere, da je v obdobju 1. čečenske vojne gospodarska rast znašala med -15 % in -2,8 %, inflacija pa je znašala med 307 % in 47,5 % (glejte prilogo B). V obdobju 2. čečenske vojne je Rusija zaznala boljši gospodarski razvoj, kar je višini vojaških izdatkov omogočilo naraščajoče gibanje. Gospodarska rast je bila v obdobju med letoma 1999 in 2008 pozitivna, inflacija pa je od leta 1999, ko je znašala 85,7 %, padla na minimum, tj. 9 % v letu 2007 (glejte prilogo B).

8.3.4 Gospodarska rast in inflacija

V nasprotju s Collierjevo teorijo, da država v vojnem času v povprečju izgublja 2,2 % gospodarske rasti na letni ravni, je RF v obdobju 1. čečenske vojne zaznal pozitivno gibanje spreminjanja gospodarske rasti. Leta 1994 je gospodarska rast znašala -15 %, leta 1996 pa -2,8 %. Podobno pozitivno gibanje spreminjanja gospodarske rasti je bilo tudi med 2. čečensko vojno, saj je leta 1999 gospodarska rast znašala 3,2 %, leta 2002 pa že 4,3 % (glejte prilogo B). Inflacija je med 1. čečensko vojno kazala negativno gibanje, saj se je iz leta 1994, ko je znašala 307 %, zmanjšala v letu 1996 na 47,5 %. Tudi med 2. čečensko vojno je inflacija ves čas padala. Leta 1999 je znašala 85,7 %, leta 2002 pa 16 % (glejte prilogo B). V obdobju med obema vojnama je Rusija zaznala negativen gospodarski razvoj, saj je gospodarska rast padala, inflacija pa se je povečevala. Skladno s Collierjevo teorijo, da negativen gospodarski razvoj v pokonfliktnem obdobju povečuje nevarnost obnove oboroženega konflikta, bi v rusko-čečenskih odnosih teoretično lahko potrdili, vendar je analiza pokazala, da so politični in socialni dejavniki obnove rusko-čečenskih oboroženih konfliktov bistveno pomembnejši.

8.3.5 Sklep

Ekonomski dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov v primerjavi s političnimi niso primarnega pomena. Skladno z analizo posameznih ekonomskih dejavnikov lahko sklepam, da so imeli nafta in naftovodi pomemben sekundarni učinek na obnove rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Rusija je na vsak način potrebovala stabilne varnostne in politične razmere v Čečeniji za transport nafte, ki ji prinaša velike dobičke od transportnih taks. Kljub možnosti, da bi z alternativnim naftovodom zaobšla nestabilno Čečenijo, se je odločila za najkrajšo pot

z najmanjšimi izvoznimi stroški, pa čeprav za ceno čečenske vojne. Bolj kot ekonomski dejavniki so imeli na Rusijo pri vojaški intervenciji učinek ruski notranjepolitični interesi. Da naftovodi in nafta niso zanemarljivi dejavniki, se je izkazalo pred 2. čečensko vojno, ko je Čečenija skušala z Dagestanom izvesti državotvoren načrt o islamski državi, s katerim bi Rusijo odrezali od kaspijske nafte. Tako bi Rusija izgubila pomemben geoekonomski položaj, Čečenija pa bi postala vodilna kaspijska gospodarska sila. Takšnega scenarija si Rusija ni smela privoščiti, zato je z obnovitvijo oboroženih konfliktov v Čečeniji ob moralni podpori ZDA stvari uredila skladno z ruskimi interesi.

Tujo finančno pomoč prejemajo Čečeni in tudi Rusi. Čečenske upornike financirajo države, organizacije in posamezniki iz islamskega sveta ter čečenska diaspora, Ruse pa ustanove zahodnega sveta. Mednarodna finančna pomoč je dejavnik ne samo intenziviranja oboroženih konfliktov, ampak do neke mere tudi obnavljanja oboroženih konfliktov, kar poudarja tudi Mednarodni denarni sklad, ki je bil pri dajanju posojil Rusiji zelo skeptičen, saj je Rusija velik del finančnih posojil namenjala prav vojnem v Čečeniji.

Gibanje višine vojaških izdatkov RF med obema čečenskima vojnama ni povezano z obnovitvijo rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, saj je višina vojaških izdatkov od leta 1996 do leta 1999 padla. V času 2. čečenske vojne pa obstaja povezanost med višino vojaških izdatkov in rusko vojaško intervencijo v Čečeniji. Bolj kot povezanost vojaških izdatkov s čečenskima vojnama obstaja povezanost in učinek gospodarskega razvoja na vojaške izdatke.

Analiza gospodarskega razvoja RF, posebno analiza gospodarske rasti in inflacije skladno s teorijo, predstavlja dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, saj je med obema čečenskima vojnama Rusija zaznala negativni gospodarski razvoj, kar pomeni, da je gospodarska rast padala, inflacija pa naraščala; tako pa se je intenzivirala verjetnost obnovitve oboroženega konflikta.

8.4 Socialni dejavniki

8.4.1 Islam in spopad religij

Potem ko je SZ razpadel in ko se je ruski vpliv na Severnem Kavkazu močno zmanjšal, so na sceno poleg etnonacionalizmov stopili tudi religijski spopadi. Religijska rivalstva so se pojavila med islamom in ruskim ortodoksnim krščanstvom pa tudi med islamskimi frakcijami (Melvin 2007, 18).

Interes za razvoj islama se je v regiji pojavljal že v 60. letih 20. st. še v takratnem SZ, vendar je Čečenija kljub temu ostala posvetna republika v javnem in zasebnem življenju državljanov. Po razpadu SZ je islam vstopil v javno življenje in celotno prebivalstvo se je identificiralo z Muslimani. Dudajev je s svojim prihodom na oblast šele po dveh letih postavil islam za simbol čečenskega upora proti Rusiji. Dudajev se je zavedal, da lahko samo v imenu islama združi in mobilizira mlade Čečene za boj proti Rusom. Z razpadom SZ so razpadle tudi nekatere ustanove uradnega islama, islam pa se je pluraliziral, kar je omogočilo preboj salafističnim idejam na širše območje Severnega Kavkaza, ki so izpodrinile tradicionalne oblike islama (Melvin 2007, 40–41; Wilhelmsen 2005, 36).

Salafizem je sredi 90. let 20. st. začel podpirati uporništvo v Čečeniji. V številnih lokalnih skupnostih je povečal politično moč in ustvaril enklave skladno s šeriatskim pravom. Salafistične radikalne socialne, religijske in etične zahteve pa so med večinskim prebivalstvom postajale vse bolj nesprejemljive, netoleranca do nacionalnih kulturnih tradicij pa je še dodatno omejila razširitev salafizma. Do leta 1999 je boj proti radikalnemu islamu postal prevladujoči dejavnik politične nestabilnosti v Čečeniji, ki je postal v tesni finančni, moralni, organizacijski in izobraževalni zvezi z mednarodnimi islamskimi (terorističnimi) organizacijami in s šolami. Radikalne islamske skupine so z destabilizacijo države in centralne republiške oblasti začele politični boj za oblast, ki je prerasel tudi v nasilje, proti politični poziciji. Radikalci so ustanovili svoj lastni islamski svet z zakonodajno funkcijo v Čečeniji. Čečenskega predsednika Mashadova, ki je skušal oblikovati zmerno islamsko državo, so skušali diskreditirati na vseh državnih ravneh, in sicer z namenom, da bi ustvarili svojo neodvisno radikalno islamsko čečensko državo, kjer bi lahko zavladali kriminalni posli (Melvin 2007, 19–20).

Radikalne islamske skupine so v Rusiji tradicionalno znane kot skupine vahabitov³⁹, katerih sopomenka na Kavkazu in v centralni Aziji je »islamski fundamentalizem«. V teh skupnostih delujejo fanatični ekstremisti, ki so jih vodili vojaški voditelji, kot sta Basajev in Hatab. Do leta 2000 se je 4.000 učencev iz republik Severnega Kavkaza indoktriniralo in urilo v šolskih centrih vahabizma v Afganistanu, Pakistanu, Savdski Arabiji in v Turčiji. Vahabizem se je iz zasebnih

---

³⁹Termin je povezan s klerikom Muhamedom ibn Abdulom Vahabom, ki je pridigal v 18. st. v severovzhodni Arabiji. Vahab je bil reformist, ki je skušal očistiti islam vsega, kar ni neposredno izviral iz Korana (Zürcher 2007, 89).

organizacij iz Savdske Arabije razširil na Severni Kavkaz šele leta 1993, kjer je v katastrofalni socialno-ekonomski situaciji postal izjemno priljubljen, saj je propagiral socialno solidarnost in ponujal gmotno pomoč. Vahabiti so odgovorni za teroristične napade v Budenovsku, Kizljarju, v Dagestanu in za pokol v šoli v Beslanu. Njihova pomembna prednost je, da so povezani s terorističnimi organizacijami iz arabskega sveta (Chufrin 2000, 162; Jane's Sentinel 2010).

Čečenija je pri razširjanju vahabizma odigrala pomembno vlogo, saj je pravila in norme islamskega zakona vnesla v prakso vsakdanjega življenja (Chufrin 2000, 163).

Ena izmed radikalnih skupin je Sabotažni bataljon čečenskih mučenikov, ki je znana tudi pod imenom »Riyadh-as-Saliheen« in skuša že od obdobja 1. čečenske vojne doseči neodvisnost od Moskve in skupaj z drugimi muslimanskimi območji RF (Dagestan, Kabardino - Balkarija, Ingušija, Osetija in Tatarija) neodvisno islamsko državo. Organizacijo je ustanovil in vodil Basajev, nastala pa je kot posledica združitve dveh organizacij, ki sta imeli odcepitvene cilje, to sta Islamska četa za specialne namene in Mednarodna islamska brigada. Ameriško zunanje ministrstvo je leta 2003 te tri skupine označilo za teroristične skupine, povezane z Osamo bin Ladnom in Al Kaido. V okviru Sabotažnega bataljona čečenskih mučenikov delujejo tudi »Črne vdove«⁴⁰. Najodmevnejši napad čečenskih mučenikov je bil leta 2004 v Beslanu (Makarenko 2003, 27–28; Wright - Neville 2010, 174).

Poleg vahabizma obstajajo tudi druga gibanja, ki vahabizmu nasprotujejo na teološki osnovi in prav tako skušajo ustanoviti islamsko državo. Eno izmed njih je »Kavkaški dom«, v katerem delujeta tudi Hačilajev, ki je predsedoval Uniji Muslimanov v Rusiji, in čečenski poveljnik Salman Radujev. Vahabiti so se do zdaj izkazali kot najbolj vztrajni in agresivni pri uresničevanju ideje o islamski državi, katerih ambicije ni zmanjšal niti uboj Basajeva (Chufrin 2000, 165).

Predsednik Putin je skladno z grožnjami radikalnih islamskih skupin leta 2002 podpisal Zakon o religijskem ekstremizmu, ki pa v prvih nekaj letih kljub intenzivnemu boju ni dosegel večjega učinka, saj so radikalne islamske skupine postajale vse številčnejše in aktivnejše kot kdaj koli prej. Problem ni samo v dejstvu, da so lokalne skupine postale avtonomne, ampak da se je ta mreža razširila prek mej Severnega

---

⁴⁰Ime »Črne vdove« oz. »Brigada črnih vdov« so ustvarili mediji za skupino, ki se je oblikovala leta 2000, sestavljajo pa jo čečenske ženske, katerih možje so bili ubiti v vojni proti Rusom (Wright - Neville 2010, 54).

Kavkaza v regijo Volga in Sibirijo s pomočjo finančnih donacij iz arabskih držav (Melvin 2007, 41).

8.4.2 Etnični konflikti

Zgodovina Čečenije in tudi širšega območja Severnega Kavkaza v zadnjih dveh stoletjih temelji na bojih proti imperialni Rusiji, ki goji najbolj diskriminatoren odnos prav do Čečenov med vsemi etničnimi skupinami v okviru RF. Ruske oblasti so skozi zgodovino spodbujale medetnične konflikte med etničnimi Rusi in drugimi etničnimi skupinami pa tudi med samimi etničnimi skupinami s krajo ozemelj in z naseljevanjem ljudi na tuja etnična ozemlja. Manjšinske etnične skupine so trpele ekonomsko in kulturno diskriminacijo. V 90. letih 20. st. so se separatistične ideje Čečenije napajale prav iz etničnih zamer, sovraštev in ruske etnične diskriminacije do podrejenih Čečenov (Seely 2001, 19).

V Rusiji se tudi v sodobnem času pojavljajo ultranacionalistična in fašistična gibanja, ki so dosegla raven, da so smrtno nevarna za ljudi z neruskimi etničnimi koreninami. Te skupine so žrtve nasilij, izsiljevanj, ki pa se včasih končajo tudi s smrtnimi žrtvami.

Podoben konflikten odnos imajo Čečeni do etničnih Rusov v Čečeniji. Rusi, ki so do »Čečenske revolucije« in 1. čečenske vojne predstavljali 24 % prebivalstva v Čečeniji, so se zaradi smrtnih groženj v večini izselili. Danes tako v Čečeniji živi samo peščica Rusov. Sovraštvo med tema etnijama je tako močno, da lahko brez dvoma govorimo o pomembnem dejavniku obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov (Jane's Sentinel 2010).

Skladno s Collierjevo teorijo (2006), da je »etnična dominantnost« pomemben dejavnik nastanka in obnavljanja oboroženih konfliktov v rusko-čečenskih odnosih, povsem drži. Etnična dominantnost Rusov znotraj celotnega RF v odnosu do drugih etničnih skupin se kaže v njihovi nadrejeni imperialni državi. Da ima etničnost največji učinek šele takrat, ko razmere v družbi postanejo nestabilne, se je izkazalo med »čečensko revolucijo« in pred 1. čečensko vojno, ko je Rusija na izgon etničnih Rusov iz Čečenije in na razglasitev čečenske neodvisnosti in suverenosti odgovorila z vojaško intervencijo. Čeprav etničnost ni primaren dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, pa so zgodovinski medetnični konflikti med Rusi in Čečeni še tako živi, da etničnost predstavlja pomemben dejavnik

obnavljanja v rusko-čečenskih oboroženih konfliktih (Jane's Sentinel 2010; Zürcher 2007, 114).

8.4.3 Diaspora

Rusija se je že skozi zgodovino v odnosu do Čečenov držala pregovora: »Tolči svoj narod, da se te bodo drugi bali.« Skoraj 250 let bojov Rusov s kavkaškimi narodi prinaša nešteto smrtnih žrtev in razseljevanja po vsem svetu. Samo po stoletju bojov je v 60. letih 19. st. po porazu proti Rusom območje Kavkaza zapustilo 600.000 Muslimanov. Med njimi je bilo na tisoče Čečenov, ki so raje zapustili Severni Kavkaz, kot pa da bi živeli pod rusko vladavino (Zürcher 2007, 51).

Leta 1944 je sovjetsko komunistično vodstvo ponovilo potezo izpred približno 80 let, ko so celotno prebivalstvo Čečenov izgnali v Sibirijo in centralno Azijo. Veliko izmed njih se jih ni nikoli vrnilo na Kavkaz, tj. zaradi smrti v izgnanstvu ali pa so ostali v tujini, se razkropili in tvorijo čečensko diasporo (Seely 2001, 20).

Poznavalci ocenjujejo, da čečenska diaspora obsega približno 1,000.000 prebivalcev, ki so po večini naseljeni v Turčiji in Jordaniji, manjši delež pa tudi v drugih državah Bližnjega vzhoda, posebno v Siriji. Njihova podpora matičnemu narodu je prišla do izraza med obema čečenskima vojnama (Jane's Sentinel 2010).

Skladno s širšo definicijo diaspore čečensko diasporo predstavlja tudi vplivna in spoštovana Čečenska skupnost v urbanih središčih Moskve in St. Peterburga v obsegu 500.000 Čečenov, ki so prispevali pomembne finančne donacije med čečenskima vojnama. Diaspora je pomemben dejavnik znotrajdržavnih oboroženih konfliktov, saj sodeluje pri organiziranju in financiranju uporniških skupin. V primeru Čečenije diaspora ni dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, je pa pomemben dejavnik različnih vrst pomoči med samimi oboroženimi spopadi (Zürcher 2007, 51).

8.4.4 Sklep

Islam je v primerjavi z ruskimi notranjepolitičnimi dejavniki, s čečenskimi separatističnimi težnjami samo sekundarnega ali terciarnega pomena pri obnavljanju oboroženih konfliktov. Dejstvo je, da je proruskusko usmerjeni Dudajev izkoristil islam za mobilizacijo mladih Čečenov v upor in boju proti ruskemu imperializmu in da je šele 1. čečenska vojna sprožila proces islamizacije v Čečeniji in na celotnem Severnem Kavkazu. Šele po 1. vojni se je zgodil razmah radikalnega islamskega

fundamentalizma, ki je bil politični in vojaški spopad ne samo proti Rusom, ampak tudi proti tradicionalnemu islamu. Ti dogodki so še dodatno destabilizirali politično, varnostno in socialno-ekonomsko situacijo v Čečeniji. Politična ideja o ustanovitvi »Velike Čečenije«, ki so jo radikalci snovali že med 1. čečensko vojno, skušali pa realizirati z vdorom v Dagestan, je sprožila 2. čečensko vojno. Brez dvoma je radikalni islam z mednarodnim islamskim fundamentalističnim sodelovanjem predstavljal pomemben dejavnik obnovitve rusko-čečenskega oboroženega konflikta leta 1999.

Kljub dejstvu, da etničnost ni primaren dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, pa so zgodovinski medetnični konflikti med Rusi in Čečeni še tako živi, da etničnost predstavlja pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, ki prihaja v ospredje v vsaki konfliktni situaciji. V 90. letih 20. st. so se separatistične ideje Čečenije napajale prav iz etničnih zamer, sovraštev in ruske zgodovinske etnične diskriminacije do podrejenih Čečenov, Rusi pa so legitimnost pri domači javnosti za vojaške intervencije v Čečeniji iskali na osnovi zgodovinskih sovraštev do »črne rase« Severnega Kavkaza in kot protiukrep za izgon skoraj celotnega prebivalstva etničnih Rusov iz Čečenije pred 1. čečensko vojno.

Čečenija ima v svetu veliko diasporo, katere obseg ocenjujejo na 1,000.000 prebivalcev, zunaj Čečenije v okviru RF pa obstaja tudi vplivna diaspora. Diaspora sodeluje pri organiziranju in financiranju uporniških skupin v Čečeniji in je imela pomemben učinek na dogajanja v obeh čečenskih vojnah. Ali je diaspora dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, pa je skladno s to analizo in z dostopnimi viri težko pritrđiti.

8.5 Vojaški dejavniki

8.5.1 (Ne-)prisotnost tujih vojaških sil in odzivi Zahoda

Pomemben dejavnik pri preprečevanju obnavljanja oboroženih konfliktov je prisotnost tujih vojaških sil – ali gre za regionalne vojaške sile ali pa za mednarodne vojaške sile. V primeru rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni na ozemlju Čečenije, v katerih je umrlo več kot 200.000 ljudi, kar je približno 1/5 celotnega čečenskega prebivalstva, ni bilo prisotnih mednarodnih niti regionalnih vojaških sil. Izjema je bilo le leto 1997, ko je čečenske predsedniške in parlamentarne volitve pomagal organizirati, financirati in nadzorovati mednarodni

OVSE. Pozneje je Rusija OVSE-ju zmanjšala vlogo na minimalno mogočo, saj ni pustila vmešavanja v izključno ruske notranje zadeve. Tuje vojaške sile bi lahko zaustavile oborožene spopade, množično kršenje človekovih pravic nad civilisti in uporniki, izvajale nadzor nad spoštovanjem mednarodnih dogovorov in resolucij ter preprečile zlorabe volitev. Pomembno vlogo bi lahko te sile odigrale pri obnovi zaupanja in procesa transparentnosti v družbi ter tudi pri obnovi gospodarstva in graditvi demokratičnih ustanov. V nasprotju s tem pa je Rusija že v začetni fazi konflikta s Čečenijo mednarodni skupnosti in posebno Zahodu dala vedeti, da gre v tem primeru za rusko notranjo zadevo. Odnos Zahoda do Rusije se je po vojaški kampanji v 1. čečenski vojni, kjer so bili proti civilistom uporabljeni tanki in vojna letala, kljub dejstvu, da je šlo za rusko-čečenski oboroženi konflikt na ozemlju RF, zaostрил. Diplomatski odnosi Rusije so se zamajali v odnosu do Sveta Evrope, ameriškega kongresa in zaradi množičnega kršenja človekovih pravic v Čečeniji tudi z OVSE. Mednarodna skupnost v tistem času na eni strani ni bila sposobna najti rešitev za končanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, na drugi strani pa ni bilo skupne volje, saj so prevladovali interesi posameznih držav, ki niso upali izzivati Rusije kot svetovne vojaške sile in tako povečevati nevarnost obnovitve mednarodnih napetosti (Baranovsky 1995, 245–246; Russell 2005, 101).

Zahod je zaradi vojaškega in političnega poraza Rusije v 1. čečenski vojni celo podpiral Rusijo pri netoleriranju neodvisnosti Čečenije in zavračal mednarodne odnose s Čečenijo kot neodvisno, suvereno državo. Rusija je po 1. čečenski vojni dovolila možnosti za vmešavanje mednarodnih sil na območju Čečenije, vendar pod pogojem, da obravnavajo Čečenijo kot del RF. Rusija je pozdravila mediacijo OVSE-ja v Čečeniji in ni nasprotovala tujemu financiranju čečenskih volitev. Rusija pa je močno nasprotovala Svetu Evrope, ki je predlagal mirovni načrt za september 1996 s čečenskim voditeljem Mashadovom (Baranovsky 1997, 112).

Mednarodna skupnost ni preprečila 2. čečenske vojne, v kateri so Rusi prekoračili vojaške kvote na Severnem Kavkazu, kar je bilo v nasprotju s Pogodbo o konvencionalnih oboroženih silah v Evropi iz leta 1990. Prva, ki je na te kršitve opozorila, je bila sosednja Gruzija. O tem so razpravljali tudi na Vrhu OVSE v novembru 1999 v Carigradu, kjer so v povezavi s to zadevo veliko skrb izrazile ZDA in številne evropske države. Rusijo, ki je svoja dejanja opravičevala z dejstvom, da gre za protiteroristične operacije in da je prekoračitev števila oboroženih sil samo začasna, je Zahod pozival k iskanju političnih rešitev za rusko-čečenski konflikt.

Posebno ameriški predsednik Bill Clinton je ruske oblasti pozival k političnim rešitvam v obliki mediacije. Svet Evrope pa je sprejel v novembru 1999 resolucijo, v kateri je zahteval prekinitev nasilja v Čečeniji in začetek pogajanj s predsednikom Mashadovom (Chufrin 2000, 174).

Evropski svet je na srečanju v Helsinkih rusko kampanjo v Čečeniji obsodil na nekaj popolnoma nesprejemljivega. Rusiji so zagrozili tudi s sankcijami na ekonomskem področju in področju trgovanja med Rusijo in EU, če se zadeve ne bi po hitrem postopku normalizirale. Podoben položaj v odnosu do Rusije je zavzel Nato na srečanju zunanjih ministrov v decembru 1999 v Bruslju in tudi pozneje Vrh G8 v Berlinu (Chufrin 2000, 175).

Na vsa prizadevanja Zahoda po političnih rešitvah v rusko-čečenskem konfliktu se Rusija ob podpori domače javnosti ni ozirala. Rusija je ne glede na vse ostala na stališču, da je konflikt s Čečenijo njena notranja zadeva in da ima na ta račun prosto izbiro za rešitev konflikta. Rusija je ves čas poudarjala, da je njena prioriteta vzpostavitev reda in zakona na celotnem območju Čečenije in da bo to dosegla z »vojno proti terorizmu«. Na kritike ZDA in Zahoda o kršenju človekovih pravic v Čečeniji med rusko-čečenskim oboroženim konfliktom je Rusija odgovorila s kritiko Natove vojne v Srbiji leta 1999 v povezavi s Kosovom, ki jo je Nato izvedel brez resolucije VS ZN in je pomenila kršenje mednarodnih norm in predpisov. Rusija je ZDA in Nato obsodila, da čečensko krizo izkoriščajo za slabljenje ruskega mednarodnega položaja in ugleda ter da skušajo Rusijo izriniti iz strateško pomembnih regij sveta, posebno iz Kaspijske regije, Transkavkaza in iz centralne Azije. Rusija je prav tako obsodila poročanje medijev in visokega komisarja za begunce pri ZN, ko so po obisku begunskih taborov v Ingušiji poročali o katastrofalni čečenski humanitarni situaciji. Rusija je kot odgovor na grožnje Zahoda, posebno pa na grožnje predsednika ZDA, da bo za svoja dejanja v Čečeniji plačala visok davek, začela iskati mednarodno podporo. Ruski predsednik Jelcin je zaveznika našel na Kitajskem pri predsedniku Džjangu Zeminu. Rusija in Kitajska sta skupaj oblikovali izjavo, v kateri sta prepovedali državam vmešavanje v zadeve druge suverene države in njihov način boja proti terorizmu. Prav tako pa sta drugim državam prepovedala izkoriščanje vprašanj človekovih pravic za vmešavanje v zadeve suverene države (Chufrin 2000, 175–177; Zürcher 2007, 94).

Zahodne medije je obtožila tudi čečenska stran, saj naj bi Zahod več pozornosti namenjal pravicam živali kot pa katastrofalnim humanitarnim razmeram v Čečeniji (Russell 2005, 101).

Večji interes kot vmešavanje v rusko-čečenske odnose pa imajo zahodnoevropske države in ZDA na območju Kaspijskega morja, kjer je strateškega pomena kaspijska nafta. ZDA, Velika Britanija, Italija, Francija in Norveška so prek mednarodnih naftnih korporacij povezane z območjem Kaspijskega morja, kjer so ogromne zaloge kaspijske nafte. Poseben interes teh držav je, da bi izsilili poti naftovodov, ki njim najbolj ustrezajo, saj je v igri veliko denarja od taks nafte. Posebej ZDA imajo velik interes v tej regiji, zato skušajo na tem območju okrepiti moderne politične in ekonomske ustanove ter razvoj tržne demokracije, okrepiti varnostno sodelovanje z državami v regiji in promovirati energetske razvoj ter ustvariti vzhodno-zahodni transportni koridor. Rusija je pri uresničevanju teh interesov in svojih nacionalnih interesov ZDA zagotovila, da bo poskrbela za stabilizacijo razmer v regiji, tako pa v zameno pridobila legitimnost za 2. čečensko vojno (Chufrin 1999, 214).

8.5.2 Sklep

Mednarodna skupnost in posebno Zahod sta do rusko-čečenskih oboroženih konfliktov pokazala veliko mero pragmatizma, saj se odnosi med Rusijo in Zahodom po hladni vojni niso smeli ponovno zaostri, saj bi se lahko tako zamajalo sodelovanje med Rusijo in Zahodom. Za svetovni mir in varnost sta od rusko-čečenskih konfliktov pomembnejša širitev Nata na evropski Vzhod in uresničitev ameriškega projekta o »protiraketnem ščit«¹, za katerega je nujna privolitev Rusije. Čečenija, ki je v očeh zahodnega sveta oddaljena republika RF nekje na jugovzhodu Evrope, pride na strani zahodnih medijev samo ob spektakularnih terorističnih napadih, kot sta bila primera »Nord-Ost«² in Beslan. Mednarodna skupnost se je ponovno pokazala v neučinkoviti luči, saj po hladni vojni v skoraj dveh desetletjih ni (vojaško) intervenirala v rusko-čečenskem konfliktu. Še več – ruska vlada je zaradi zahodnih ekonomskih interesov v kaspijskem bazenu že pred 2. čečensko vojno, po 11. septembru 2001 pa zaradi globalne »vojne proti terorizmu«³ pridobila zavezništvo na Zahodu. Čečenski separatisti, ki so predtem veljali za »upornike«, »borce za svobodo«, so dobili oznako »islamski teroristi«, tako pa je Rusija pridobila legitimnost za uničenje čečenskih separatistov. Če bi mednarodna skupnost med 1. čečensko vojno uspela (vojaško) intervenirati, bi se brez dvoma zmanjšala verjetnost obnovitve

rusko-čečenskih oboroženih konfliktov in verjetno preprečila 2. čečensko vojno, ki velja za eno najbolj krvavih po 2. sv. vojni (Russell 2005, 101–102).

8.6 Terorizem

Terorizem⁴¹ in z njim povezane oblike nasilja so znane že več stoletij. Tudi RF zaznava številne (notranje) teroristične akcije v obliki nasilnega zadrževanja in ugrabitev letal in ljudi. Leta 1993 se je na prostoru RF izvršilo 164 terorističnih dejanj, leta 1999 pa že 882. Terorizem je bil v Rusiji prvič definiran kot kriminal leta 1994 v Kriminalni zbirki predpisov RF. V sodobnem času resno grožnjo mednarodni in nacionalni varnosti predstavlja mednarodni terorizem, ki se v glavnem generira na Bližnjem in Srednjem Vzhodu. V zadnjih letih so bile žrtve dejanj mednarodnega terorizma poleg Egipta, Jordanije, Savdske Arabije, Afganistana, Iraka, Indije, Pakistana, Indonezije in Šrilanke tudi evropske države (Velika Britanija, Španija, Turčija, Izrael, Rusija). V Rusiji se je šele s prihodom Vladimirja Putina na oblast začelo intenzivnejše javno opozarjanje, soočanje in spopadanje z mednarodnim terorizmom (Bebler 2006, 25; Main 2000, 22; Melvin 2007, 32).

Sodobni mednarodni terorizem je v primerjavi z drugimi oblikami terorizma v preteklosti globalen in bolj smrtonosen pri svojih dejanjih. Danes lahko govorimo o »novem terorizmu«, ki ga je ustvarila mednarodna teroristična organizacija Al Kaida. »Novi terorizem« definirajo tri področja: a) razvoj in uporaba novih tehnologij, kot sta internet in mobilna telefonija, ki olajšajo teroristično formiranje posebej z ustvarjanjem globalnih celic; b) izrabljanje religije za ustvarjanje kohezije in ustvarjanje terorističnih mrež; c) teroristične celice se ustvarjajo same brez karizmatičnih vodij, ki bi igrali dominantno organizacijsko vlogo (Wright - Neville 2010, 155).

8.6.1 Teroristični napadi v RF

Teroristični napadi v RF po hladni vojni so se začeli izvajati vzporedno z zaostrovanjem rusko-čečenskih odnosov. Na problematiko konfliktnih rusko-čečenskih odnosov po razpadu SZ je leta 1991 opozoril Šamil Basajev, ko je ugrabil letalo na poti iz ruskega mesta Mineralne vode v turško Ankaru. Zahteval je, da naj se izredne razmere v Čečeniji, ki jih je razglasil RF po razglasitvi čečenske neodvisnosti, prekličejo, kajti v nasprotnem primeru bo razstrelil letalo. Ugrabitev se

---

⁴¹Termin je izpeljan iz francoske besede »la terreur« (»strah«), ki je ob koncu 18. st. označevala eno izmed najbolj razvpitih lastnosti francoske revolucije (Bebler 2006, 25).

je končala varno – brez smrtnih žrtev, Basajevu pa so pustili prosto pot nazaj v Čečenijo. Poleti leta 1995 je Basajev ponovno izvedel drzen teroristični napad na majhno južno rusko mesto Budenovsk ter vzpostavil veliko zanimanje ruskih in zahodnih medijev. Basajev je skupaj z nekaj sto oboroženimi uporniki napadel policijsko postajo, mestno halo in bolnišnico ter ugrabil 1.500 civilistov. V zameno za izpustitev talcev je od ruske vlade zahteval, da preneha vojaške akcije v Čečeniji in začetek pogajanj. Po petih dneh je bila večina talcev izpuščena, Basajev in njegovi uporniki pa so se vrnil v Čečenijo. V spopadih med ruskimi specialnimi silami in Basajevimi uporniki je bilo ubitih 105 civilistov in 25 vojakov in policistov. Še en napad se je zgodil spomladi 1996, ko je Salman Radujev napadel mesto Kizljjar (Zürcher 2007, 81–84).

V letu 1999 – pred začetkom 2. čečenske vojne – so vzporedno z vdorom čečenskih radikalnih islamistov v Dagestan teroristi izvedli številne teroristične napade. Prvi v vrsti napadov je bil izveden že konec avgusta 1999 v trgovskem središču Ohotni rjad na Meneznem trgu. Pri napadu je bil ubit en človek, 40 ljudi pa je bilo ranjenih. V prvem tednu septembra 1999 je bil v vojaškem mestecu Bujnaxsk v Dagestanu razstreljen stanovanjski blok, v katerem je umrlo 64 stanovalcev. Teroristični napad so ruske oblasti namerno povezale s porazom Čečenov v Dagestanu, čeprav Čečenov med napadalci ni bilo. V Bujnaxsku so istega dne odkrili minirani avtomobil z 2.706 kilogrami eksplozivne snovi, ki je bil parkiran v bližini vojaške bolnišnice. Teroristično eksplozijo so tako kot v primeru Rjazana preprečili tamkajšnji prebivalci. V septembru 1999 so večkrat eksplodirale bombe in uničile dva stanovanjska bloka v Moskvi, v katerih je umrlo 223 ljudi. Prve eksplozije so z zemljo zravnale blok na Ulici Gurjanova, v katerem je umrlo 94 ljudi, 249 pa je bilo ranjenih. Štiri dni pozneje je druga bomba porušila stanovanjski blok ob obvoznici Kaširsko, pri čemer je umrlo 119 ljudi. Za napade so bili takoj osumljeni čečenski ekstremisti na čelu z organizatorjem, vahabitskim poveljnikom Amirjem Hatabom (Litvinenko in Felštinski 2007, 138–140).

Nekaj dni pozneje je bomba eksplodirala tudi v Volgodinsku, v regiji Rostov, 23. septembra 1999 pa je policija ob sodelovanju s prebivalci preprečila bombni napad na stanovanjski blok v Rjazanu, tj. 210 kilometrov od Moskve. Po teh dogodkih je ruski časopis Novaya Gazeta objavil, da so stanovalci opazili tri sumljive neznanke, ki so vstopali v kletne prostore. Policija je neznanke aretirala, izkazalo pa se je, da so bili agentje FSB, ki so imeli pri sebi eksplozivna sredstva, podobna tistim

v primerih eksplozij v Moskvi in Volgodinsku. FSB je zaplet obrazložil kot protiteroristično vajo (Williams 2001, 137).

Predsednik Putin je kot odgovor na teroristične napade po RF ukazal letalsko bombardiranje Groznega, kar je pomenilo, da ni bilo več upanja za preprečitev obnovitve čečenske vojne. Teroristični napadi so se po pripetljaju v Rjazanu nenadoma končali, kar lahko povežemo z dejstvom, da so se teroristi osredinili na oborožene spopade proti ruskim oboroženim silam v Čečeniji, kjer je potekala 2. čečenska vojna (Litvinenko in Felštinski 2007, 138).

Ruska politika, varnostne službe in javnost so za napade v Bujnaksu, Moskvi in Volgodinsku obtožile Čečene na čelu z Basajevim in s Hatabom, ki pa odgovornosti za napade niso prevzeli. Basajev je bil v Rusiji razglašen za »sovražnika številka 1«, za njegovo glavo pa so oblasti ponujale 1,000.000 USD. Čeprav ruske oblasti dokazov o neposredni vpletenosti čečenskih izvršilcev terorističnih dejanj še niso razkrile, pa je Putin takoj začel kampanjo, v kateri je Čečene povezal s »terorističnimi bombaši« (Zürcher 2007, 93; Williams 2001, 136).

Veliko Rusov pa je eksplozije povezalo s Kremljem in z njegovim bojem za oblast, mafijo in z vladnimi agenti, ki so skušali destabilizirati Rusijo kot izgovor za razglasitev izrednih razmer. Neodvisnega odposlanca v ruski dumi Konstantina Borovoija so agentje ruske vojaške obveščevalne službe predhodno opozorili na septembrske bombne napade. Ta njegova izjava je samo povečala kredibilnost teze, da je šlo v teh napadih za teorijo zarote. Litvinenko in Felštinski (2007, 138) v povezavi s temi dogodki trdita, da so bile ruske tajne službe tiste, ki so potrebovale zloglasne eksplozije s »čečensko sledjo«⁴², da bi sprožile vojno s Čečenijo, in ne čečenski uporniki, da bi izsilili pravno priznanje neodvisnosti svoje republike, kajti s teroristični dejanji se formalne neodvisnosti ne da doseči (Williams 2001, 136).

Spomladi leta 2000 so bile med rusko predsedniško predvolilno kampanjo razkrite podrobnosti o vzrokih čečenske vojne. Odstavljeni ruski premier Sergej Stepašin, ki je nasprotoval novi čečenski vojni, je razkril, da se je Kremelj na vojaško intervencijo v Čečeniji začel pripravljati že pol leta pred intervencijo v avtonomno republiko. Z gotovostjo je zatrdil, da bi Rusija ne glede na teroristične bombne napade v letu 1999 obnovila oborožene konflikte v Čečeniji. Tako so imeli ti

---

⁴²Izraz se navezuje na rusko režiranje in izvedbo terorističnih napadov, posledično pa »lansiranje« (neresničnih) informacij in dokazov v množične medije o vpletenosti, potrebi in o samih sledih čečenskih upornikov pri izvedbi terorističnih napadov po RF.

teroristični napadi samo dodatni učinek oz. vzrok za legitimen ruski vojaški poseg v Čečeniji. Za moskovske bombne napade so bili pozneje po pisanju liberalnih tiskov glavni osumljenci FSB in Glavna obveščevalna uprava pri generalštabu ruske vojske (GRU) (Goldfarb in Litvinenko 2007, 216; Pain 2000, 59).

Po mnenju upokojenega polkovnika Roberta Bikova v GRU je šlo pri bombnih napadih v Moskvi za delo profesionalcev, ki so se za napad z ogromno količino razstreliva pripravljali več mesecev. Govorice o bližajočih se terorističnih napadih so se pojavljale že dolgo pred prvimi napadi, v javnosti pa se je pojavil zaupni dokument, ki je izviral iz Kremlja in je razkrival podrobnosti napadov. Tako so se začeli oblikovati sklepi, da se Čečeni nikakor niso mogli pripravljati na teroristične napade, s katerimi bi se maščevali za protinapad ruskih čet, saj ruske sile takrat še niso vstopile v Dagestan, in da so za to odgovorne ruske vladne službe. Tako je eden izmed organizatorjev napadov v Moskvi, major FSB Vladimir Kondratijev, ki je bil uslužbenec strogo zaupnega oddelka K-20⁴³, spomladi leta 2000 v internetnem pismu elektronski izdaji časopisa Neodvisnega oddelka Zvezne preiskovalne službe priznal, da je »razstrelil Moskvo« (Litvinenko in Felštinski 2007, 140–143).

Kot odgovor na rusko vojaško okupacijo Čečenije in čečenske smrtne žrtve med vojno so opozorile tudi »Črne vdove«, ki so junija 2000 izvedle premierni avtomobilski samomorilski bombni napad v Čečeniji, ko se je ena izmed njih s tovornjakom, polnim eksploziva, zaletela v zgradbo ruskih specialnih sil. Ubitih je bilo 27 ljudi. Leta 2003 sta dve vdovi izvedli še samomorilski bombni napad na »rock« koncertu v okolici Moskve. Ubitih je bilo 20, ranjenih pa 40 ljudi (Wright - Neville 2010, 54).

Potem ko čečenski uporniki v letu 2002 niso mogli več vzdrževati vojaškega odpora Ruski armadi v 2. čečenski vojni, so se zatekli h gorskemu, k urbanemu gverilskemu bojevanju in terorističnim akcijam. Sledili so najodmevnejši teroristični napadi v Rusiji v tretjem tisočletju. 23. oktobra 2002 je med predstavo »Nord-Ost« v gledališču v Ulici Dubrovka št. 1 v Moskvi igralce in občinstvo zajelo več deset čečenskih teroristov, ki jih je imelo 57 ur za talce. S teroristično akcijo so skušali predsednika Putina prisiliti, da bi končal 2. čečensko vojno in ruske oborožene sile umaknil iz Čečenije. Z izsiljevanjem predsednika niso uspeli, saj je tretji dan drame v

---

⁴³Oddelek, ki je bil ustanovljen takoj po podpisu Hasavjurtskega sporazuma, je imel nalogo organiziranja in izvrševanja operacij za diskreditiranje Čečenije in onemogočanje njenega mednarodnega priznanja. Ena izmed njihovih nalog je bila tudi razstrelitev blokov v Moskvi, Volgodinsku, Rjazanu, Samari, Dagestanu in v Ingušiji (Litvinenko in Felštinski 2007, 143–145).

gledališču predsednik ukazal napad s skrivnim vojaškim plinom, potem pa so vdrle še specialne protiteroristične enote, ki so ubile vse teroriste (19 »črnih vdov« in 22 moških) skupaj s skoraj 200 talci. Kljub žrtvam je Putin oznanil akcijo kot pomembno zmago nad »silami mednarodnega terorizma«, tako pa je RF utrdil članstvo v mednarodni protiteroristični koaliciji (Politkovska 2007, 201–202).

Grošelj (2006, 23) poudarja, da je s tem terorističnim napadom nastopil nov val čečenskega terorističnega delovanja. Gre za t. i. »uničevalni terorizem«.

1. septembra 2004 se je zgodil še en pretresljiv teroristični napad. Tolpa zločincev različnih narodnosti je zavzela šolo št. 1 v Beslanu v Severni Osetiji in zahtevala takojšen konec 2. čečenske vojne. Teroristi so napad izvedli med proslavo »linejka«⁴⁴ in zajeli približno 1.500 talcev. Šele tretji dan, potem ko se ruske oblasti niso hotele in tudi drugim predstavnikom avtonomnih republik niso dovolile pogajanj s teroristi, se je zgodil protinapad ruskih varnostnih sil. Ruske sile so ubile veliko teroristov, nekaj pa jih je uspelo zbežati. Ruske oblasti še niso razkrile pravega števila smrtnih žrtev med talci in števila pogrešanih talcev. Putin je tragedijo označil za dejanje mednarodnega terorizma in zanikal vpletenost Čečenov, okrivil pa je Al Kaido. Putinov slogan po teh terorističnih napadih je bil: »Vojna je vojna!« S temi besedami je izrazil brezkompromisen boj proti teroristom in njihovim organizacijam, pa čeprav za ceno smrtnih žrtev nedolžnega civilnega prebivalstva (Politkovska 2007, 257–260).

Odgovornost za ta teroristična napada je prevzel nekdanji čečenski premier in najbolj priljubljen uporniški poveljnik Basajev, ki so ga ruske sile leta 2006 ubile v vasi Ekazhevo v Ingušiji (Zürcher 2007, 97).

Kljub oslABLJeni teroristični mreži pa teroristi še vedno opozarjajo nase s samomorilskimi napadi na moskovski metro marca 2010, kjer je bilo ubitih 40 ljudi, in samomorilskimi napadi na policijski postaji v Ingušiji in Dagestanu v letu 2009 (Jane's Sentinel 2010).

---

⁴⁴Linejka je praznik ob začetku šolskega leta, ki ga praznujejo po vsej Rusiji. Tradicionalno se tega dogodka udeležijo celotne družine šolarjev (Politkovska 2007, 257).

8.6.2 »Vojna proti terorizmu«

Po terorističnih napadih Al Kaide na ZDA 11. septembra 2001⁴⁵ so ruske oblasti hitro povezale sodelovanje skrajnežev na Severnem Kavkazu z globalnim gibanjem »džihad« in svoje akcije v regiji legitimirale z »vojno proti terorizmu«. Ruska oblast je leta 1998 sprejela tudi Zakon o boju proti terorizmu in s tem uzakonila boj proti terorizmu. Uporniške skupine v Čečeniji in na širšem območju Severnega Kavkaza je po vdoru v Dagestan in bombnih napadih v Moskvi, Volgodinsku in drugje že konec 90. let 20. st. predsednik Putin obsodil in povezal z mednarodnim terorizmom, katerih osrednja ideja je mednarodni »džihad«. Takratni ruski obrambni minister Sergej Ivanov in predsednik Putin sta bila do terorističnih skrajnežev brezkompromisna, saj sta možnosti pogajanj in izsiljevanj skrajnežev takoj ovrгла in napovedala njihovo takojšnje uničenje (Main 2000, 23; Melvin 2007, 31).

RF je bil v letu 1999 in naslednjih letih, ko so se zgodili številni teroristični napadi, slabo pripravljen na protiteroristične operacije. Ruska taktika je temeljila na preobsežni uporabi vojaške sile in brezkompromisnem uničenju skrajnežev – ne glede na smrtne žrtve nedolžnega civilnega prebivalstva. Predsednik RF je kot odgovor na grožnje zahteval reorganizacijo FSB. Oddelek za boj proti terorizmu in Oddelek za ustavno varnost sta bila združena v Oddelek za varovanje ustavne strukture in boja proti terorizmu. Septembra 1999 je ministrstvo za notranje zadeve skupaj s FSB začelo protiteroristično operacijo »Vihra«, v okviru katere so iskali odgovorne za teroristične napade v Moskvi, Volgodinsku in v Bujnaksku. Samo v prvem mesecu operacije je bilo v Rusiji pridržanih 100 Čečenov. Kremelj je izdal ukaz, da je treba najti 17 čečenskih vojaških voditeljev, ki so odgovorni za omenjene teroristične napade (Melvin 2007, 32).

Po tragičnih dogodkih v šoli v Beslanu leta 2004 je šel predsednik Putin še dlje in reformiral rusko varnostno arhitekturo, da bi okrepil »vertikalno moč« ter tako dopolnjeval in koordiniral zvezne in regionalne organe pri protiterorističnih operacijah. Leta 2006 je дума sprejela novi protiteroristični zakon, ki je določil pristojnosti in

---

⁴⁵ZDA so 11. septembra 2001 doživele teroristične napade v New Yorku, Washingtonu in v Somerset Countyju. Ti napadi so brez dvoma najpomembnejše in najbolj znano teroristično dejanje v sodobni zgodovini, in sicer po veliki izgubi človeških življenj (3.038) in tudi načinu, kako je bil napad izveden. Napad so izvedli člani Al Kaide, ki jo vodi in financira Osama bin Laden (Harding in Pettiford 2003, 161–163).

Napadi so bili izvršeni s potniškimi letali družbe American Airlines in United Airlines, ki so se zaleli v kompleksa World Trade Centra v mestu New York. Sledil je napad na Pentagon v Washingtonu, napad na Belo hišo pa ni uspel, saj je letalo predčasno strmoglavilo v kraju Somerset County v Pensilvaniji (Tabak 2001, 18).

odgovornosti vojske ter pravosodnih in preostalih varnostnih organov za preprečevanje terorističnih napadov. Pristojni organi so dobili dovoljenje, da vsilijo 60-dnevni varnostni obroč v regiji, za katero sumijo, da se načrtuje teroristični napad. Med tem časom imajo vlada in varnostne službe pravico prisluškovati telefonskim pogovorom, omejiti promet, obsežno preverjati identitete in zasebne prostore brez predhodne najave. Pomemben vidik te zakonodaje je, da ruskim varnostnim agencijam dovoljuje likvidacije sumljivih mednarodnih terorističnih ciljev zunaj območja RF, pa čeprav so ta dejanja omejena s podpisanimi mednarodnimi pogodbami in sporazumi. Zakon tudi dovoljuje vojski, da sestrelji ugrabljeno letalo ali potopi ugrabljeno ladjo, čeprav so na krovu talci. Putin je s predsedniškim dekretom zamenjal do leta 2002 neaktivno Zvezno protiteroristično komisijo z Nacionalnim protiterorističnim komitejem, ki ga vodi direktor FSB. V tem komiteju sodelujejo tudi ministri za obrambo, pravosodje in za notranje zadeve, direktorji zunanjih obveščevalnih služb, generalni državni tožilec, najvišji vojaški poveljniki ter predstavniki obeh domov parlamenta in vodja predsednikove administracije. Komite sprejema protiteroristične odločitve med krizno situacijo in izboljšuje koordiniranje med specialnimi enotami različnih zveznih agencij. FSB je v protiterorističnih operacijah prevzel najpomembnejšo vlogo. Tudi ministrstvo za notranje zadeve je leta 2006 oznanilo spremembe v varnostni strukturi Severnega Kavkaza. Regionalna operativna poveljstva, ki so bila odgovorna za protiterorizem, so zamenjala številna krajevna operativna poveljstva, ki jih vodijo uradniki ministrstva za notranje zadeve, regionalni guvernerji pa tako ne vodijo več protiterorističnih operacij v svojih republikah. Sredi leta 2005 so na ministrstvu za obrambo oznanili, da so skladno z reformami oblikovali dve brigadi specialnih enot za gorsko bojevanje na Severnem Kavkazu, tj. kot posledico nadgradnje ruske vojaške doktrine iz leta 2003, ki daje poseben poudarek asimetričnemu vojskovanju. Reforme ruskega protiterorizma so se po letu 2004 izkazale kot uspešne z vidika števila ujetih in ubitih teroristov (Jane's Sentinel 2010; Melvin 2007, 31–34).

Del »vojne proti terorizmu« je tudi »informacijska vojna«. Po terorističnih napadih Al Kaide na ZDA so ruske ustanove za odnose z javnostmi pojasnile domači in svetovni javnosti, da je ruska vojna v Čečeniji dejansko samo še ena fronta v globalni »vojni proti terorizmu«. Uspeh ruskega informacijskega bojevanja je bil, da so uspeli v množične medije »lansirati« povezavo Čečenije in Al Kaide. Kmalu po 11. septembru 2001 je bilo tudi objavljeno, da so ruske tajne službe v Čečeniji našle

programsko opremo za letalske simulatorje in zemljevide evropskih mest ter da je približno 2.000 čečenskih upornikov pomagalo talibanom⁴⁶ pri obrambi afganistanskega mesta Mazar-i-Shariff v okviru zahodne zavezniške operacije »Trajna svoboda« (Thomas 2000, 113; Zürcher 2007, 95–96).

8.6.3 Sklep

Terorizem in z njim povezani teroristični napadi predstavljajo pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Ruske oblasti so na osnovi terorističnih napadov v Rusiji v preteklosti, leta 1994, tj. pred 1. čečensko vojno, izkoristile terorizem za legitimiranje vojaške intervencije v Čečeniji. Teroristični napad v Moskvi na železniškem mostu čez reko Jauzo je po mnenju Litvinenka in Felštinskiga (2007, 30) izvedla ruska Zvezna protiobveščevalna služba, ki ga je zrežirala s »čečensko sledjo«. V nasprotju z ruskimi oblastmi in s službami Čečeni takrat niso imeli vzroka za teroristične napade, saj je bilo javno mnenje v Rusiji in drugje po svetu v tistem času na čečenski strani. Ruske tajne službe so prav tako organizirale vojaške operacije sežiganja kolone ruskih oklepnih vozil v Groznom, domači in tuji javnosti pa so prek množičnih medijev pošiljali demagoška sporočila o grožnji čečenskega terorizma. Tudi pred začetkom 2. čečenske vojne je ruska vlada izkoristila teroristične napade v Bujnaksku in Moskvi, kjer so bili razstreljeni trije stanovanjski bloki, za bombardiranje Groznega, kar je pomenilo začetek 2. čečenske vojne. Za napade so bili brez dokazov obtoženi Čečeni, ki pa odgovornosti za napade niso prevzeli. Ponovno so bile ruske tajne službe tiste, ki so potrebovale zloglasne eksplozije s »čečensko sledjo«, da bi sprožile vojno s Čečenijo za doseg ruskih notranjih političnih ciljev. Čečeni so teroristične napade tako pred 1. čečensko vojno in med njo pa tudi med 2. čečensko vojno izvajali z namenom, da bi dosegli prekinitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov v Čečeniji in začetek pogajanj.

Za vse teroristične napade so Čečeni tudi prevzeli odgovornost. Eden izmed ključnih dejavnikov obnove rusko-čečenske vojne pa je bil nesporno vdor čečenskih ekstremistov v sodelovanju z mednarodnimi teroristi v Dagestan, kjer so začeli »džihad«, tako pa ogrozili rusko nacionalno varnost, suverenost in ozemeljsko celovitost. Dejstvo, da je čečenski terorizem v zadnjih 15 letih vse bolj vpet v primež

---

⁴⁶Termin izvira iz arabske besede »študent« in ga na splošno enačijo z fundamentalistično islamsko vlado, ki je kontrolirala Afganistan v obdobju 1996–2001. Talibani so se izobraževali v religijskih šolah v Pakistanu. V terorističnih krogih je talibanska vlada na čelu z Mullah Omarjem najbolj zaslužna, da je gostila Osamo bin Ladna in številna urjenja Al Kaide v poznih 90. 20. st (Wright-Neville 2010, 188).

mednarodnega terorizma, se odraža v zaostrovanju rusko-čečenski odnosov. Kljub ogromnim strukturnim spremembam ruske varnostne arhitekture in kljub veliko vloženimi sredstvi v »vojni proti terorizmu«, v kateri so ubili številne teroristične voditelje in oslabili njihove organizacije na območju RF in širše, pa je mednarodna teroristična mreža dejavna še naprej, o čemer govorijo teroristični napadi v Rusiji v zadnjih letih. Predsednik Putin je šel v okviru »informacijske vojne« še korak dlje in pri krepitvi legitimnosti za rusko-čečenske oborožene spopade in discipliniranje Čečenije oznanil povezanost najbolj priljubljene teroristične organizacije Al Kaide s čečenskimi uporniki. Po moji oceni je mednarodni terorizem na območju Čečenije in Severnega Kavkaza postavil temelje za svoje delovanje in ob mogoči politični destabilizaciji, ponovnem katastrofalnem socialno-ekonomskem stanju v družbi, lahko odigra ključno vlogo v rusko-čečenskih odnosih, ki so vedno na meji oboroženih konfliktov. Tako v prihodnosti ni izključena 3. čečenska vojna.

9 Sklepne ugotovitve in preverjanje hipotez

Po koncu hladne vojne, razpadu bipolarne ureditve sveta in po obdobju diametralno nasprotnih vojaških, ideoloških, socialno-ekonomskih konceptov SZ in Zahoda na čelu z ZDA je SZ razpadel. RF po razpadu SZ ni bil zmožen prevzeti vloge globalne velesile, ki bi predstavljala protiutež prevladujoči moči ZDA. Rusija je s svojo vojaško in z gospodarsko močjo, s stalnim članstvom v VS ZN, prevladujočim vplivom na območju Kavkaza in Srednje Azije kljub vsemu ostala pomemben subjekt v mednarodni skupnosti. Kljub nasprotujočim si interesom Zahoda in RF pa so ti našli skupna interesna področja, saj sodelujejo v »globalni vojni proti terorizmu«, kriznem upravljanju, preprečevanju širjenja jedrskega orožja, pri vprašanih, povezanih s protiraketno obrambo, vojaškem sodelovanju in pri obrambnih reformah. RF je za stabilizacijo varnostnih razmer na širšem ruskem interesnem območju sodeloval pri operacijah vsiljevanja in vzpostavljanja miru v znotrajdržavnih vojnah v Tadžikistanu, Gruziji in v Moldaviji. V mednarodnih oboroženih spopadih pa je vojaško posredovala med Armenijo in Azerbajdžanom. Pomemben varnostni element RF je tudi odnos do Evrope in širše do celotnega Zahoda. Dejstvo je, da se vzhodnoevropske države oddaljujejo od RF in vstopajo v evroatlantske povezave, kar pomeni, da Rusija izgublja vpliv nad temi državami, Nato pa svoj vpliv širi na ruske meje.

Ena izmed prioritet varnostne politike RF pa je zaščita ozemeljske celovitosti države, kar pa ogrožajo avtonomne republike na Severnem Kavkazu s separatističnimi težnjami. Želja po popolni neodvisnosti avtonomnih republik predstavlja nacionalnovarnostno grožnjo ne samo ozemeljski celovitosti RF, ampak tudi stabilnosti federacije na vseh področjih družbenopolitičnega, socialno-ekonomskega delovanja. Odnosi med centrom v Moskvi in posameznimi avtonomnimi republikami so bili že skozi zgodovino zelo kompleksni in napeti. Najkonfliktnejši odnosi, ki večkrat prerastejo v oborožene konflikte, so bili in so še vedno odnosi s Čečenijo. Rusko-čečenske odnose sta po hladni vojni zaznamovali dve čečenski vojni. 1. čečenska vojna je potekala med letoma 1994 in 1996, 2. čečenska vojna pa po treh letih miru – od leta 1999 do leta 2007. Sklepne ugotovitve analize političnih, ekonomskih, socialnih, vojaških dejavnikov, dejavnikov preteklih oboroženih konfliktov in terorizma, ki učinkujejo na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, so naslednje:

1. Pretekli oboroženi konflikti

Eden izmed najpomembnejših dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov so pretekli oboroženi konflikti in vojne. Rusko-čečenski konfliktni odnosi imajo korenine v večstoletni zgodovini oboroženih spopadov zaradi separatističnih, etnonacionalnih vprašanj, večstoletne politične, socialne, ekonomske in kulturne diskriminacije čečenske etnične manjšine v Rusiji, izgnanstva celotnega čečenskega prebivalstva iz rodne zemlje in genocida nad čečenskimi nasprotniki Stalinove diktature in ruskih imperialnih teženj po širjenju ruskega etničnega ozemlja. 1. čečenska vojna je povzročila socialno-ekonomsko katastrofo v Čečeniji. Infrastruktura je bila popolnoma uničena, celotno prebivalstvo pa daleč pod pragom revščine. Izobraževalni in zdravstveni sistem sta se popolnoma sesula, naraščali pa so kriminalne aktivnosti in vesplošno nasilje, ki so destabilizirali in ohromili celotno družbo in državo. Rusija je med obema čečenskima vojnama pogojevala zvezno finančno pomoč Čečeniji s podpisom sporazuma, s katerim bi Čečenija ponovno postala del RF. Glede na to, da Čečenija ni bila za podpis sporazuma, je Rusija blokirala Čečeniji zvezna finančna sredstva za plače in pokojnine. Čečeni so se bili zaradi pomanjkanja osnovnih življenjskih dobrin in samega preživetja primorani priključiti radikalnim uporniškim oboroženim skupinam, ki so se z gmotno in s finančno pomočjo tujih islamskih skupin in terorističnih organizacij pripravljali na »džihad« proti ruskemu imperializmu. Posledice 1. čečenske vojne so povzročile združitev Čečenov v imenu radikalnega političnega islama za dosego separatističnih ciljev in posledično državotvornih ciljev nove skupne islamske države na Severnem Kavkazu. Uresničevanje teh čečenskih ciljev pa je RF zaznal kot grožnjo ozemeljski celovitosti, grožnjo ruskih ključnih nacionalnovarnostnih, političnih in ekonomskih interesov. 1. čečenska vojna je Čečenijo destabilizirala do te mere, da je bila obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po treh letih miru neizogibna.

Rusija je po 2. čečenski vojni ponovila skoraj usodno napako, saj je zelo dolgo potrebovala, da je spoznala, kako pomemben je socialno-ekonomski razvoj v uničeni Čečeniji. Šele po krizi v Beslanu po koncu ruskih vojaških operacij v Čečeniji so ruske oblasti ustanovile ministrstvo za regionalni razvoj, ki je prevzelo vodilno vlogo pri promoviranju razvoja Čečenije in Severnega Kavkaza. Neučinkovito ministrstvo je kmalu zamenjala Komisija za izboljšanje socialno-ekonomske situacije v Južnem zveznem okraju RF. Brezposelnost in revščina, ki sta jo povzročili vojni, sta še vedno pomembna dejavnika nestabilnosti v republiki. Problem v Čečeniji je, da ostaja 60 %

tistih, ki so se zmožni vojskovati, brezposelnih. Uporništvo še vedno predstavlja eno izmed zaposlitvenih možnosti. Tisti, ki imajo zaposlitev, pa dobivajo mesečne plače v povprečju v višini 106 USD. Kljub dejstvu, da čečenski predsednik Kadirov uživa podporo med Čečeni, pa lahko destabilizacija razmer prisili Čečene v ponovno reorganiziranje uporniških sil in obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov (Malashenko 2008).

2. Politični dejavniki

Politični dejavniki imajo primarni učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni. Najizrazitejši učinek v sklopu političnih dejavnikov obnavljanja oboroženih konfliktov imata ruska notranja politika in boj ruskih političnih elit za oblast v Moskvi. 1. čečensko vojno je vladajoča politika Borisa Jelcina po porazu na parlamentarnih volitvah izkoristila za povrnitev legitimnosti oblasti in nabiranje političnih dividend za prihajajoče predsedniške volitve s ciljem ponovne izvolitve predsednika Jelcina, kar ji je tudi uspelo. Obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po treh letih miru se je zgodila zaradi turbulentnega notranjepolitičnega dogajanja v Moskvi. Jelcin, ki ga je дума obtoževala številnih kaznivih dejanj proti Rusiji in ruskim državljanom, prav tako pa za 1. čečensko vojno, je pred predčasno upokojitvijo določil svojega naslednika. Vladimir Putin je bil edini, ki je bil pripravljen z Jelcinom skleniti politični posel in mu obljubil uradno zaščito in tudi dosmrtno uradno imuniteto. Putin je kot novi predsednik RF potreboval priljubljenost in podporo med ruskimi volivci za utrditev na mestu predsednika države in ponovno izvolitev na volitvah leta 2000, saj je le tako lahko posameznim oligarhom in skorumpiranim uradnikom zagotovil varstvo in imuniteto pred kazenskim preganjanjem. Vojne v Čečeniji pa ni potreboval samo predsednik Putin, ampak tudi administracija predsednika, vladni ministri in poslanci dume, saj so z obujanjem patriotizma proti skupnemu zgodovinskemu sovražniku pozornost javnosti preusmerili z občutljivih tem o finančnih škandalih in korupciji, ki so se dogajali v političnih vrhovih. Krivdo za teroristične napade leta 1999 po RF je ruska politična pozicija zvalila na čečenske upornike in islamske fundamentaliste ter tako legitimirala rusko vojaško intervencijo in obnovitev čečenske vojne. Vredno je omeniti, da so bili med predsedniško predvolilno kampanjo razkriti dokazi, da so bili agentje FSB tisti, ki so v stanovanjskih blokih podstavljali bombe in ne Čečeni na čelu z Basajevom, kar pa v končni fazi ni ogrozilo Putinove zmage na predsedniških volitvah. Kljub dejstvu, da so oblasti legitimirale obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov s protiukrepi za

teroristične napade v Rusiji v obliki »protiteroristične vojne«, pa je imela 2. čečenska vojna tudi značaj patriotske vojne, s katero je ruska oblast po desetletju napak in stagnacij na vseh področjih družbenopolitičnega življenja skušala ustvariti močno, ponosno in disciplinirano državo. Predsednik Putin je iz te krizne situacije pridobil največ političnih dividend, ki jih s pridom unovčuje že več kot desetletje na ruski politični sceni.

Tudi separatistične težnje po čečenski neodvisnosti in mednarodnem priznanju suverene čečenske republike Ičkerije predstavljajo pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Težnje po neodvisnosti Čečenije zaznamujejo rusko-čečenske odnose že več stoletij. Čečenija je za RF strateškega pomena v ekonomskem, političnem in v vojaškem smislu, zato »de jure« neodvisnost v nobenem primeru, pa čeprav za ceno vojne, ne pride v poštev, saj neodvisnost Čečenije ogroža rusko nacionalno varnost, ozemeljsko celovitost in suverenost ruske države. Rusi so se po 1. čečenski vojni in razglasitvi »de facto« neodvisnosti Čečenije bali t. i. »kavkaškega dominoučinka« etničnih nacionalizmov v preostalih avtonomnih republikah RF, ki bi sledili čečenskemu separatizmu. Rusi so se bolj kot rusko-čečenske vojne bali rusko-kavkaške vojne, zato je bilo treba najprej disciplinirati Čečenijo, preostalim etničnim republikam pa dati v vednost, da odcepitev od RF ne pride v poštev. Rusija je tako pred iztekom Hasavjurtškega sporazuma razrešila vprašanje čečenske neodvisnosti in sprožila 2. čečensko vojno. Ruske oblasti so se pred 2. čečensko vojno zavedale, da čečenski strateški vdor v Dagestan ni pomenil samo ustvariti »Velike Čečenije« in islamske republike, ampak odcepiti celotni Severni Kavkaz od Rusije in v nadaljevanju priključiti še avtonomni republiki Baškirijo in Tataristan, ki se nahajata v regiji Volga.

Po koncu 2. čečenske vojne je ruska politika »čečenizacije« prinesla novo čečensko politično vodstvo, ki ni pod neposrednim nadzorom Moskve in upravlja z republiško politično, ekonomsko in varnostno sfero. Novi čečenski politični sistem je dobil obliko »sistemskega separatizma«, ki posledično povečuje nevarnost obnovitve rusko-čečenskih oboroženih konfliktov ob povečevanju moči čečenskega predsednika. Predsedniku Kadirovu v Čečeniji vztrajno naraščajo: politična moč, avtoriteta in priljubljenost. V Čečeniji so nepredvidljivi »kadiroviki«, saj so podatki o njihovi moči popolnoma neverodostojni in netransparentni. Nenadzorovana politična, vojaška moč in avtoriteta Kadirova se lahko ob najmanjši zaostritvi odnosov med Moskvo in Groznom sprevržeta v rusko-čečenske oborožene konflikte in nadaljujeta v

boje za neodvisnost Čečenije. Skrbi zdajšnjega ruskega predsednika Dmitrija Medvedjeva glede Čečenije so povsem upravičene, saj vprašanje formalnopravne neodvisnosti Čečenije še zdaleč ni rešeno.

Pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov je tudi politična nestabilnost v Čečeniji. Čečenija je imela po čečenski revoluciji in unilateralni razglasitvi neodvisnosti ogromno težav pri tranziciji političnega sistema, vzpostavitvi državnih ustanov, pravne države in drugih temeljev za upravljanje suverene neodvisne države. Namesto participacije državljanov v javnem in političnem življenju so Čečenijo zaznamovali državni udari, razcvet korupcije, kriminalni mafijski klani pa so prevzeli upravljanje mlade države. Tudi med obema čečenskima vojnama se je nadaljevala anarhija na vseh področjih družbenopolitičnega in socialno-ekonomskega sistema, vse bolj pa se je začel krepiti separatizem s pomočjo islamskega fundamentalizma, ki je poleg destabilizacije čečenske državne centralne oblasti in z vdorom v Dagestan izzval rusko vojaško intervencijo in začetek 2. čečenske vojne.

Tudi po 2. čečenski vojni demokratični procesi v čečenskem družbenopolitičnem življenju v obliki neposrednih poštenih volitev, politične participacije Čečenov, delovanja svobodnih medijev, razvoja tržnega gospodarstva in vladavine prava še niso zaživel, kar pogloblja družbenopolitično krizo. Zato je naloga čečenske vlade v sodelovanju z rusko vlado zagotoviti politično, varnostno in socialno-ekonomsko stabilnost ter razvoj v republiki in širše v regiji, da bi preprečili obnovitev oboroženih konfliktov in možnosti izbruha 3. čečenske vojne.

3. Ekonomski dejavniki

Ekonomski dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov v primerjavi s političnimi dejavniki niso primarnega pomena. Skladno z analizo posameznih ekonomskih dejavnikov je sklepna ugotovitev ta, da so imeli nafta in naftovodi pomemben sekundarni učinek na obnovitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov.

Čečenija je ekonomsko pomembno območje zaradi rafinerije nafte in naftovoda iz Kaspijskega morja. Rusi in Čečeni so skušali svoj vpliv v regiji razširiti na račun naftovoda prek Čečenije, saj ta prinaša velike dobičke od transportnih taks. RF je na vsak način potreboval stabilne varnostne in politične razmere v Čečeniji za transport nafte. Kljub možnosti, da bi z alternativnim naftovodom zaobšla nestabilno Čečenijo, se je odločila za najkrajšo pot z najmanjšimi izvoznimi stroški, pa čeprav za

ceno čečenske vojne. Da so naftovodi in nafta pomembni dejavniki, se je izkazalo pred 2. čečensko vojno, ko je Čečenija skušala z Dagestanom izvesti državotvoren načrt o islamski državi, s katerim bi Rusijo odrezali od kaspijske nafte. Tako bi Rusija izgubila pomemben geoekonomski položaj, Čečenija pa bi postala vodilna kaspijska gospodarska sila. Takšnega scenarija si Rusija ni smela privoščiti, zato je z obnovitvijo oboroženih konfliktov v Čečeniji ob moralni podpori ZDA stvari uredila skladno z ruskimi nacionalnimi interesi.

Od leta 2002 so se razmere v regiji stabilizirale do te mere, da so lahko začeli gospodarsko obnovo. Tudi v naftnem sektorju so se začele kazati pozitivne proizvodne smernice, vendar kljub vsemu Čečenija ne dobiva zadostnih finančnih deležev od nafte, saj ga ruske oblasti raje namenjajo urbanim središčem – na čelu z Moskvo.

Kaspijsko območje zaradi zalog nafte in zemeljskega plina predstavlja glavni svetovni vir energije v 21. stoletju, zato dobiva to območje vse močnejše mednarodne razsežnosti. Interese za energetske vire Kaspijskega morja imajo tudi ZDA, ki so del svojih interesov že uresničile z alternativnim naftovodom skozi Gruzijo. Naftovod Baku–Tbilisi–Ceyhan je začel delovati leta 2005, naftovod Baku–Supsa pa že leta 1999. Ta naftovoda skupaj z Južnim kavkaškim naftovodom predstavljata »Zahodno zgodnjo naftno pot« (Clough 2010).

Sklepna ugotovitev analize tuje finančne pomoči je, da tujo finančno pomoč prejemajo Čečeni in tudi Rusi. Čečenske upornike financirajo države, nevladne organizacije in posamezniki iz islamskega sveta ter čečenska diaspora, Ruse pa ustanove zahodnega sveta. Mednarodna finančna pomoč je dejavnik ne samo intenziviranja oboroženih konfliktov, ampak do neke mere tudi obnavljanja oboroženih konfliktov, kar poudarja tudi Mednarodni denarni sklad, ki je bil pri dajanju posojil Rusiji zelo skeptičen, saj je Rusija velik delež finančnih posojil namenjala prav vojaškim operacijam v Čečeniji. Čečenska stran pa je večino finančnih sredstev sredi 90. let 20. st. namenjala uporništvu in posledično oboroženim spopadom z rusko imperialno vojsko.

Sklepna ugotovitev analize vojaških izdatkov RF je, da trendi višine vojaških izdatkov med obema čečenskima vojnama niso povezani z obnovitvijo rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, saj je višina vojaških izdatkov med letoma 1996 in 1999 padla.

Med 2. čečensko vojno pa obstaja povezanost med višino vojaških izdatkov in rusko vojaško intervencijo v Čečeniji. Bolj kot povezanost vojaških izdatkov s čečenskima vojnama obstajata povezanost in učinek gospodarskega razvoja RF na vojaške izdatke.

Analiza gospodarskega razvoja RF, posebno analiza gospodarske rasti in inflacije skladno s teorijo, predstavlja dejavnik obnovitve rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, saj je med obema čečenskima vojnoma Rusija zaznala negativni gospodarski razvoj, kar pomeni, da je gospodarska rast padala, inflacija pa naraščala, tako pa se je intenzivirala verjetnost obnovitve oboroženega konflikta.

4. Socialni dejavniki

Islam je v primerjavi z ruskimi notranjepolitičnimi dejavniki, čečenskimi separatističnimi težnjami samo sekundarnega ali terciarnega pomena pri obnavljanju rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Dejstvo je, da je prorusko usmerjeni Dudajev izkoristil islam za mobilizacijo mladih Čečenov v upor in boju proti ruskemu imperializmu in da je šele 1. čečenska vojna sprožila proces islamizacije v Čečeniji ter na celotnem Severnem Kavkazu. Šele po 1. čečenski vojni se je zgodil razmah radikalnega islamskega fundamentalizma, ki je bil politični in vojaški spopad ne samo proti Rusom, ampak tudi proti tradicionalnemu islamu. Brez dvoma je radikalni islam z mednarodnim islamskim fundamentalističnim sodelovanjem predstavljal pomemben dejavnik obnovitve rusko-čečenskega oboroženega konflikta leta 1999, saj je z vdorom v Dagestan skušal uresničiti idejo o islamski državi, povezati avtonomne republike na Severnem Kavkazu in jih odcepiti, posledično pa rešiti ruske nadoblasti.

Po končanju večjih vojaških operacij v 2. čečenski vojni je Rusija nadaljevala boje proti svetovno razširjenemu modernemu islamu, ki celotni regiji RF predstavlja glavno varnostno grožnjo. Problem, ki bi ga rad na tem mestu izpostavil, je, da zdajšnji predsednik Čečenije Kadirov islam uporablja kot politični instrument. Nevarnost, ki se pojavlja, je, da lahko Kadirov ob zaostitvi rusko-čečenskih političnih in gospodarskih odnosov, ki so že zdaj na meji konflikta, islam izkoristi za oborožene spopade z Rusi. Hipotetično bi lahko v imenu islama združil preostale radikalne islamske upornike, s katerimi je v preteklosti že sodeloval in ki se skrivajo na jugu v gorovju, proti zgodovinskim sovražnikom Rusom in izpeljal »džihad«, ki za Muslimane predstavlja versko dolžnost. »Džihadu« bi se pridružili še »muslimanski bratje« iz arabskih držav. Po moji oceni bo islam v prihodnosti predstavljal pomemben sekundarni dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov,

dokler ne bo dosežena popolna neodvisnost in mednarodno priznana suverenost Čečenije.

Kljub dejstvu, da etničnost ni primaren dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni, pa so zgodovinski medetnični konflikti med Rusi in Čečeni še tako živi, da etničnost predstavlja pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, ki prihaja v ospredje v vsaki konfliktni situaciji. V 90. letih 20. st. so se separatistične ideje Čečenije napajale prav iz etničnih zamer, sovraštev in iz ruske zgodovinske etnične diskriminacije do podrejenih Čečenov, Rusi pa so legitimnost pri domači javnosti za vojaške intervencije v Čečeniji iskali na osnovi zgodovinskih sovraštev do »črne rase« Severnega Kavkaza in kot protiukrep za izgon skoraj celotnega prebivalstva etničnih Rusov iz Čečenije pred 1. čečensko vojno.

Čečenija ima v svetu veliko diasporo, katere obseg ocenjujejo na 1,000.000 prebivalcev, zunaj Čečenije v okviru RF pa obstaja tudi vplivna diaspora. Diaspora sodeluje pri organiziranju in financiranju uporniških skupin v Čečeniji in je imela pomemben učinek na dogajanja v obeh čečenskih vojnah. Ali je diaspora dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, pa je skladno s to analizo in z dostopnimi viri težko pritrditi.

5. Vojaški dejavniki

Mednarodna skupnost in posebno Zahod sta do rusko-čečenskih oboroženih konfliktov pokazala veliko mero pragmatizma, saj se odnosi med Rusijo in Zahodom po hladni vojni zaradi Čečenije niso smeli ponovno zaostri, saj bi se lahko tako zamajalo sodelovanje med Rusijo in Zahodom. Za svetovni mir in varnost sta od rusko-čečenskih oboroženih konfliktov pomembnejša širitev Nata na evropski Vzhod in uresničitev ameriškega projekta o »protiraketnem ščitu«, za katerega je nujna privolitev Rusije. Mednarodna skupnost se je v povezavi z obravnavanim konfliktom ponovno pokazala v neučinkoviti luči, saj po hladni vojni v skoraj dveh desetletjih ni našla soglasja za (vojaško) intervencijo v rusko-čečenskem oboroženem konfliktu. Še več – ruska vlada je zaradi zahodnih ekonomskih interesov v kaspiskem bazenu že pred 2. čečensko vojno, po 11. septembru 2001 pa zaradi globalne »vojne proti terorizmu« pridobila zavezništvo na Zahodu. Čečenski separatisti, ki so predtem veljali za »upornike«, »borce za svobodo«, so dobili oznako »islamski teroristi«, tako pa je Rusija pridobila legitimnost za uničenje čečenskih separatistov. Edina izjema v naboru mednarodnih organizacij, ki se je pokazala v pozitivni luči reševanja rusko-

čečenskih oboroženih konfliktov, dokler ji Rusija ni zmanjšala vpliva do najnižje mogoče stopnje, je bil OVSE, ki je leta 1997 skladno s svojimi zmožnostmi pomagal organizirati, financirati in nadzorovati čečenske predsedniške in parlamentarne volitve. Tuje vojaške sile pod vodstvom ZN ali pod katere izmed regionalnih organizacij, ki bi lahko zaustavile oborožene spopade, množično kršenje človekovih pravic nad civilisti in uporniki, izvajale nadzor nad spoštovanjem mednarodnih dogovorov in resolucij ter preprečile zlorabe volitev, bi tako zmanjšale verjetnost obnove rusko-čečenskih oboroženih konfliktov in preprečile 2. čečensko vojno, ki velja za eno najbolj krvavih po 2. sv. vojni. Večji interes kot vmešavanje v rusko-čečenske odnose imajo zahodnoevropske države in ZDA na območju Kaspijskega morja interes za kaspijsko nafto. Poseben interes teh držav je, da bi izsilili poti naftovodov, ki njim najbolj ustrezajo, saj je v igri veliko denarja od taks nafte.

6. Terorizem

Terorizem in z njim povezani teroristični napadi predstavljajo pomemben dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Ruske oblasti so na osnovi terorističnih napadov v Rusiji v preteklosti, leta 1994, pred 1. čečensko vojno, izkoristile terorizem za legitimiranje vojaške intervencije v Čečeniji. Teroristični napad v Moskvi na železniškem mostu čez reko Jauzo je po trditvah Litvinenka in Felštinskiga (2007, 30) izvedla ruska Zvezna protiobveščevalna služba, ki ga je zrežirala s »čečensko sledjo«. V nasprotju z ruskimi oblastmi in vladnimi službami Čečeni takrat niso imeli vzroka za teroristične napade, saj je bilo javno mnenje v Rusiji in drugje po svetu v tistem času na čečenski strani. Ruske tajne službe so prav tako organizirale vojaške operacije sežiganja kolone ruskih oklepnih vozil v Groznej, domači in tuji javnosti pa so prek množičnih medijev pošiljali demagoška sporočila o grožnji čečenskega terorizma. Tudi pred začetkom 2. čečenske vojne je ruska vlada izkoristila teroristične napade po RF, kjer so bili razstreljeni trije stanovanjski bloki, za bombardiranje Groznega, kar je pomenilo začetek 2. čečenske vojne. Za napade so bili brez dokazov obtoženi Čečeni, ki pa odgovornosti za napade niso prevzeli. Ponovno so bile ruske tajne službe tiste, ki so potrebovale zloglasne eksplozije s »čečensko sledjo«, da bi sprožile vojno s Čečenijo za doseg ruskih notranjepolitičnih ciljev. Čečeni so teroristične napade pred 1. čečensko vojno in med njo pa tudi med 2. čečensko vojno izvajali z namenom, da bi dosegli prekinitev rusko-čečenskih konfliktov v Čečeniji in začetek pogajanj. Eden izmed ključnih dejavnikov obnove rusko-čečenske vojne pa je bil nesporno vdor čečenskih ekstremistov v

sodelovanju z mednarodnimi teroristi v Dagestan, kjer so začeli »džihad«, tako pa ogrozili rusko nacionalno varnost, suverenost in ozemeljsko celovitost.

Dejstvo, da je čečenski terorizem v zadnjih petnajstih letih vse bolj vpet v primež mednarodnega terorizma, se odraža v zaostrovanju rusko-čečenski odnosov. Kljub ogromnim strukturnim spremembam ruske varnostne arhitekture in veliko vloženih sredstev v »vojni proti terorizmu«, v kateri so ubili številne teroristične voditelje in oslabei njihove organizacije na območju RF in širše, pa je mednarodna teroristična mreža dejavna še naprej, o čemer govorijo teroristični napadi v Rusiji v zadnjih letih. Predsednik Putin je šel v okviru »informacijske vojne« še korak dlje in pri krepitvi legitimnosti za rusko-čečenske oborožene spopade in discipliniranje Čečenije oznanil povezanost teroristične organizacije Al Kaide s čečenskimi uporniki. Po moji oceni je mednarodni terorizmu na območju Čečenije in Severnega Kavkaza postavil temelje za svoje delovanje in ob mogoči politični destabilizaciji, ponovnem katastrofalnem socialno-ekonomskem stanju v družbi lahko odigra ključno vlogo v rusko-čečenskih odnosih, ki so vedno na meji oboroženih konfliktov. Tako v prihodnosti ni izključena 3. čečenska vojna.

Na osnovi sklepnih ugotovitev analize dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni lahko posebno hipotezo, ki pravi, da je imel na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov med vsemi dejavniki največji učinek terorizem, zavrnem. Kljub dejstvu, da so se teroristični napadi v RF izvajali pred obema čečenskima vojnama in da so ruske oblasti 2. čečensko vojno označile kot »protiteroristično vojno« in jo sprožile kot odgovor na teroristične napade v »črnem septembru« leta 1999 v RF, pa ima ta dejavnik namreč samo posreden oz. sekundaren ali celo terciaren učinek na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Vloga terorizma je v rusko-čečenskih odnosih pomembna, obenem pa zelo kompleksna. Brez dvoma so čečenski uporniki med 1. in 2. čečensko vojno izvajali teroristične napade, vendar z namenom opozarjati na problematične rusko-čečenske odnose, diskriminatorne politični, socialno-ekonomski odnos zvezne ruske vlade do avtonomne republike ter pozneje doseči prekinitev rusko-čečenskih oboroženih konfliktov in začetek mirovnih pogajanj. Ruske oblasti pa so grožnjo čečenskega terorizma umetno spodbujale in povečevale, s tem ko so ruske tajne službe same izvajale teroristične napade s »čečensko sledjo«. S tem ko so ruske oblasti neresnične informacije in prirejene dokaze o čečenskih terorističnih napadih pred 2. čečensko vojno posredovale ruskim in svetovnim množičnim medijem, so lahko pred

domačo in svetovno javnostjo legitimirale vojaško intervencijo in po treh letih miru obnovitev čečenske vojne za uresničevanje ruskih notranjepolitičnih, varnostnih in ekonomskih interesov.

Na osnovi analize dejavnikov obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov in preverjanja posebne hipoteze lahko splošno hipotezo, ki pravi, da so imeli na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov po hladni vojni učinek številni dejavniki – od ekonomskih (gospodarska rast in inflacija, vojaški izdatki, tuja finančna pomoč), socialnih (diaspora, družbena diverzifikacija), političnih (režim, volitve), vojaških (prisotnost tujih vojaških sil,) do virov ogrožanja (islamski ekstremistični terorizem) –, potrdim le delno. V sklopu ekonomskih dejavnikov vojaški izdatki niso bili dejavnik obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, so pa pomembnejši dejavniki nafta in naftovodi. Skladno z analizo so pomembni dejavniki obnavljanja oboroženih konfliktov tudi pretekli oboroženi konflikti in terorizem. V sklopu socialnih dejavnikov – diaspora, islam in etnični konflikti – do neke mere učinkujejo na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Prisotnost tujih vojaških sil kot eden izmed vojaških dejavnikov pa ne učinkujejo na obnavljanje rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, saj tujih vojaških sil v Čečeniji ni bilo. V sklopu političnih dejavnikov režim in volitve nista dejavnika obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov, so pa: a) ruska notranja politika in boj za oblast; b) čečenske separatistične težnje po odcepitvi in neodvisnosti od RF; c) politična nestabilnost v Čečeniji ključni dejavniki obnavljanja rusko-čečenskih oboroženih konfliktov. Ti dejavniki bodo brez dvoma tudi v bližnji in srednjeročni prihodnosti zaznamovali rusko-čečenske (konfliktne) odnose.

10 Literatura

1. Areh, Valentin. 2000. Krvavi boji v Groznm. *Revija Obramba* april 2000 (32): 50–51.
2. --- 2000. »To ni naša vojna!« *Revija Obramba* maj 2000 (32): 20–24.
3. Baev, Pavel. 2000. Deadly decisions. *The World Today* 56 (6): 9–11.
4. Baranovsky, Vladimir. 1994. The Caucasus: Nagorno-Karabakh – Abkhazia – Georgia – North Caucasus. V *SIPRI Yearbook*, 190–197. New York: Oxford University Press.
5. --- 1995. The war in Chechnya. V *SIPRI Yearbook*, 240–246. New York: Oxford University Press.
6. --- 1997. War and peace in Chechnya. V *SIPRI Yearbook*, 103–112. New York: Oxford University Press.
7. --- 1998. Post-war accommodation in Chechnya. V *SIPRI Yearbook*, 111–118. New York: Oxford University Press.
8. Bebler, Anton. 2006. EU, Nato in sodobni mednarodni terorizem. V *Varnost v postmoderni družbi*, ur. Marjan Malešič, 25–43. Ljubljana: FDV.
9. Blandy, C W. 2000. Moskow's Failure to Comprehend. V *The Second Chechen War*, ur. A C Aldis, 10–16. Camberly: The Conflict Studies Research Centre.
10. Bučar, Bojko, Šabič, Zlatko in Milan Brglez. 2000. *Navodila za pisanje: seminarske naloge in diplomatska dela*. Ljubljana: FDV.
11. Chufrin, Gennady. 1999. The Caspian Sea Basin: the security dimensions. V *SIPRI Yearbook*, 213–234. New York: Oxford University Press.
12. --- 2000. Russia: separatism and conflicts in the North Caucasus. V *SIPRI Yearbook*, 157–180. New York: Oxford University Press.
13. Clodfelter, Micheal. 2002. *Warfare and Armed Conflicts: A Statistical Reference to Casualty and Other Figures, 1500–2000*. Jefferson: McFarland & Company, Inc., Publishers.
14. Clough, Langdon. 2010. *Energy profile of the Caucasus region*. Dostopno prek: http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_the_Caucasus_region (19. november 2010).
15. Collier, Paul. 2003. *Breaking the conflict trap: civil war and development policy*. Washington: World Bank and Oxford University Press.
16. --- 2005. *Iraq: A Perspective from the Economic Analysis of Civil War*. Oxford: Department of Economics, University of Oxford.

17. --- 2006. *Economic Causes of Civil Conflict and their Implications for Policy*. Oxford: Department of Economics, University of Oxford.
18. Collier, Paul in Anke Hoeffler. 2006. *Civil war. Draft chapter for the Handbook of Defense Economics*. Oxford: Department of Economics, University of Oxford.
19. Collier, Paul, Hoeffler, Anka in Mans Soderbom v sodelovanju z Oddelkom za operacije ohranjanja miru OZN in Svetovno banko. 2006. *Post Conflict Risks*. Oxford: Department of Economics, University of Oxford.
20. Collier, Paul in Dominic Rohner. 2007. *Democracy, Development and Conflict*. Oxford: University of Oxford.
21. Diehl, Paul, Reifschneider, Jennifer in Paul Hensel. 2001. *United Nations intervention and recurring conflict*. Dostopno prek:
http://nj5ml5nu3e.search.serialssolutions.com/directLink?&atitle=United%20Nations%20intervention%20and%20recurring%20conflict&author=Diehl%2C%20Paul%20F%3B%20Reifschneider%2C%20Jennifer%3B%20Hensel%2C%20Paul%20R&issn=00208183&title=International%20Organization&volume=50&issue=4&date=19961001&spage=683&id=doi:&sid=ProQ_ss&genre=article&lang=en (17. avgust 2010).
22. Doyle, Michael. 2007. The John W. Holmes Lecture: Building Peace. *Global Governance* 13 (1): 1–15.
23. Dupuy, Trevor, Johnson, Curt in Grace P. Hayes. 1986. *Dictionary of Military Terms*. New York: The H. W. Wilson Company.
24. Dwan, Renata in Micaela Gustavsson. 2004. The impact of the “war against terrorism” on intra-state conflicts. V *SIPRI Yearbook*, 121–130. New York: Oxford University Press.
25. Dyson, Graham. 2003. The Chechen Wars: Will Russia go the way of the Soviet Union? *International Journal on World Peace* 20 (4): 97–100.
26. Evtuhov, Catherine, Goldfrank, David, Hughes, Lindsey in Richard Stites. 2004. *A history of Russia: Peoples, Legends, Events, Forces*. Boston: Houghton Mifflin Company.
27. Fortna, Virginia. 2004. Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War. *International Studies Quarterly* 2004 (48): 269–292.
28. Galeotti, Mark. 2006. Is the Chechen war coming to an end? *Jane's Intelligence Review* september 2006: 52–54.

29. Gayazova, Olya. 2002. *International Law and the Just and Justiable in Secessionist: The Cases of Tatarstan and Chechnya (1990–1994)*. Copenhagen: Copenhagen Peace Research Institute.
30. Gleditsch, Nils Peter, Wallensteen, Peter, Eriksson, Mikael, Sollenberg, Margareta in Havard Strand. 2002. »Armed conflict 1946–2001: A new dataset«. *Journal of Peace Research* 39 (5): 615–37.
31. GlobalSecurity.org. 2010. *Sufi Islam*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/intro/islam-sufi.htm> (27. oktober 2010).
32. Goldfarb, Alex in Marina Litvinenko. 2007. *Disidentova smrt: zastrupitev Aleksandra Litvinenka in vrnitev KGB*. Tržič: Učila International.
33. Grizold, Anton in Bogomil Ferfila. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Grošelj, Klemen. 2006. Severni Kavkaz danes. *Slovenska vojska* november 2006 XIV (17): 23–25.
35. Harding, David in Lloyd Pettiford. 2005. *Terorizem, Nova svetovna vojna*. Leicester: Arcturus Publishing Limited.
36. Hartley, Keith in Todd Sandler. 1995. *The Economics of Defence*. Cambridge: Cambridge University Press.
37. Ispa-Landa, Simone. 2003. Russian Preferred Self-Image and the Two Chechen Wars. *Demokratizatsiya* 11 (2): 305.
38. Jane's Sentinel Risk Assessments. 2010. *Chechen Republic*. Dostopno prek: [http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/CISS_doc_view.jsp?Sent_Country=Russia n%20Federation&Prod_Name=CISS&K2DocKey=/content1/janesdata/sent/cissu/russ220.htm@current#top](http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/CISS_doc_view.jsp?Sent_Country=Russia%20Federation&Prod_Name=CISS&K2DocKey=/content1/janesdata/sent/cissu/russ220.htm@current#top) (26. oktober 2010).
39. Jung In Jo. 2006. UN' s Effectivness in Post Civil War Peace Durability. *Journal of International and Area Studies* 13 (1): 23–34.
40. King, Charles. 2003. Crisis in the Caucasus. *Foreign Affairs* 82 (2): 134.
41. Kobal, Gregor. 1998. Iskre pod pepelom. *Revija Obramba* februar 1998 (30): 26.
42. Kotnik-Dvojmoč, Igor. 2002. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. Krusch, David. 2010. *Sunni Islam*. Dostopno prek: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/sunni.html> (27. oktober 2010).
44. Litvinenko, Aleksander in Jurij Felštinski. 2007. *Razstreljevanje Rusije: zarota proti demokraciji*. Tržič. Učila International.

45. Lloyd, John. 1996. The Chechen war will be Yeltsin's ignoble epitaph. *New Statesman* 23 (9): 27.
46. Main, Steven J. 2000. "Counter-Terrorist Operation" in Chechnya: On the Legality of the Current Conflict. V *The Second Chechen War*, ur. A C Aldis, 19–35. Camberly: The Conflict Studies Research Centre.
47. --- 2000. North Caucasus Military District: Defending Russia's Interests in the Caucasus. V *The Second Chechen War*, ur. A C Aldis, 38–58. Camberly: The Conflict Studies Research Centre.
48. Makarenko, Tamara. 2003. Chechen militants threaten increased terrorism. *Jane's Intelligence Review* maj 2003: 26–29.
49. Malashenko, Aleksei. 2008. On thin ice - Chechen stability hinges on president. *Jane's Intelligence Review* julij 2008.
50. Mansfield, Edward in Jack Snyder. 2005. *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*. Dostopno prek: <http://proquest.umi.com/pqdlink?index=2&did=1411290131&SrchMode=1&sid=21&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1282038039&clientId=73801> (17. avgust 2010).
51. Melvin, Neil J. 2007. Building Stability in the North Caucasus. *SIPRI Policy Paper* No. 16: 1–59.
52. Milovac, Blaž. 2000. Drugi polčas na Severnem Kavkazu. *Revija Obramba* januar 2000 (32): 25–30.
53. Minić, Miloš. 2000. *Ratovi na Kosovu (1998/1999) i u Čečeniji (1994/1996)*. Sarajevo: Rabic.
54. Montgomery, John in Dennis Rondinelli. 2004. A Path to Reconstruction: Proverbs of Nation – building. *Harvard International Review* (Summer 2004): 26–29.
55. Pain, Emil. 2000. The second Chechen War: The information component. *Military Review* 80 (4): 59–70.
56. Pei, Minxin in Sara Kasper. 2003. *Lessons from the Past: The American Record on Nation Building*. Carnegie Endowment for International Peace. Dostopno prek: <http://www.carnegieendowment.org/files/Policybrief24.pdf> (10. avgust 2010).
57. Politkovska, Ana. 2007. *Putinova Rusija*. Tržič: Učila International.
58. Russell, John. 2005. Terrorists, bandits, spooks and thieves: Russian demonisation of the Chechens before and since 9/11. *Third World Quarterly* 26 (1): 101–116.

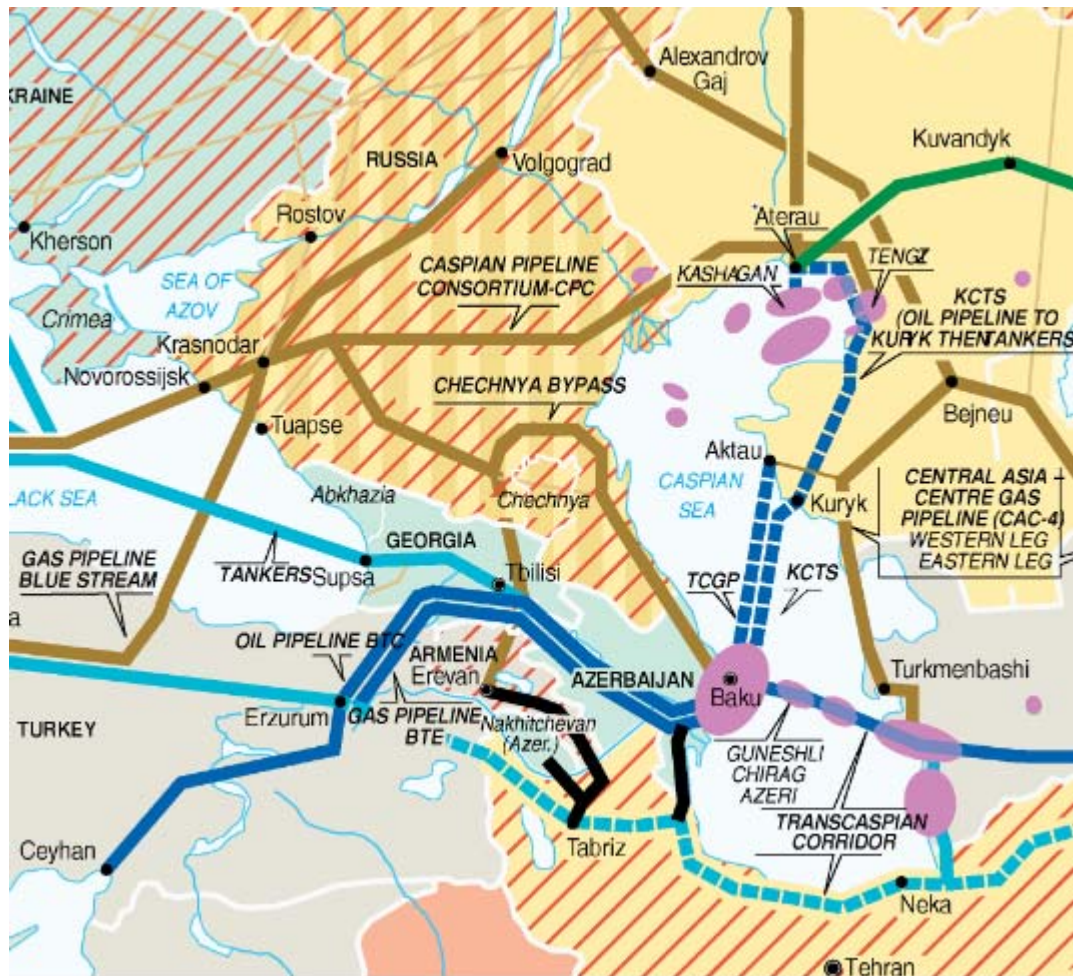
59. Sancin, Vasilka, Švarc, Dominika in Matjaž Ambrož. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
60. Seely, Robert. 2001. *Russo-Chechen Conflict, 1800—2000. A Deadly Embrace*. London: FRANK CASS.
61. SIPRI Military expenditure Database. 2009. *Military expenditure of Russia*. Dostopno prek: <http://milexdata.sipri.org/result.php4> (3. december 2010).
62. Smith, Dan. 2004. *Trends and Causes of Armed Conflict*. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. Dostopno prek: http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/smith_handbook.pdf (26. avgust 2010).
63. Smith, M A. 2000. The Second Chechen War: The All Russian Context. V *The Second Chechen War*, ur. A C Aldis, 4–8. Camberly: The Conflict Studies Research Centre.
64. Sruk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
65. Strand, Håvard, Wilhelmsen, Lars in Nils Petter Gleditsch. 2004. *Armed Conflict Dataset Codebook*. Oslo: International Peace Research Institute. Dostopno prek: <http://www.prio.no/Research-and-Publications/Journal-of-Peace-Research/Replication-Data/> (10. avgust 2010).
66. Tabak, Igor. 2001. Novo poglavje stare pripovjetke. *Hrvatski vojnik* 76 (11): 18–22.
67. Tatalović, Siniša, Grizold, Anton in Vlatko Cvrtila. 2008. *Suvremene sigurnosne politike*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
68. The Heidelberg Institute for International Conflict Research. 2006. *Conflict Barometer*. Heidelberg: University of Heidelberg. Dostopno prek: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2006.pdf (26. avgust 2010).
69. The Military Balance. 1993–1994. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
70. --- 1994–1995. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
71. --- 1996–1997. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
72. --- 1997–1998. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
73. --- 1999–2000. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
74. --- 2000–2001. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
75. --- 2002–2003. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.

76. --- 2004–2005. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
77. --- 2006. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
78. --- 2007. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
79. --- 2009. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
80. --- 2010. *Russia – Defence Economics*. London: Oxford University Press.
81. Thomas, T. L. 2000. Manipulating the Mass Consciousness: Russian & Chechen »Information War« Tactics in the Second Chechen-Russian Conflict. V *The Second Chechen War*, ur. A C Aldis, 112–126. Camberly: The Conflict Studies Research Centre.
82. United Nations Environment Programme (UNEP). 2010. *Major oil pipeline projects*. Dostopno prek: <http://maps.grida.no/go/graphic/major-oil-pipeline-projects> (3. december 2010).
83. Uppsala Conflict Data Program. 2008. *UCDP Database, Russia*. Dostopno prek: http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=132&regionSelect=9-Eastern_E# (27. december 2010).
84. Uppsala Conflict Data Program. 2010. *UCDP Definitions*. Dostopno prek: http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/data_and_publications/definitions_all.htm (26. avgust 2010).
85. *Veliki splošni leksikon*. 1998. Ljubljana: DZS.
86. Wallensteen, Peter. 2007. *Understanding Conflict Resolution*. London: SAGE Publications.
87. Walter, Barbara. 2004. Does Conflict Beget Conflict? Explaining Recurring Civil War. *Journal of Peace Research* 41 (3): 371–388.
88. Wilhelmsen, Julie. 2005. Between a Rock and a Hard Place: The Islamisation of the Chechen Separatist Movement. *Europe – Asia Studies* 57 (1): 35–59.
89. Williams, Brian Glyn. 2001. The Russo – Chechen War: A threat to stability in the Middle East and Eurasia? *Middle East Policy* 8 (1): 128–147.
90. Wright-Neville, David. 2010. *Dictionary of Terrorism*. Cambridge: Polity Press.
91. Zürcher, Christoph. 2007. *The Post-Soviet Wars*. New York: New York University Press.
92. Žabkar, Anton. 1995. *Čečenska premiera nove ruske doktrine (vojaško-strateški oris)*. Ljubljana.

Priloge

Priloga A: Zemljevid naftovodov na Severnem Kavkazu

Legenda:

- a) naftovod, označen z rjavo barvo, podpira Rusija
- b) naftovod, označen s temno modro barvo, podpirajo ZDA
- c) naftovod, označen s svetlo modro barvo, podpira EU

Vir: UNEP 2010.

Priloga B: Gospodarska rast in inflacija RF med letoma 1992 in 2009

Leto	Gospodarska rast (%)	Inflacija (%)
1992	-19	2.500
1993	-11	911
1994	-15	307
1995	-4	197
1996	-2,8	47,5
1997	0,8	14,6
1998	-4,6	27,8
1999	3,2	85,7
2000	9	20,8
2001	5	18,6
2002	4,3	16
2003	7,3	13,7
2004	7,1	10,9
2005	6	12,7
2006	6	10,4
2007	8,1	9
2008	7	14
2009	-7,5	12,3

Vir: The Military Balance 1993/94–2010.